

Etterforskningsblikket

En studie om etterforskere i politiet og deres arbeid

Ine Adele Brandvoll

Masteroppgave i kriminologi

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Det juridiske fakultet

Universitetet i Oslo

08. mai 2014

Etterforskningsblikket

En studie om etterforskere i politiet og deres arbeid

Ine Adele Brandvoll

© Ine Adele Brandvoll

2014

Etterforskningsblikket. En studie om etterforskere i politiet og deres arbeid

Ine Adele Brandvoll

<https://www.duo.uio.no/>

Trykk: Kraft Digitalprint AS

Sammendrag

Av: Ine Adele Brandvoll

Tittel: Etterforskningsblikket – en studie om etterforskere og deres arbeid

Veileder: Prof. Liv Finstad

Leverert ved: Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Universitet i Oslo, mai 2014.

En av politiets hovedoppgaver er etterforskningsarbeid. I kjølevannet av 22. juli, er det rettet stor oppmerksomhet mot beredskap og sikkerhet i politiet. En konsekvens av dette er at etterforskningsfaget er blitt mindre prioritert. Faget blir stilt i skyggen av krav om mer synlig politi i gatene og økt beredskap. Jeg intervjuet seks etterforskere ved et etterforskningsavsnitt på en politistasjon i Oslo politidistrikt. Samtlige etterforskere forteller at de i utgangspunktet ønsket å jobbe i ordenstjenesten, men at de gjennom erfaring i etterforskningsyrket setter mer og mer pris på de positive sidene ved yrket. Ved studiens slutt, var det kun to av seks etterforskere som fortsatt ønsket å jobbe i ordenstjenesten. Etterforskerne snakker om både positive og negative sider ved etterforskningfaget, og en av de negative sidene er gjennomtrekk av etterforskere. Etterforskerne mener nyutdannede politibetjenter opprinnelig ønsker å jobbe i ordenstjenesten. Men de søker etterforskning fordi det er få stillinger og for mange søkere til ordenstjenesten. Etterforskerne gir uttrykk for at de forstår hvorfor flere nyutdannede mener den spennende jobben er i ordenstjenesten, ute i gatene. Det er der det er action, og ikke inne på kontoret på etterforskning. Papirflytting kan ikke sammenlignes med å løpe etter kjeltringer. Etterforskerne mener dette kan forklare stor gjennomtrekk på politistasjonen. Hensikten med denne studien er å gi et innblikk i hvordan etterforskerne jobber og hva etterforskningsarbeidet deres innebærer.

Studien gir et bilde av hvilke tanker etterforskerne har om sin rolle, sitt arbeid og sitt yrke. Et overraskende funn viser at etterforskerne oppfatter at det er mindre status å være etterforsker, enn å være ordensbetjent. Noen av etterforskerne opplever seg mer som «saksbehandlere», enn som «politi», sammenlignet med ordenstjenesten. Det kan tenkes at dette kan skyldes generalistutdanningen og de kravene som stilles til etterforskningstjenesten og ordenstjenesten. Etterforskerne

gir uttrykk for et ønske om mer faglig utvikling, og de mener at mer kompetanse kan bidra til å heve statusen til etterforskningsfaget. Etterforskerne beskriver arbeidsmiljøet på etterforskningsavsnittet, som inkluderende og sosialt, og vektlegger at det er en av årsakene til at de har endret sin innstilling til etterforskningsyrket. I motsetning til dette, oppfatter etterforskerne arbeidsmiljøet på ordensavsnittet som preget av uforutsigbarhet og av en hektisk arbeidssituasjon. Enkelte etterforskere mener ordensavsnittet er preget av mer maskulinitet, og at de opplever at det på etterforskningsavsnittet er et større mangfold.

Denne studien tyder på at etterforskernes vurderinger av mål og midler ikke skjer tilfeldig, men har grunnlag i deres erfaring og blikk. Studien gir et innblikk i hvordan etterforskningsarbeidet skiller seg fra ordenstjenestens arbeid, og et bilde av hvordan etterforskerne anvender sitt etterforskningsblikk for å analysere, evaluere og vurdere informasjon i arbeidet.

Forord

Denne studien er ved veis ende, og det er en bittersøt følelse å si seg ferdig. Det har vært en innholdsrik reise, og jeg har tilegnet meg utrolig mye kunnskap. Kunnskap jeg bare kunne drømme om ved starten av studien. Det er mange som fortjener en takk og jeg vil starte med å takke de, som dessverre ikke kan nevnes med navn, alle etterforskerne som stilte opp og alle de som la til rette for studien min på arbeidsplassen sin. Jeg vil gjerne takke kontaktpersonen min på politistasjonen, for gode innspill og for at du viste interesse for denne studien. Og takk til ledelsen på politistasjonen, som åpnet dørene for meg og denne studien.

En stor takk til min veileder, Liv Finstad, for dine uvurderlige innskytelser og motiverende holdning til denne studien.

Jeg vil takke mine medstudenter for innspill og tilbakemeldinger gjennom hele studien. Det har til tider vært ensomt å skrive denne avhandlingen, og det å være en del av «politigruppen» har hatt stor betydning.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke min familie og samboer for støtten og for at dere har holdt ut med mitt fraværende-meg i perioder. En stor takk til min fantastiske mor, som har lest korrektur og vært en god samtalepartner.

Oslo, 08. mai 2014

Ine Adele Brandvoll

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Innledning	1
1.1 Tema og forskningsspørsmål	1
1.2 Det norske politiet	2
1.2.1 Generalisten	4
1.2.2 Oslo politidistrikt	4
1.3 Etterforskning	5
1.3.1 Hva er etterforskning?	5
1.3.2 Taktisk etterforskning	7
1.3.3 Politiets legitimitet	8
1.4 Teoretisk forankring	9
1.4.1 Politikultur	9
1.4.2 Politiblikk	10
1.5 Politiforskning	11
1.6 Avgrensing og begrepsavklaring	13
1.7 Avhandlingens struktur og innhold	14
Kapittel 2 Metode og etikk	17
2.1 Min rolle	17
2.2 Valg av metode	18
2.2.1 Tilgang til feltet	18
2.2.2 Utvalget	19
2.3 Innhenting av de empiriske dataene	19
2.3.1 Møtet på politistasjonen	20
2.4 Intervjuene	23
2.4.1 Intervjusituasjonene	24
2.4.2 Utfordringer	25
2.5 Transkribering	26
2.6 Analysearbeidet	27
2.6.1 Kategoribasert tilnærming	27
2.6.2 Teori og empirisk data	29
2.6.3 Min fortolkning	29
2.7 Vitenskapelig kvalitet	30
2.7.1 Reliabilitet	30
2.7.2 Validitet	31
2.7.3 Overførbarhet	31
2.8 Etske refleksjoner	32
2.8.1 Anonymisering	32
2.9 Avsluttende refleksjoner	34
Kapittel 3 Etterforskningsarbeid	35
3.1 Etterforskningsprosessen	35
3.1.1 Arbeidets art	35
3.1.2 Jourgrupper	38
3.1.3 «Det egentlige politiarbeidet»	40
3.1.4 Hendelsesstyrt arbeid	42
3.1.5 Etterforskningens mål	43
3.1.6 Skjønnsutøvelse	44
3.2 Etterforskningsskritt	46
3.2.1 Valg av etterforskningsskritt	46

3.3	Avhørsmetoden.....	47
3.3.1	Lover og forskrifter.....	47
3.3.2	Avhørsmodeller	49
3.3.3	Avhørsmetoder i utvikling	50
3.4	Kontaktetablering	51
3.4.1	Tilståelsesbaserende	51
3.4.2	Informasjons innsamlende.....	52
3.5	Tillit	53
3.5.1	Tillitens betydning.....	53
3.5.2	Tillit til etterforskningen.....	55
3.6	To typer politiarbeid	55
Kapittel 4 Arbeidssituasjonen		57
4.1	Styringsmål	57
4.1.1	Høy kvalitet.....	57
4.1.2	Høy oppklaringsprosent	59
4.1.3	Saksbehandlingstid	60
4.2	Konsekvenser av styringsmålene	62
4.2.1	Effektivitet og produktivitet	62
4.2.2	Henleggelser	63
4.2.3	Utbrenthet	66
4.3	Etterforskningsfenomenet.....	68
4.3.1	Ulike fremstillinger	68
4.3.2	Et innblikk i det norske politiet.....	71
4.3.3	Den medierte presentasjonen.....	73
Kapittel 5 Med blick for arbeidet		77
5.1	Erfaringsbasert mistanke	77
5.1.1	Rutine.....	77
5.1.2	Praktiseringen	78
5.1.3	Taus kunnskap.....	80
5.2	Fokus	81
5.3	Det problematiske blikket.....	84
5.3.1	Det selektive blikket	84
5.3.2	Tunnelsyn.....	85
5.3.3	Stereotypisering	86
5.3.4	Påvirkningsfaktorer	88
5.4	Stopp og sjekk metoden	91
5.4.1	Subjektivitet.....	91
5.4.2	Objektivitet.....	92
5.5	To typer blick	93
Kapittel 6 Med blick for yrket		95
6.1	Egenskaper og ferdigheter	95
6.1.1	Kommunikasjon.....	95
6.1.2	Overblikk	98
6.1.3	Strukturere	99
6.2	Arbeidsplassen	101
6.2.1	Miljøet på politistasjonen	101
6.2.2	Arbeidsteam	103
6.2.3	Teamarbeid	105
6.2.4	Et annerledes samarbeidsprosjekt	107
6.3	Etterforskerrollen	109
6.3.1	Politiets rolle og oppgaver.....	109
6.3.2	Et rollespill?	111
6.3.3	Den hjelpende rollen.....	113

6.4	Krav og forventninger	117
6.4.1	En god kollega	118
6.4.2	En god leder	119
6.4.3	Etterforskningsyrket	122
Kapittel 7	Avsluttende refleksjoner	129
7.1	Etterforskningsblikket	129
7.2	Etterforskningsarbeidet	130
7.3	Mulige veier videre?	132
Litteraturliste	133
Vedlegg 1	Organisasjonskart	138
Vedlegg 2	Prosjektvurdering fra NSD	139
Vedlegg 3	Informasjonsskriv	141
Vedlegg 4	Intervjuguide	143
Vedlegg 5	Taushetserklæring	145

Kapittel 1 Innledning

Politiets oppgaver i samfunnet er mange. Kort fortalt er hovedoppgaven å opprettholde ro og orden, beskytte borgerne, forebygge, forhindre og etterforske lovbrudd. I startfasen av denne studien hadde jeg en grunnleggende tanke om at det var politiet jeg ville skrive om. Årsaken til at valget falt på politiet, springer ut av en akademisk interesse for politiet, særlig politiets etterforskningsarbeid. Hvordan tenker etterforskere? Hva ser de etter i sitt arbeid? Hva skiller etterforskere fra politibetjenter i ordenstjenesten? Slike spørsmål noterte jeg meg allerede i startfasen av studien. Det eksisterte, så vidt meg bekjent, lite forskning på dette området i Norge, og det bidro til at jeg ble enda mer nysgjerrig på dette spennende feltet. Jeg har intervjuet etterforskere som jobber ved et etterforskningsavsnitt på en politistasjon i Oslo. Noen av etterforskerne jobber med generell etterforskning og andre jobber med etterforskning av familievoldssaker.

1.1 Tema og forskningsspørsmål

I denne studien retter jeg blikket mot etterforskere i politiet og deres arbeid. Politiet som samfunnsaktør, skal skape trygghet hos befolkningen og en av hovedoppgavene er å etterforske lovbrudd. Det overordnede målet med studien var er å undersøke hvordan etterforskere jobber, og hva arbeidet deres innebærer. Hensikten er å belyse etterforskernes *blikk* og deres *kultur*, og se dette i sammenheng med de velkjente begrepene *politiblikk* og *politikultur*. Med studien ønsker jeg å bidra til å øke kunnskapen om politiets etterforskningsarbeid. Hovedfokuset er å se hva som kjennetegner etterforskernes blikk, hva etterforskningsarbeidet innebærer og hva etterforskerne vektlegger som viktig i utførelsen av arbeidet. Studiens første forskningsspørsmål er: *Hva fokuserer etterforskere på i etterforskningsarbeidet, og på hvilken måte skiller deres blikk seg fra det tradisjonelle politiblikket?* For å belyse dette forskningsspørsmålet intervjuet jeg seks etterforskere ved en politistasjon i Oslo. Dette ga meg tilgang til etterforskernes forståelse og oppfatning av deres blikk og kultur. Da jeg startet denne studien var jeg av den oppfatning av at

politibetjenter jobbet seg opp fra ordenstjenesten til å bli etterforskere. Denne oppfatningen skulle vise seg langt fra stemme. Flere spørsmål meldte seg underveis i studien, og et av spørsmålene ble det andre forskningsspørsmålet: *Hvilke metoder benyttes i etterforskningsarbeidet, og hva skiller etterforskernes arbeid fra «det egentlige politiarbeidet»?* For å besvare forskningsspørsmålet var det vesentlig å kartlegge hva etterforskere faktisk gjør. Det var viktig å få innsyn i hva etterforskningsarbeidet innebærer, og hvilke tanker etterforskere har om sitt eget arbeid. I intervjuene informerer etterforskerne om ulike problemstillinger de opplever som problematiske i deres arbeid, og som de mener har behov for forandring. Flere etterforskere forteller at de har sprenget kapasitet, og at en av konsekvensene er at flere saker blir henlagt. Etterforskerne gir uttrykk for frustrasjon over at faglig utvikling ikke vektlegges og verdsettes mer i politiet. Etter intervjuene med etterforskerne, sitter jeg igjen med et inntrykk av at etterforskningsfaget har lavere status enn ordenstjenesten. Det kreves ingen spesiell kompetanse, for uten en politiutdannelse, for å drive etterforskningsarbeid. De empiriske dataene kan tyde på at det er *ordenstjenesten* som er det store målet for mange nyutdannede politibetjenter. Samtlige etterforskere gir uttrykk for at de synes det er positivt at det rettes fokus mot deres arbeid. I denne studien rettes blikket mot etterforskernes opplevelse av deres arbeid, yrke og blikk.

1.2 Det norske politiet

Politiet skal være en forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet som skal fremme borgernes rettssikkerhet, velferd og trygghet (Politi-loven [politil.], § 1, annet ledd, 1995).

It is important to distinguish between the ideas of 'police' and 'policing'. 'Police' refers to a particular kind of social institution, while 'policing' implies a set of processes with specific social functions (Reiner, 2010, s. 4).

Sitatet til Robert Reiner (2010), illustrerer at det er viktig å skille mellom begrepene *politi* og *politiarbeid*. Politiet er en kontrollinstitusjon, og politiarbeidet tjener ulike sosiale funksjoner i samfunnet. Etterforskere og etterforskningsarbeidet er en del av

politiet og politiarbeidet som utføres i samfunnet. Ideen bak «politiarbeid» bygger på det generelle konseptet av sosial kontroll. Politiets oppgaver er mange og komplekse og beskrives i politil. § 2 (1995):

§ 2. Politiets oppgaver

Politiet skal

- 1 beskytte person, eiendom og fellesgoder og verne om all lovlig virksomhet, opprettholde den offentlige orden og sikkerhet og enten alene eller sammen med andre myndigheter verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet
- 2 forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet
- 3 avdekke og stanse kriminell virksomhet og forfølge straffbare forhold i samsvar med regler gitt i eller i medhold av lov
- 4 yte borgerne hjelp og tjenester i faresituasjoner, i lovbestemte tilfeller og ellers når forholdene tilsier at bistand er påkrevet og naturlig
- 5 på anmodning yte andre offentlige myndigheter vern og bistand under deres tjenesteutøvelse når dette følger av lov eller sedvane
- 6 samarbeide med andre myndigheter og organisasjoner tillagt oppgaver som berører politiets virkefelt så langt regler gitt i eller i medhold av lov ikke er til hinder for dette
- 7 utføre andre oppgaver som er fastsatt i lov eller som følger av sedvane, herunder oppgaver som i lov er lagt til lensmannen, namsfogden eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver.

Ingen oppgaver er mer viktig enn andre. Første ledd i paragrafen kan knyttes til ordenstjenestens arbeidsoppgaver. Ordenstjenesten er politiets målrettede, forebyggende og oppdragsrettede patruljetjeneste og skal forhindre eller gripe inn i situasjoner som forstyrrer offentlig ro og orden. De skal avverge og stanse straffbare forhold i samfunnet (Politidirektoratet, 2010, s. 10). Ordenstjenesten forbindes ofte med bilpatrulje og det som politiforskere, som Liv Finstad (2003), Rolf Granér (2004) og Linda Hoel (2011), refererer til som «det egentlige politiarbeidet». Reiner (2010, s. 3 og 7) viser til at politiets oppgaver skapes av kriser, og ofte av potensielle sosiale konflikter. Politiet har makt og autoritet, og med det, myndighet i

samfunnet. Politiet har derfor *rett* til å gripe inn i situasjoner som trenger kontroll (PolitiL., § 7, 1995). Det kan virke som det moderne samfunnet har en ideologisk oppfatning om at uten politi, vil det oppstå kaos i samfunnet. Politiets betydning i samfunnet, vektlegges i lærebøker på Politihøgskolen (PHS). Ole Thomas Bjerknes og Ann Kristin Hoff Johansen (2009, s. 33) poengterer at politiets oppklaringsprosent, er en viktig faktor for at straffesystemet skal kunne tilfredsstille samfunnskravene. En lav oppklaringsprosent kan føre til at enkelte personer ikke vil se på faren for straff som nevneverdig stor. Følgende kan være at personene i betydelig grad anser muligheten for å begå kriminelle gjerninger uten risiko for å bli tatt. Dette kan fortelle noe om politiets egen selvforståelse. Hvordan ser etterforskere på seg selv og sitt arbeid? Spørsmålet blir forsøkt besvart gjennom intervjuene.

1.2.1 Generalisten

For å bli politi i Norge, må en ta en Bachelorgrad ved PHS. PHS er landets sentrale utdanningsinstitusjon, hvis oppgaver er å drive utdanning, forskning og formidling. PHS skal formidle kunnskaper, ferdigheter og holdninger politiet må ha i sine utførelser av oppgaver. Utdanningen inneholder et års studie på PHS, et års praksis i et politidistrikt i landet og et avsluttende studieår på PHS. St.meld. nr. 42 (Justis- og politidepartementet, 2005) påpeker at «Politimannen skal være en generalist» (s. 9). I Norges offentlige utredninger, nr. 9, om politiets fremtidige utfordringer, viser Justis- og beredskapsdepartementet (2013b, s. 208) til at Bachelorutdanningen bygger på generalistprinsippet, hvor politibetjenter utdannes slik at de skal kunne håndtere alle politiets oppgaver. Hva er en generalist? En kortfattet forklaring er at en generalist er en person som har kunnskap på mange områder, i motsetning til en spesialist som har kunnskap på særskilte områder. Utdanningen tyder derfor på at ferdig utdannede politibetjenter skal kunne mestre alle politioppgaver, også etterforskning.

1.2.2 Oslo politidistrikt

Det er 27 politidistrikt i Norge og alle politidistriktene, bortsett fra Oslo, består av politistasjoner og lensmannskontorer. Oslo politidistrikt skiller seg fra de andre politidistriktene både når det gjelder arbeidsoppgaver og organisering (se vedlegg 1). Oslo politidistrikt har ca 2600 ansatte, og er landets største politidistrikt. De

ansatte er politiutdannede, jurister og sivilt ansatte. Oslo politidistrikt ledes av en politimester. Under politimesteren er det tre visepolitimestre, en HR-sjef, en administrasjonssjef og en kommunikasjonssjef (Oslo politidistrikt, 2012). Distriktet er organisatorisk delt inn i to staber, Strategisk stab og Kommunikasjonsenheten. Videre er distriktet delt inn i fire avdelinger, Ordensavdelingen, Kriminalavdelingen, HR-avdelingen og Administrasjonsavdelingen (se vedlegg 1). *Ordensavdelingen*, som denne studien viser til, har ansvaret for Oslo politiets uniformerte tjeneste. Distriktet har fem politistasjoner, som alle er tilknyttet Ordensavdelingen. Politistasjonene har hovedansvar for hver sin del av Oslo. Sentrum, Majorstua, Stovner, Grønland og Manglerud politistasjon. Bydelene skiller seg ut med hensyn til geografiske, sosiale og kulturelle forhold, og politistasjonene har derfor ulike utfordringer som gjenspeiles i avsnittene. Alle politistasjonene har ordensavsnitt, etterforskningsavsnitt og påtaleavsnitt. Sentrum politistasjon har ikke forebyggende avsnitt, slik de fire andre. Majorstua politistasjon har i tillegg et vinningsavsnitt. Etterforskerne jeg intervjuet jobber alle på det samme etterforskningsavsnittet.

1.3 Etterforskning

Politietterforskningens historie er relativt ung, og nevnes ikke før 1700-1800-tallet. Lensmannen fikk ansvar for å samle bevis, og fikk dermed en rolle som etterforsker (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 20). I dag er etterforskningsarbeid en av politiets kjerneoppgaver, og dette er hovedfokus i denne studien. I politiutdanningen inngår faget «etterforskning», og PHS (2014b) opplyser at hensikten med faget er at politistudentene skal tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger for å etterforske straffbare forhold. Alle ferdigutdannede politibetjenter skal mestre å etterforske på et generelt nivå. Med det siktes det til at politibetjentene skal kunne planlegge, gjennomføre, dokumentere og evaluere. I tillegg skal de gjennomføre etterforskning i samsvar med blant annet lover, forskrifter, tilgjengelig teknologi og etiske retningslinjer.

1.3.1 Hva er etterforskning?

Politiets etterforskning er blant annet lovregulert gjennom straffeprosessloven (strpl., 1981), straffeloven (strl., 1902), politil. (1995) og av påtaleinstruksen (1985).

Politiets etterforskningstjeneste skal avdekke, stanse og forfølge straffbare forhold (Politol., § 2, tredje ledd, 1995). *Etterforskning* er en formålsstyrt virksomhet, og siktemålene for politiets etterforskningsarbeid står beskrevet i straffeprosessloven (strpl., 1981) § 226:

Formålet med etterforskningen er å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for

- a.** å avgjøre spørsmålet om tiltale,
- b.** å tjene som forberedelse for rettens behandling av spørsmålet om straffeskyld og eventuelt spørsmålet om fastsettelse av reaksjon,
- c.** å avverge eller stanse straffbare handlinger,
- d.** å fullbyrde straff og andre reaksjoner og
- e.** å tjene som forberedelse for barneverntjenestens behandling av spørsmålet om det

skal sette i verk tiltak etter lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester.

Om personundersøkelse og mentalobservasjon gjelder reglene i kap 13.

Er en bestemt person mistenkt, skal etterforskningen søke å klarlegge både det som taler mot ham og det som taler til fordel for ham.

Etterforskningen skal gjennomføres så raskt som mulig og slik at ingen unødig utsettes for mistanke eller ulempe.

Etterforskning kan dermed forstås som undersøkelser politiet foretar for å avklare om lovbrudd er begått, og for å innhente den nødvendige informasjonen som foreligger for at påtalemyndigheten skal kunne avgjøre spørsmålet om tiltale. Generell innhenting av informasjon, som skal avverge eller oppklare planlagte lovbrudd, regnes ikke som etterforskning (Riksadvokaten, 1999). Det er politiet som iverksetter og utfører etterforskning av lovbrudd (Strpl., § 225, første ledd, 1981). Etterforskere skal «Forfølge straffbare forhold i samsvar med reglene gitt i eller i medhold av straffeprosessloven og påtaleinstruksen» (Politiinstruksen, § 2-2, tredje ledd, 1990). Etterforskning er en metode, som kan beskrive hva som har skjedd. *S-regelen* er en annen politifaglig måte å beskrive etterforskning på:

søke – sikre – samle – spor – som – sannsynliggjør – sakens – sanne – sammenheng – så vel – skyld – som – skyldfrihet (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 28).

1.3.2 Taktisk etterforskning

Etterforskning er et omfattende fagområde, og deles tradisjonelt inn i kriminaltekniske og taktiske arbeidsområder. Oppgaven til en teknisk etterforsker er å innhente og undersøke de kriminaltekniske sporene (PHS, 2014a). Den taktiske etterforskerens oppgave er å sette disse opplysningene i sammenheng med øvrig informasjon. Etterforskerne jeg intervjuet i denne studien jobber alle som taktiske etterforskere. Hovedoppgaven til en taktisk etterforsker er å vurdere verdien av informasjon som har kommet inn, iverksette nye etterforskningsskritt og innhente ytterligere informasjon. *Etterforskningsskritt* er den politifaglige betegnelsen på etterforskningsmetoder. Innhenting av informasjon kan for eksempel foregå gjennom avhør, tips og rundspørring. Etterforskningen systematiserer og bearbeider informasjonen, og setter den i sammenheng med tekniske spor og annen informasjon som har blitt innhentet. Etterforskerne i denne studien jobber med generell etterforskning eller med etterforskning av familievoldssaker. *Generell etterforskning* innebærer etterforskning av saker som for eksempel tyveri, ran eller innbrudd. Med *familievoldssaker* menes saker som omhandler vold i nære relasjoner. Slike saker omhandler vold og andre overgrep som begås overfor familiemedlemmer eller andre nærstående (Strl., § 219, 1902).

Familievoldssaker

Familievold har fått økt oppmerksomhet de senere år, og er et betydelig samfunnsproblem (Riksadvokaten, 2008). Det er vanskelig for politiet å avdekke familievoldssaker med tradisjonelle politimetoder. Volden finner sted «i lukkede rom», og de fleste lovbrøttere og fornærmede tilstreber å holde det straffbare forholdet skjult. Mange anmelder ikke overgrepet, eller venter lenge før de tar kontakt med politiet. Politiet kan få kunnskap om mulige familievoldssaker gjennom anmeldelse fra fornærmede eller andre nærstående, eller melding fra annen myndighet. Denne kunnskapen skal politiet behandle raskt og samvittighetsfullt. Det må deretter vurderes om informasjonen tilsier at det skal iverksettes etterforskning og hva som i tilfellet bør gjøres. Straks politiet forstår at

de kan stå overfor en familievoldssak skal de iverksette etterforskning. Enkelte av etterforskerne i denne studien jobber i familievoldsgruppen, og deres førstebetjent er gruppeleder. Familievoldsgruppen er ikke med i jourordningen på politistasjonen.

Jourordningen

Etterforskerne som jobber med generell etterforskning er en del av en jourordning. *Jour* er et fransk ord som betyr dag eller døgn. I politisammenheng er jour en vaktordning, hvor én gruppe etterforskere hver fjerde uke har ansvaret for å etterforske sakene som politistasjonen mottar. Disse gruppene kalles jourgrupper. Hver jourgruppe har en *jourhavende* etterforsker og en *jourhavende* politijurist. Med jourhavende menes de som er tildelt ansvaret for å ta imot alle anmeldelsene og sakene politistasjonen får inn i løpet av deres jouruke. I jourgruppen er etterforskernes førstebetjent, den jourhavende etterforskeren. Førstebetjenten og juristen avgjør om det skal reises siktelse og om sakene skal etterforskes (Strpl. § 67, første ledd, Jf. § 82, 1981). Etterforskerne på familievoldsgruppen er en egen gruppe og er ikke en del av jourordningen.

1.3.3 Politiets legitimitet

Etater trenger befolkningens tillit for å kunne operere effektivt og utvikle seg. Ordet *legitimitet* viser til det som anses som lovlig og rettmessig. Politiets legitimitet er avhengig av befolkningens anerkjennelse av politiet, som en hensiktsmessig virksomhet i samfunnet. Legitimiteten har feste i at befolkningen vedkjenner at samfunnet trenger et system av lover som genererer etterlevelse og respekt. Politiets legitimitet kan knyttes til befolkningens tro på at politiet opptrer korrekt, og følger lover og regler. Situasjoner hvor personer opplever uriktig behandling av politiet, skader ikke bare befolkningens forpliktelse til å adlyde politiet og deres direktiver, men også befolkningens oppfatning av politiet (Jackson et al., 2012, s. 1062). Likeså politiet, er etterforskere avhengig av befolkningens anerkjennelse av deres arbeid. Etterforskernes legitimitet er knyttet til sakene de etterforsker, og hvilket utfall sakene får. Dersom saker henlegges ofte kan det tenkes at det vil kunne gå utover befolkningens oppfatning av etterforskerne og deres arbeid. Arbeidet etterforskerne gjør er svært viktig og helt avgjørende for det norske strafferettssystemet (Strpl., § 226, 1981). Strpl. (1981) beskriver rettergangen i

straffesaker. Den bestemmer hvilke saker som skal behandles, hvem partene er i straffesaker, hvilke rettigheter partene har og så videre. Etterforskning iverksettes som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter som gir rimelig grunn til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold (Strpl., § 224, første ledd, 1981). Uten etterforskningsarbeid hvor det innhentes nødvendige opplysninger, kan uskyldige bli urettmessig tiltalt. En etterforskning skal søke å kartlegge både det som taler mot og det som taler til fordel for den mistenkte (Strpl., § 226, tredje ledd, 1981).

1.4 Teoretisk forankring

Katrine Fangen (2010, s. 94) fastslår at tidlig bruk av teorier og begreper vil kunne begrense hva forskeren innhenter av empiriske data. Å velge en teoretisk forankring tidlig, ville kunne innsnevre studien og sette grenser for hva jeg ville innhentet av data. Jeg bestemte meg for at jeg ville forske på etterforskere i politiet, og at jeg ville la de empiriske dataene jeg innhentet tale for seg. Underveis i innsamlingen av data innså jeg at det kunne være fruktbart å tolke etterforskningsblikket og etterforskningskulturen i perspektiv av politikultur og politiblikk. Gjennom intervjuer og observasjon vil jeg belyse etterforskernes blikk, arbeid og kultur og se dette i sammenheng med teoriene om politiblikk og politikultur. Dette ble studiens teoretiske forankring. Jeg vil kort redegjøre for teoriene.

1.4.1 Politikultur

I artikkelen *Thick Descriptions: Toward an Interpretive Theory of Culture* viser Clifford Geertz (1973) til at kultur er en kontekst og et system hvor symboler og meninger konstrueres. I kulturen får tegn, språk og symboler mening (Geertz, 1973, s. 14). I lys av denne betraktningen kan kultur forstås som en samling av sosiale konstruksjoner, som gir betydning for menneskene innenfor kulturen. Reiner (2010, s. 115) påpeker at tidligere politiforskning viser til at ideen bak begrepet *politikultur*, var å oppnå en forståelse av politiets praksis og tankesett. Begrepet gir en illusjon om at det eksisterer én helhetlig kultur i politiet. Det kan knyttes flere problemer til en slik oppfatning. *For det første* innebærer politiarbeidet vidt forskjellige arbeidsoppgaver (Politil., § 2, 1995), og politiet er organisert med tanke på dette. Oslo politidistrikt er et eksempel på hvordan politiet er organisert etter

ulike avsnitt med hver sine arbeidsoppgaver (se vedlegg 1). *For det andre* består politiet av et mangfold av personer med ulike ferdigheter, erfaringer og kunnskaper. Senere politiforskning påpeker at politiet ikke kan forstås som én enhetlig politikultur, men som et mangfold ulike kulturer. Finstad (2003, s. 232 og 233) viser i sin bok *Politiblikket* til at selv om politibetjenter identifiserer seg selv og andre gjennom samlede kjennetegn, finnes det ulike variasjoner av måter å tenke og handle på innad i politiet. I boken *Police Culture. Themes and concepts* fremhever Tom Cockcroft (2013, s. 79 og 80) at det både kan eksistere individuelle og institusjonelle variasjoner av atferd og orientering innad i politikulturen. I samsvar med dette kan det tenkes at det eksisterer ulike kulturer i politikulturen.

Granér (2004, s. 28) viser i sin bok *Patrullerande polisens yrkeskultur* til at tanker, holdninger og meninger skapes av personene i kulturen, og at politibetjentene gjennom kulturen vil definere grenser og identifisere seg som *politi*. Granér (2004, s. 92 og 93) påpeker at det innad i politikulturen eksisterer ulike perspektiver og holdninger, og at dette skiller kulturene fra hverandre. Stig O. Johannessen (2013, s. 29) mener det eksisterer ulike kulturer i politiet, etter hvor en befinner seg i organisasjonen. I lys av dette kan det tenkes at det eksisterer flere kulturer i politikulturen, og at kulturene er formet av individenes miljø og omstendigheter. Kulturen til for eksempel ordenstjenesten kan ha andre måter å tenke og handle på, sammenlignet med kulturen til etterforskningstjenesten. Politiets kultur kan gi et bilde av deres verdier, holdninger, regler og praksiser. Slik politiforskningen fremstiller politikultur, kan det i tillegg til at det eksisterer flere kulturer i politiet, også antas at kulturene kan variere over tid og sted. Det kan tyde på at det ikke bare eksisterer én politikultur og én etterforskingskultur, men at det avhengig av personer og miljø eksisterer mange ulike kulturer i politiet.

1.4.2 Politiblikk

Med utgangspunkt i etterforskernes kultur ønsket jeg å forstå deres blikk. De empiriske dataene i denne studien, blir sammenlignet med det jeg har valgt å kalle *ordenstjenesteblikket*. Det er dette Finstad (2003) betegner som *politiblikket*. Begrepet skulle søke å forstå politiets blikk, handlinger og forståelser (Finstad, 2003, s. 25). I møte med publikum anvender politiet blikket til å kontrollere, hjelpe og gripe inn i situasjoner. Finstad (2003, s. 157) tar i bruk begrepet for å vise

hvordan ordenstjenestens vurdering mellom mål og midler ikke skjer tilfeldig. Politiblikket er interessert i det som ikke passer inn, og det som vekker ordensbetjentenes oppmerksomhet. Blikket rettes mot det som virker annerledes, i betydning mistenkelig (Finstad, 2003, s. 91). Hva etterforskerne anser som *mistenkelig* og ikke, kan si noe om deres blikk. Granér (2004, s. 142-144) påpeker at det eksisterer ulike trekk ved personer som vekker politiets interesse. Det kan være utseendet, kroppsholdning, atferd, personer som er kjent av politiet fra tidligere eller steder personer oppholder seg. Min begrunnelse for å kalle politiblikket for ordenstjenesteblikket, er todelt. *For det første* er etterforskere en del av politiet, de har samme grunnutdanning som ordenstjenesten, og av den grunn kan det tenkes at de også besitter samme blikk som ordenstjenesten. *For det andre* ønsket jeg å tydeliggjøre de eventuelle likhetene og forskjellene mellom blikket til ordenstjenesten og blikket til etterforskerne. Å referere til *politiblikk1* og *politiblikk2*, kunne bydd på noen utfordringer. Det ville vært vanskelig både å holde styr på hvilke blikk som er hvilke, og betegnelsen ville heller ikke bidratt til å tydeliggjøre resultatene. Jeg valgte derfor begrepene *ordenstjenesteblikket* og *etterforskningsblikket*. Dette er mine begreper, ikke etterforskernes.

Finstad (2003, s. 272) fremhever at politiets arbeid, blikk og kultur er produkter av samspillet og motspillet mellom politiet og publikum. Etterforskernes kultur kan gi et bilde av deres verdier og normer, og fortelle noe om hva de fokuserer på i arbeidet.

Politiet, publikum og samfunnet for øvrig, er med på å forme politiets arbeid, blikk og kultur. Etterforskeres blikk, holdninger og verdier formes og påvirkes av deres kultur.

Etterforskningsblikket er et utstrakt blikk, som både rettes mot mennesker etterforskere møter i arbeidet og i hverdagen. Blikket kan fortelle hvilke tanker og vurderinger etterforskere gjør i og utenfor sitt arbeid. Det er av den grunn essensielt å se etterforskningsblikket i lys av etterforskeres arbeid og kultur.

1.5 Politiforskning

Nordisk forskning har viet stor oppmerksomhet til politiet de siste tretti årene. Cecilie Høigård (2005, s. 3) påpeker at hele 215 arbeider, som har politiet som et sentralt tema, er publisert fra nittitallet og frem til 2004. Politistudiene var skrevet

av personer fra en rekke disipliner som sosiologi, kriminologi, psykologi og juridiske fag. Høigård (2005, s. 7) viser til politistudier hun betegner som «Bakseteforskning», hvor forskeren har over en lang periode innhentet data fra et baksete i en patruljebil, er godt dekket innen politiforskningen. Et overordnet tema i mange av disse politistudiene er «forholdet mellom politi og publikum» (Høigård, 2005, s. 34). Politiets etterforskning nevnes i konteksten av det nye risikosamfunnet og fokuset på overvåkning (Høigård, 2005, s. 96). Politiets etterforskningsarbeid eller metoder er ikke nevnt. Det kan tenkes at det skyldes Høigårds (2005, s. 105) utelukkelse av det hun refererer til som «myndighetsforskning», som er forskning fra for eksempel Politihøgskolen.

I boken *Politivitenskap på egne ben?* påpeker Christin Thea Wathne (2010, s. 55) i sitt essay, at kriminologisk politiforskning i for stor grad har vært konsentrert om konsekvenser av politiets arbeid på samfunnsnivå. Wathne (2010, s. 56) mener den kriminologiske forskningen ikke har tatt sikte på å analysere hvordan og hvorfor politiet løser sine arbeidsoppgaver slik de gjør. Wathne (2010) trekker frem Finstad (2003) sin bok *Politiblikket* og Gundhus (referert i Wathne, 2010, s. 56) sin doktoravhandling *For sikkerhets skyld*, som unntak. Wathne (2010, s. 56) peker på at studiene til Finstad og Gundhus også har aspekter på samfunnsnivå, men at de skiller seg fra resten av den kriminologiske forskningen fordi de fokuserer på de praktiske nivåene for handling. Wathne (2010, s. 57) viser til at kriminologisk forskning bør ta sikte på å forstå *hvorfor* politiet handler slik de gjør, og ikke bare hvordan politiet jobber i praksis. Tatanya Ducran Valland (2011, s. 11) viser i sin bok *Nordisk politiforskning 2004 - 2009*, til 172 arbeid som er skrevet av personer innen disipliner som kriminologi, psykologi og statsvitenskap. Boken er en kommentert oversikt over de teoretiske linjer som har vært tema i politiforskningen. I kapittel «Kriminalitetsbekjempelse og etterforskning» påpeker Valland (2011, s. 53) at utsatte gruppers møte med politiet har fått mer oppmerksomhet i forskningen de senere årene. Flere arbeider har fokus på hvordan utsatte personer, som for eksempel utviklingshemmede og barn, behandles og avhøres av politiet (Valland, 2011, s. 54 - 56). Andre arbeid har fokus på gjerningsmannsprofilering, som er en atferdsrettet åstedsanalyse, politiavhør, subjektive faktorer som påvirker politiets bevisvurdering og politiets bruk av informanter (Valland, 2011, s. 56 - 59). Både Høigård (2005) og Valland (2011) viser

til at det er mye forskning på enkelte områder i politiet. Meg bekjent, kan det tyde på at det eksisterer lite kriminologisk forskning som søker å forstå hva etterforskere fokuserer på i arbeidet, og hvorfor de handler slik de gjør.

1.6 Avgrensing og begrepsavklaring

Politiets etterforskningsarbeid omhandler ikke bare typen arbeid og etterforskningsmetoder denne studien retter blikket mot. Etterforskere kan for eksempel etterforske drap, ran og narkotika. Hvilken type etterforskning etterforskere jobber med, avhenger av hvilket avsnitt de jobber på. En etterforsker som jobber på avsnittet for vold- og sedelighetsseksjonen vil ha andre arbeidsoppgaver enn en etterforsker som jobber på et etterforskningsavsnitt på en politistasjon. Denne studien retter fokus mot etterforskere og deres arbeid, og jeg intervjuet seks etterforskere på en politistasjon i Oslo politidistrikt. De jobber med generell etterforskning eller etterforskning av familievoldssaker. Etterforskerne har jobbet gjennomsnittlig 2,5 år som etterforsker på politistasjonen. Enkelte har jobbet med etterforskning på lensmannskontorer før de begynte på politistasjonen, og en hadde jobbet på voldsavsnittet. Jeg valgte å konsentrere meg om etterforskningsskrittet *avhør*, fordi det er denne etterforskningsmetoden etterforskerne bruker mest i sitt arbeid. Etterforskere i politiet, har gjennom sin utdanning på PHS, vært i praksis i ordenstjenesten. Flere av etterforskerne har tidligere jobbet i ordenstjenesten, og et fåtall ønsker fortsatt å jobbe der. Det er av den grunn, hensiktsmessig å knytte de empiriske dataene til annen politiforskning om ordenstjenesten.

I denne studien benyttes begrepet *bias* (2014), som et ord for utsagn, valg og vurderinger som systematisk avviker fra det som er korrekt. *Beslutningslogg* er en notatform som gjør rede for hvordan saken er behandlet. En beslutningslogg bør inneholde notater om hvilke beslutninger som tas, hvem som tar beslutningene og hvilke grunnlag beslutningene er tatt på. Det finnes ikke en entydig definisjon av *det egentlige politiarbeidet*, men betegnelsen blir brukt av flere i politiet om ordenstjenestens arbeidsoppgaver (Finstad 2003; Granér 2004). Betegnelsen knyttes til de politioppgavene som oppfattes som mest politirelevante, som for eksempel biljakt og pågripelser. I denne studien brukes begrepet generelt om

ordenstjenestens arbeid, fordi etterforskerne i studien tillegger ordene «mer politi» og «politi-politi» i sine beskrivelser om ordenstjenesten. *Politibetjent* brukes både om ansatte i etterforskningstjenesten og ordenstjenesten. Denne studien tar utgangspunkt i tidligere forskning om politiets ordenstjeneste, for å tydeliggjøre politiets etterforskningsvirksomhet. Ettersom betegnelsen «politibetjent» er en fellesbetegnelse som anvendes om betjenter både i ordenstjenesten og etterforskningstjenesten, velger jeg å bruke *ordensbetjent* om ordenstjenestens betjenter. Jeg anvender den kjønnsnøytrale betegnelsen «etterforsker» om informantene i denne studien. Jeg tildelte etterforskerne navn «E», og deretter et tilfeldig tall mellom en og seks.

1.7 Avhandlingens struktur og innhold

Kapittel 2 Metode og etikk redegjør for studiens metodiske tilnærming og begrunnelse, hvordan jeg innhentet mine empiriske data og hvordan jeg analyserte dataene. Videre presenteres etiske refleksjoner en forsker må ta hensyn til.

Kapittel 3 Etterforskningsarbeid presenterer etterforskernes etterforskningsarbeid, hva arbeidet deres innebærer og hvordan det skiller seg fra «det egentlige politiarbeidet». Avslutningsvis vises det til at etterforskningsarbeidet er mer avhengig av befolkningens tillit for å kunne innhente informasjon til å drive arbeidet videre, sammenlignet med «det egentlige politiarbeidet».

Kapittel 4 Arbeidssituasjonen gir et innblikk i etterforskernes arbeidssituasjon, og hvordan deres arbeid påvirkes av krav og forestillinger om hva deres arbeid angivelig handler om. Dette drøftes i sammenheng med «det egentlige politiarbeidet», og viser til hvilke konsekvenser påvirkningen har for etterforskerne og deres arbeid. Avslutningsvis vises det til hvordan den medierte fremstillingen av etterforskningsarbeidet, har flere likheter med «det egentlige politiarbeidet» enn med etterforskerne i denne studiens etterforskningsarbeid.

Kapittel 5 Med blikk for arbeidet beskriver hvordan etterforskere evaluerer, analyserer og vurderer informasjon og mennesker i arbeidet, gjennom sitt etterforskningsblikk. I utdanningen lærer etterforskere og ordensbetjenter det mistenksomme blikket, og gjennom praktiseringen og erfaringen i yrket lærer de en

taus kunnskap og videreutvikler blikkene forskjellig. Videre drøftes likheter og forskjeller mellom etterforskningsblikket og ordenstjenesteblikket, og avslutningsvis diskuteres de problematiske sidene ved blikkene.

Kapittel 6 Med blick for yrket presenterer hvordan etterforskerne retter etterforskningsblikket mot seg selv og sitt eget yrke. Likheter og forskjeller mellom etterforskere og ordensbetjenter drøftes, og det vises til hvordan deres ulike kulturer former dem og deres blick. Videre presenteres likheter og forskjeller mellom etterforskerrollen og ordensbetjentrollen, og hvilke forventninger og krav etterforskere har til sine kollegaer, leder og sitt yrke. Avslutningsvis fremstilles hvordan etterforskerne oppfatter seg selv, sitt yrke og ordenstjenesten, og hvordan etterforskningsfagets status kan forklare gjennomtrekken av etterforskere på politistasjonen.

Kapittel 7 Avsluttende refleksjoner samler trådene og fremstiller de sentrale funnene i denne studien, samt reflekterer over mulige veier videre.

Kapittel 2 Metode og etikk

Valg av vitenskapelig metode er nært knyttet til hvilke empiriske data forskeren behøver for å besvare de aktuelle forskningsspørsmålene. Kvalitative metoder kan gi et grunnlag for fordypning i de sosiale fenomener som studeres. For å besvare forskningsspørsmålene gjennomførte jeg kvalitative intervjuer, observasjon og studerte allerede eksisterende data. Dataene var dokumenter, utredninger og tidligere forskning. Med de kvalitative intervjuene ønsket jeg å oppnå en forståelse av etterforskerne og deres arbeid.

2.1 Min rolle

Min forankring, både teoretisk og praktisk, er preget av universitetsforskningen. Jeg har bakgrunn fra både sosiologi og kriminologi, og mine tanker og meninger har grobunn i dette. Jeg har ikke politibakgrunn eller stor kunnskap om politiets arbeid og virksomhet, men er forsker fra academia. Derfor har jeg sett etterforskerne og etterforskningsarbeidet fra et *utenforstående* perspektiv. Deres rutiner og praksiser var ukjent for meg, og jeg ville med denne studien gi et bilde av etterforskere og deres arbeid. Hvilke tanker hadde de om jobben, og hvordan ville de beskrive en vanlig arbeidsdag? I denne studien ønsket jeg å studere etterforskere i lys av deres egen oppfatning av sitt arbeid og fagområde. Asbjørn Rachlew (2010, s. 134) viser til hvordan det å forske på sin egen profesjon, kan by på utfordringer knyttet til institusjonsnivået. Han tilskriver seg selv rollen som *innside-innside* forsker og påpeker at han med bakgrunn som politi, forsker på politiet i tilknytning til sitt eget prosjekt. Som student ved universitet er utgangspunktet mitt annerledes fra de som forsker på sine egne. For å bruke begrepet Rachlew (2010, s. 134) bruker, ser jeg politiet fra en *utside-utside* rolle. Det var viktig for denne studien, at min tilstedeværelse var mest mulig naturlig og ikke virket påtrengende (Holter & Kalleberg, 1996, s. 84). Jeg håpet at min åpenhet om studien ville ufarliggjøre min tilstedeværelse.

2.2 Valg av metode

Forskningsspørsmålene var bakgrunn for valg av metode i denne studien. I startfasen av studien ønsket jeg hovedsakelig å gjennomføre deltagende observasjon. To årsaker styrte studien i retning av en annen metode, hensynet til ressurs og utvalgets arbeid. *Tid*, eller mangel på sådan, hadde gjort det vanskelig å gjennomføre deltagende observasjon. Etterforskerne jeg intervjuet jobbet heller ikke ute i feltet, men inne på kontoret. Etterforskerne foretar som oftest avhør inne på sine egne kontor, enten med eller uten båndopptaker. Politiavhør er et møte mellom to personer, i dette tilfellet etterforsker og personen som avhøres (Strpl., § 230, 1981), og det er regler for hvem som kan være til stede. Det er kun forsvarer, mistenktes verge(r) eller representant fra barneverntjenesten som gis anledning til å være til stede i avhøret (Påtaleinstruksen, § § 8-3, annet og fjerde ledd, 8-4, 1985 og strpl., § 232, tredje ledd, 1981). Likeledes er det regler for hvem som kan være til stede ved eller observere avhør av fornærmede, etterlatte og vitner (Påtaleinstruksen, § § 8-8, 8-11, første ledd og 8-13, første til tredje ledd, 1985). Metoden falt derfor på kvalitativt intervju. Jeg formulerte forskningsspørsmålene slik at de samsvarte med valget av metode. Intervju som metode ga meg mulighet til å innhente data, og å se dataene i sammenheng med de jeg intervjuet (Holter & Kalleberg, 1996, s. 164). Gjennom intervjuene fikk jeg besvart spørsmål jeg hadde til etterforskernes arbeid og deres hverdag. Intervjuene ga meg et innblikk i etterforskernes egen forståelse av deres blikk, arbeid og kultur.

2.2.1 Tilgang til feltet

Spranget fra lesesalen og ut i feltet var langt. Jeg ble møtt av en verden jeg hadde lite, om ingen kunnskap om. Til tross for at jeg hadde forberedt meg så godt jeg maktet på forhånd, ble jeg konfrontert med begrep og uttrykk jeg aldri hadde hørt om. Jeg valgte dog å innstille meg på at jeg skulle møte denne «verdenen» med et åpent sinn, og la feltet komme med innspill til studiens videre utvikling. Før jeg startet innsamlingen av data, sendte jeg en søknad til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) om min studie. Noen uker senere fikk jeg en mail fra NSD, hvor de ønsket at jeg skulle si noe mer om observasjon og om tilgangen til opplysninger om tredjeperson. Jeg besvarte mailen med å fortelle at det var etterforskerne og deres arbeid som var relevant for studien, og at alle personer som intervjues og observeres blir anonymisert. Etter noen uker fikk jeg brev i posten hvor studien var

godtkjent av NSD (se vedlegg 2). Tidlig i studien kom jeg i kontakt med en etterforsker fra Kripos. Jeg hadde et ønske om å få snakke med en som hadde mye kunnskap om feltet jeg nå skulle forske på. Møtet var en uformell samtale, og etterforskeren møtte meg på fritiden sin. Før møtet hadde jeg jobbet mye med intervjuguidenten, som inneholdt nærmere 100 spørsmål jeg ønsket svar på. Mange av spørsmålene var overfladiske, og jeg ville gjerne vite hvilken formening etterforskeren hadde om dem. Etterforskeren ga uttrykk for interesse for studien, og påpekte at dette var spennende for mange. Det var fint å ha en samtale med en etterforsker så tidlig, og jeg fikk mye informasjon som hjalp meg videre i prosessen. I ettertid ser jeg at samtalen med etterforskeren fra Kripos på mange måter var en fin øvelse før jeg startet intervjurunden på politistasjonen. Veileder, Liv Finstad, tok kontakt med politimesteren i Oslo for å forhøre seg om jeg kunne få innpass. Jeg ble deretter satt i kontakt med en politioverbetjent for etterforskningsavsnittet på en politistasjon i Oslo, som ga meg klarsignal for at jeg kunne forske hos dem.

2.2.2 Utvalget

Valg av politistasjon, bestemte hvilke etterforskere jeg intervjuet. Det var også kontaktpersonen min på politistasjonen, som avtalte intervjuene eller satte meg i direkte kontakt med etterforskerne. Ville jeg fått et annet empirisk data om jeg selv hadde rekruttert etterforskerne? Jeg er litt skeptisk til om etterforskerne hadde stilt til intervju i like stor grad, uten ledelsens oppfordring på politistasjonen og innsatsen til min kontaktperson. Jeg intervjuet etterforskere som jobbet med generell etterforskning og etterforskere som jobbet med familievoldssaker. I intervjurunden opplevde jeg at etterforskerne hadde mye å gjøre, og noen intervjuer ble flyttet. Jeg erfarte at jeg fikk fortgang i intervjurunden, om jeg selv tok direkte kontakt med etterforskerne. Det må ha vært en utfordring for min kontaktperson å planlegge avtaler som skulle passe for både etterforskerne og for meg. Det var derfor lettere når jeg selv ringte og avtalte med etterforskerne.

2.3 Innhenting av de empiriske dataene

Datainnsamlingen startet i juni 2013, og ble avsluttet vinteren 2014. Jeg intervjuet seks etterforskere ved en politistasjon i Oslo. Tidspunktene for intervjuene ble avtalt etter når etterforskerne hadde tid, og intervjuene varte i rundt to timer. I

tillegg til intervjuene fikk jeg observert en morgenparole, et jourmøte og et seminar på politistasjonen. Fangen (2010, s. 77) påpeker at forskeren bør forholde seg til den rollen deltagerne har tildelt forskeren, og ikke deltar mer enn det som er nødvendig for å forstå nok. Min rolle var å være forsker, og i mine observasjoner holdt jeg meg i bakgrunnen. Under mine observasjoner av jourmøte og seminaret inntok jeg rollen som *ikke-deltagende observatør*. Kort forklart, innebærer rollen at forskeren kun observerer og ikke involverer seg i samhandlingen (Fangen, 2010, s. 77 og 78). Under observasjonen av jourmøtet satt jeg i hjørnet av rommet, og under observasjonen av seminaret satt jeg på andre siden av rommet.

2.3.1 Møtet på politistasjonen

Noen uker etter møtet med etterforskeren fra Kripes, ble jeg kontaktet av politioverbetjenten for etterforskningsavsnittet ved politistasjonen veilederen min hadde kontaktet. Jeg avtalte et møte med politioverbetjenten på politistasjonen, og ble bedt om å sende informasjon om studien i forkant av møtet. Da møtet fant sted hadde politioverbetjenten invitert med en spesialist. Dette i håp om at vedkommende kunne være en ressurs og kontaktperson for meg, noe som viste seg å ha stor betydning for den videre utviklingen av studien. Politioverbetjenten og kontaktpersonen var imøtekommende og viste stor interesse. Vi diskuterte ulike vinklinger jeg kunne ta utgangspunkt i. Jeg ble informert om at jeg måtte undertegne en taushetserklæring, før jeg kunne starte intervjuene med etterforskerne (se vedlegg 5). Noen uker senere tok jeg kontakt med kontaktpersonen min på politistasjonen, for å gjøre avtaler om intervjuer. I denne studien kan det tenkes at min kontaktperson på politistasjonen fungerte som min *portvakt*. Kortfattet er en portvakt en person som åpner for tilgang og kontakt med personer i feltet (Fangen, 2010, s. 67). Kontaktpersonen ga meg innpass på politistasjonen og blant etterforskerne. Uten min kontaktperson kan det tenkes at det hadde vært vanskelig å få etterforskere til å stille til intervju. Kontaktpersonen gjorde det også mulig for meg å observere et jourmøte og et seminar i avhørsteknikk. Det var på mange måter fint å ha en kontaktperson på politistasjonen, som jeg kunne snakke med om studien. Vi hadde også noen møter i løpet av perioden jeg innhentet de empiriske dataene.

Det første intervjuet ble avtalt. Jeg leverte en undertegnet taushetserklæring, og fikk en omvisning på politistasjonen før jeg skulle ha det første intervjuet. Under omvisningen fikk jeg inntrykk av at de ulike avdelingen var svært åpne. Med dette sikter jeg til at de fleste lot dørene inn til kontorene stå åpne, med mindre de hadde avhør eller møter. Da stod det gjerne en lapp på døren om hvor lenge de ville være opptatt. Etter mitt første intervju, avtalte jeg med min kontaktperson, at jeg skulle delta på morgenparolen en mandag morgen og presentere meg og studien for politistasjonen. I politiet er *parole* en form for allmøte hvor alle på politistasjonen samles. På parolen oppdateres alle om hva som har skjedd i løpet av ordenstjenestens siste vakt, gjennom det som er ført i *vaktjournalen*. Vaktjournalen skal inneholde en kontinuerlig oversikt over alle vesentlige forhold og opplysninger, som er journalført i politistasjonens krets (Politiinstruksen, § 7-1, 1990).

Parole

Politistasjonen har parole om morgenen og om ettermiddagen. De aller fleste er på morgenparolen, og blir oppdatert på hva som har skjedd det siste døgnet og hva som skal gjøres videre i sakene. En leder fra ordensavsnittet leste opp vaktjournalen. Nedenfor er et utdrag fra feltnotater jeg skrev den dagen på politistasjonen:

Jeg møtte opp på politistasjonen litt før klokken 08. Morgenparolen startet klokken 08, og jeg fikk beskjed om at jeg skulle presentere meg på slutten av møtet. Det var litt nervepirrende, siden alle på stasjonen var tilstede. På slutten av møtet presenterte kontaktpersonen meg, og jeg sa litt om meg selv og studien min. Deretter forlot alle, bortsett fra etterforskerne salen. Jeg sa litt mer om studien, og de fikk stille spørsmål. Noen satt med armene i kryss, og andre satt nærmest og trippet på stolen. Jeg fikk en fornemmelse av at de kanskje var ivrige etter å komme i gang med sitt eget arbeid for dagen. Kontaktpersonen og politioverbetjenten understreket at studien min var bra for politistasjonen, og at det bare var positivt å delta. Jeg hadde på forhånd valgt å ikke forberede hva jeg skulle si, fordi jeg tenkte at en innøvd tale bare ville skape mer avstand til etterforskerne. Jeg prøvde å smile og se

meg rundt, og svarte så godt jeg kunne på spørsmålene de stilte (Feltnotat, morgenparole, 2013).

Under presentasjonen min på morgenparolen ble jeg møtt med *noe* skeptisisme i blikkene fra etterforskerne. Dette var ikke uventet, da jeg regnet med at etterforskerne, som politiet for øvrig, er skeptiske til det er som for dem er ukjent. Jeg opplevde aldri å bli motarbeidet av hverken etterforskere, ledere eller andre ansatte i gjennomføringen av denne studien. Det var snarere motsatt. Et eksempel på hvor imøtekomende de var, var da juristen etter jourmøtet sa det bare var å ta kontakt om jeg hadde spørsmål.

Observasjon

Da jeg startet denne studien ønsket jeg opprinnelig å observere etterforskere i arbeid. Som jeg skrev tidligere, ble det vanskelig å gjennomføre på grunn av etterforskernes arbeidsmetoder. Etter morgenparolen på politistasjonen, fikk jeg observere et jourmøte og et seminar i avhørsteknikk. Jeg observerte jourmøtet med kontaktpersonen min. Vi holdt oss i bakgrunnen og jeg noterte ned stikkord og setninger. Jeg oppdaget at denne type observasjon var annerledes enn min tidligere erfaring med å observere rettssak. Da ble en som tilskuer tilnærmet «usynlig», og jeg kunne notere ned så mye eller lite jeg ønsket, uten å forstyrre saksgangen. Det var bare tiltalte i rettssaken som virket påvirket av min og andres tilstedeværelse. I likhet med den situasjonen, virket det som at mitt nærvær på jourmøtet også påvirket startfasen av møtet. Etter en liten stund, fikk jeg inntrykk av at etterforskerne, gruppeleder og politijuristen opptrådte «normalt». Jeg setter ordet normalt i hermetegn fordi min tilstedeværelse var, og ville alltid vært, unaturlig og påvirket situasjonen. Det er ikke hver dag et jourmøte blir observert av en forsker. En etterforsker fra familievoldsgruppen kom innom, for å høre om det var noen saker til dem. Sakene ble fordelt på etterforskerne som var til stede, og etter møtet gikk alle hvert til sitt. Jeg observerte et seminar i avhørsteknikk, hvor en spesialist i avhørsmetoder underviste fem etterforskere. Nedenfor er et utdrag fra feltnotatet jeg skrev på seminaret:

Fem etterforskere møter opp. Det er en hyggelig og uformell stemning. Tre har med seg skrivesaker. Jeg satte meg på en egen rad på motsatt side av

rommet, for å holde litt avstand til etterforskerne. Seminarlederen foreleser fra en Power-Point. Noen av etterforskerne noterer. Jeg observerer og noterer. Etterforskerne virker litt nysgjerrige på hva jeg driver med, men etter en liten stund er fokuset deres fullt rettet mot seminaret. Jeg noterer til tider notorisk, og legger merke til at noen av etterforskerne gir uttrykk for at de er skeptiske til hva jeg noterer ned (Feltnotat, seminar, 2013).

Jeg hadde håpet det var mindre forstyrrende at jeg observerte på avstand, enn om jeg hadde sittet midt blant etterforskerne. Da jeg la merke til at etterforskerne ofte kastet et blikk bort på meg og notatboken min, forsøkte jeg å legge ned pennen og notere ned stikkord og det jeg oppfattet som nødvendig. Jeg ønsket å observere etterforskernes gruppedynamikk og hvordan de samarbeidet. Etter den innholdsrike dagen på politistasjonen dro jeg rett hjem og renskrev alle notatene fra notatboken og inntrykkene mine. Denne junidagen, samt tiden før og etter intervjuene, ga meg et innblikk i etterforskernes hverdag på politistasjonen. Det kan selvsagt tenkes at jeg hadde innhentet annen empirisk data dersom jeg hadde observert etterforskerne i arbeid. Det å forske på hvordan etterforskerne snakker om og oppfatter sitt eget blikk og arbeid, er noe helt annet enn å observere blikket i bruk i etterforskningsarbeidet.

2.4 Intervjuene

Før intervjuene informerte jeg etterforskerne om studien min, og spurte om tillatelse til å ta opp intervjuet på båndopptaker. Etterforskerne ble deretter bedt om å skrive under på samtykkeerklæringen (se vedlegg 3). Alle seks intervjuer ble gjennomført på politistasjonen i etterforskernes arbeidstid. Ved hvert intervju brukte vi etterforskernes kontor. I de tilfellene hvor etterforskeren delte kontor med andre, lånte vi en annen etterforskers kontor. Etterforskerne ble sterkt oppfordret av ledelsen til å delta i min studie. Jeg fikk inntrykk av at etterforskerne i stor grad var påvirket av ledelsens oppmuntring. Enkelte etterforskere ga uttrykk for, med glimt i øyet, at de så på intervjuet som «en lang pause i jobben».

2.4.1 Intervjusituasjonene

Det er naturlig å tenke at min rolle som forsker påvirket etterforskerne og intervjuene. Dette merket jeg da enkelte etterforskere virket litt usikre på intervjusituasjonen, og stilte spørsmål om hvordan intervjuet ville foregå. En etterforsker var svært ivrig etter å komme i gang, og sa at det bare var å sette i gang så fort jeg var klar. I samtlige intervjuer satt jeg på en stol på andre siden av skrivebordet, mens etterforskeren satt i sin egen kontorstol. I det første intervjuet oppdaget jeg fort at samtalen fikk en bedre flyt, om jeg lot være å notere. Basert på denne erfaringen, lot jeg være å notere under samtlige intervjuer. Jeg erfarte at øyekontakt og kroppsspråket bidro til gode intervjusituasjoner. De seks kvalitative intervjuene varte rundt to timer hver. Det falt seg derfor naturlig å spørre etterforskerne om de ønsket seg en liten pause midtveis i intervjuet. Under enkelte intervjuer fikk jeg et inntrykk av at jeg egentlig snakket med en venn. Intervjuene bar preg av mye smil og latter, og etterforskernes skepsis ble overskygget av deres vennlighet. Jeg stilte også spørsmål ved om atmosfæren i intervjusituasjonen bidro til at etterforskerne snakket mer åpent, sammenlignet med om intervjuet hadde vært preget av en mer formell forsker- og informantrolle. Jeg tror det. Det var kun ett intervju, hvor jeg opplevde en tydelig tildeling av roller. Før intervjuet startet plasserte etterforskeren meg i kontorstolen ved datamaskinen. Etterforskeren satte seg i stolen som er tiltenkt de som for eksempel blir avhørt. Jeg stusset litt over dette, og spurte om vedkommende ikke ville bytte plass. Etterforskeren takket nei og mente det passet seg fint at jeg satt der siden jeg var forsker.

Samtlige etterforskere virket uhyre observante og i noen tilfeller litt kritiske til studien min. Da jeg gikk rundt i korridorene på politistasjonen, la jeg merke til at etterforskerne tittet opp fra datamaskinen eller dokumentene de leste. Et annet eksempel på at jeg oppfatter etterforskerne som observante, kan hentes fra et intervju hvor etterforskeren henviste til en bok vedkommende hadde sett i vesken min. Min begrunnelse for at jeg bruker ordet *litt* kritisk, er fordi alle etterforskerne snakket åpent om at de var litt skeptiske til hva jeg ville med studien. E6 sier «Sånn som nå er jeg veldig mistenksom. På det du holder på med (ler). Hvordan skal du bruke dette her? Også begynner jeg å tenke hvordan jeg burde svare.. Det var nesten så jeg var litt nervøs også». Jeg under meg litt over hvorvidt etterforskerne fortalte meg akkurat det de selv *ville* fortelle meg den dagen.

2.4.2 Utfordringer

Ved det første intervjuet på politistasjonen opplevde jeg litt startproblemer. Nedenfor er et utdrag av feltnotatet, som beskriver utfordringer ved det første intervjuet:

Da jeg møtte opp på politistasjonen for å gjennomføre det første intervjuet, fikk jeg vite at etterforskeren jeg skulle intervjuet måtte ta et avhør. Kontaktpersonen min forteller at jeg kunne komme tilbake etter lunsj, i håp om at etterforskeren var ferdig med avhøret. Jeg fikk beskjed om at det eventuelt var en annen etterforsker jeg kunne intervjuet. Vel tilbake fra lunsj, ble jeg fortalt at ingen av etterforskerne var ferdige med avhørene. Kontaktpersonen min kunne fortelle at det var en tredje etterforsker som hadde vist interesse, og gjerne ville la seg intervjuet. Etter noen minutter var etterforskeren i døren, og jeg hilste på min første informant (Feltnotat, første intervju, 2013).

Utforming og formulering av spørsmål var en utfordring. Det var viktig at jeg ikke stilte ledende spørsmål eller stilte ja/nei-spørsmål. Jeg ønsket å ha en strukturert form på intervjuene, men samtidig var jeg åpen for en «løsere» samtale. Et delvis strukturert intervju er avhengig av at forskeren improviserer og fører samtalen (Holter & Kalleberg, 1996, s. 225). Jeg valgte en delvis strukturert intervjuform i alle intervjuene. Temaene og spørsmålene var fastlagt på forhånd i intervjuguiden, men jeg fant det beleilig å stille oppfølgingsspørsmål underveis. Tove Thagaard (2009, s. 108) viser til at en svakhet ved intervjusituasjoner, kan knyttes til kontakten mellom forsker og informant. Om kontakten mellom forsker og informant oppfattes av den ene eller den andre som dårlig, vil det prege intervjusituasjonen og informasjonen forskeren innhenter. Forskeren vil ikke kunne gi informanten oppmerksomheten vedkommende har krav på, og kvaliteten på dataene blir dårligere (Thagaard, 2009, s. 109). I mine intervjusituasjoner opplevde jeg at jeg fikk en god kontakt med etterforskerne. Jeg forsøkte å stille spørsmålene på en åpen måte, slik at etterforskerne selv kunne bestemme om de ville gi et kort og konsist svar eller åpne for videre diskusjon av spørsmålet. Det var tydelig at etterforskerne hadde ulike områder de brant for, og de viet deretter mye tid til å diskutere og dele deres tanker rundt det. E4 var veldig opptatt av at deres blikk som

etterforsker også var det samme som politiblikket, men at bruk av blikket kunne være uheldig for etterforskningsarbeidet. E6 ga uttrykk for bekymring for det etterforskeren kaller «gjennomtrekken av etterforskere» på politistasjonen og konsekvensene av dette.

Spørsmålene

Enkelte spørsmål lot jeg være og stille, dersom etterforskeren allerede hadde besvart spørsmålet. Under samtlige intervjuer glemte jeg å stille et eller to spørsmål. Spørsmålene varierte. Jeg opplevde også at etterforskerne ikke svarte direkte på spørsmål jeg stilte, og det ble da vanskelig å tolke svaret i ettertid. Under hvert intervju følte jeg meg frem etter hvilken måte jeg skulle stille spørsmålene på, og hvilke oppfølgingsspørsmål jeg burde stille. Det føltes naturlig å stille oppfølgingsspørsmål til det etterforskerne snakket om. Spørsmålene i intervjuguiden var etter min mening, var hverken støtende eller sensitive for etterforskerne. Enkelte etterforskere reagerte med forundring, da jeg spurte om de førte en *beslutningslogg*. I en av lærebøkene på PHS, vektlegges det at det i enhver etterforskning bør foreligge en form for logg hvor det fremkommer hvordan saken er behandlet (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 80). Dette var også noe kontaktpersonen min på politistasjonen snakket positivt om, i en av samtalene våre. Jeg ønsket derfor å spørre etterforskerne om de førte en slik logg, og eventuelt hvorfor de ikke gjorde det. To av etterforskerne hadde ikke hørt om det. To etterforskere hadde ført eller førte fortsatt en slik logg, men kalte det «etterforskningslogg». De siste to mente at det ikke var noe poeng å føre en slik logg i sakene de jobbet med. Etterforskerne jobber alene med sakene, og alt de foretar seg skrives i saken. Den ene etterforskeren fortalte at de mulig skulle begynne med loggføring. Dette kunne være bra i tilfeller hvor etterforskeren ble syk, og en annen etterforsker må jobbe med saken. Da vil vedkommende kunne se *hva* som er blitt gjort, og *hvorfor* det er gjort.

2.5 Transkribering

Jeg transkriberte alle intervjuene i egne Word-dokumenter. Med transkribering menes at tekst blir omskrevet eller overført. Jeg skrev ordrett hva etterforskerne svarte, men forkortet enkelte meningssammenhenger som bar preg av avbrytelser

og mye unødvendig bruk av småord. Jeg transkriberte alle intervjuene på bokmål, og kuttet ut muntlige fyllord. Under det første intervjuet merket jeg at jeg var svært engasjert og kommenterte ofte hva etterforskeren fortalte, og kom med bekreftende ord som «ja, mhm, helt enig» og så videre. Jeg oppdaget også at jeg under enkelte spørsmål, avbrøt etterforskeren ved å fullføre setningene. Ved at jeg ble så observant på dette, gjorde jeg meg noen tanker om hvordan jeg intervjuet den første etterforskeren. Dette ønsket jeg å jobbe med, og forsøkte isteden å bruke mer kroppsspråk i de neste intervjuene. Denne tanken fungerte godt i de neste intervjuene. Det ble et opphold med sommerferie og juleferie mellom noen av intervjuene. Bruk av bekreftende ord kom deretter tilbake, og jeg irriterte meg nok en gang og jobbet videre med det til neste intervju. Jeg merket også at jeg ble litt nervøs før intervjuene, dersom det var gått en stund siden sist intervju.

2.6 Analysearbeidet

De empiriske dataene har vært gjenstand for analyse allerede fra studiens første dag, og frem til det ferdige produktet ble sendt til trykkeriet. Mine tanker og forventinger før og etter det første møtet på politistasjonen, ble på veien hjem vurdert og analysert. Analysen har derfor vært en kontinuerlig prosess gjennom hele studien, fra det første grunnarbeidet ble lagt og til det endelige resultatet. De empiriske dataene jeg har innhentet i studien taler ikke for seg selv, men må kategoriseres og fortolkes. Jeg hadde et ønske om å bidra med en ny kunnskap om etterforskere og deres arbeid, og det er dataene som har dannet grunnlaget for mine tolkninger.

2.6.1 Kategoribasert tilnærming

Thagaard (2009, s. 111) påpeker at arbeidet med dataene, kan knyttes til relasjonen mellom forsker og informant. Min før-forståelse og den teoretiske forståelsen jeg har utviklet, har bakgrunn i de fortolkninger jeg har gjort av etterforskernes selvforståelse. Denne studiens analyse og tolkning startet dermed allerede under kontakten med etterforskerne. Temaene jeg vektla i intervjuene, hadde grunnlag i fortolkninger jeg hadde gjort gjennom samtaler med kontaktpersonen på politistasjonen. Jeg valgte en kategoribasert tilnærmingstype i studien, hvor jeg klassifiserte mine empiriske data etter temaer hentet fra intervjuguiden. Med

hovedfokus på intervjuguiden lagde jeg et Word-dokument med flere skjemaer som jeg kategoriserte etter tema og spørsmål.

Skjema 2.6 Analyse av dataene

Tema	E1	E2	E3	E4	E5	E6
Spørsmål	Svar	Svar	Svar	Svar	Svar	Svar

Skjemaet er hentet fra analysearbeidet i studien, og viser hvordan jeg kategoriserte de empiriske dataene etter tema. Jeg erfarte at analysearbeidet ble mer oversiktlig da jeg lagde slike skjemaer. Eksempler på temaene var «bakgrunn, ferdigheter og egenskaper, arbeidsoppgaver, etterforskning og motivasjon og faglig kompetanse». Jeg fylte inn svarene til alle etterforskerne etter tema og spørsmål. Ved å få svarene på rekke og rad, fikk jeg en god oversikt over hvordan etterforskerne tolket deres eget arbeid og kulturen på politistasjonen. Ved å ta utgangspunkt i temaene i intervjuguiden, kunne jeg gå i dybden på hvert av temaene. Jeg kategoriserte temaene og dataene på denne måten, og håpet at analysen ville gi meg en dyptgående forståelse (Thagaard, 2009, s. 171 og 172). Jeg sammenlignet informasjonen etterforskerne ga meg i intervjuene under hvert tema. Dette ga meg et overordnet blikk over etterforskernes forestillinger til hvert spørsmål. Et etisk problem ved temasentrerte tilnærminger, er å kunne ivareta sammenhengen mellom informasjonen og den opprinnelige situasjonen. Når en tar utsnitt av informasjon fra ulike informanter og sammenligner dataene, løsrives informasjonen fra sin opprinnelige sammenheng (Thagaard, 2009, s. 171). For at jeg ikke skulle miste essensen i etterforskernes svar, tilstrebet jeg å stille alle etterforskerne de samme spørsmålene. Ettersom jeg glemte å stille ett eller to spørsmål til noen av etterforskerne, har ikke svarene på disse spørsmålene like stor tyngde sammenlignet med de andre spørsmålene alle etterforskerne besvarte.

Etter tips fra min veileder, utviklet jeg også flere skjema som bidro til en bedre forståelse av de empiriske dataene. Ved å plassere mine funn ved siden av det annen politiforskning viser til om ordenstjenesten, ble det lettere for meg å se likhetene og forskjellene i etterforskningsblikket og ordenstjenesteblikket.

Skjemaene tydeliggjør forskjellene og likhetene mellom mine funn og annen politiforskning, og gjør det enklere for andre å forstå mine fortolkninger av dataene.

Skjema 2.6.1 Eksempel på skjema.

	Etterforskere	Ordensbetjenter
	Mine funn	Annen politiforskning
	Etterforskernes beskrivelser	Etterforskernes beskrivelser

2.6.2 Teori og empirisk data

Som forsker kan jeg knytte dataene til allerede eksisterende teorier, eller utvikle nye teorier basert på dataene. Forståelsen min til dataene utvikles gjennom hele forskningsprosessen. Mitt teoretiske utgangspunkt og tendensene i dataene påvirkes gjensidig av hverandre (Thagaard, 2009, s. 35). Min teoretiske forankring i politikultur og politiblikk, dannet derfor utgangspunkt for min forståelse av dataene jeg innhentet og utgangspunkt for hvilke data jeg søkte etter. Min kjennskap til teorier som jeg anså som relevante for studien, hadde betydning for de teoretiske perspektivene jeg utviklet (Thagaard, 2009, s. 196). Jeg ønsket å undersøke om det eksisterte et eget etterforskningsblikk, og hvordan det skilte seg fra det tradisjonelle politiblikket. Jeg sammenlignet derfor de empiriske dataene med teorier om politiblikket. Jeg håpet også å få mer kunnskap om etterforskerne og deres arbeid. Det var naturlig for meg å ta utgangspunkt i teorier om politikultur, for å se det i sammenheng med dataene jeg innhentet. Funnene i denne studien, er basert på min teoretiske forankring og min forståelse av meningsinnholdet i dataene (Thagaard, 2009, s. 189, 211 og 212).

2.6.3 Min fortolkning

I alle studier er det en nødvendighet at forskeren reflektere og gjør seg noen tanker om sin posisjon innenfor de aktuelle feltene. Feltet som studeres og fagfeltet. Denne studien er ikke bare skrevet for kriminologer, sensorer og politiet, men også for andre som måtte være nysgjerrige på og vil vite mer om etterforskningsfeltet. Studien bør derfor forstås ut fra min posisjon og hvem den er skrevet for.

Fortolkninger av dataenes meningsinnhold er grunnlaget for utvikling av teori i kvalitative studier (Thagaard, 2009, s. 190). Mitt faglige ståsted gir et annet grunnlag for forståelse, sammenlignet med etterforskerne. Det kan derfor tenkes at min fortolkning av dataene, kan sprike fra etterforskerne egen oppfatning av samme situasjon. Et eksempel på dette kan hentes fra alle intervjuene hvor etterforskerne snakket varmt om etterforskning, men ga indirekte uttrykk for det motsatte. Etterforskerne forteller at da de gikk ut av PHS, ønsket samtlige å jobbe i ordenstjenesten, men at de søkte etterforskning for å få fast stilling. Etter intervjuerne sitter jeg igjen med et inntrykk av at etterforskning ikke har status i politiet, i hvertfall ikke blant etterforskerne selv. Om jeg hadde studert samme situasjon flere ganger, ville jeg ikke fått de samme resultatene gang etter gang (Thagaard, 2009, s. 199 og 200). Årsaken til dette er at en situasjon vil aldri kunne være helt lik en annen situasjon. Intervjuene mine er eksempler på dette. Selv om jeg ønsket å stille etterforskerne de samme spørsmålene, ble intervjuene preget av det etterforskerne snakket om. Det falt derfor naturlig for meg å stille oppfølgingsspørsmål til det etterforskerne vektla i intervjuene. Det kan tenkes at intervjuene og dataene jeg innhentet var avhengig av hvor mye etterforskerne faktisk *ønsket* å fortelle, og *hva* de ønsket å fortelle meg den dagen.

2.7 Vitenskapelig kvalitet

Kvaliteten på kvalitativ forskning vurderes med hensyn til reliabilitet og validitet (Thagaard, 2009, s. 198). Min kvalitative forskning påvirkes av tilstedeværelsen i feltet, og av forholdet mellom meg og etterforskerne. Min forståelse som student og forsker når det gjelder etterforskere og etterforskningsarbeid, påvirket hvordan jeg fortolket etterforskerne oppfatninger, erfaringer og deres selvforståelse. Min rolle på politistasjonen var preget av at jeg var student og forsker.

2.7.1 Reliabilitet

Ordet *reliabilitet* kommer av det engelske ordet *reliability*, som betyr pålitelighet. Min reliabilitet er knyttet til at jeg gjør rede for dataene som utvikles (Thagaard, 2009, s. 190). Jeg må også redegjøre for relasjoner til etterforskerne og hvilken betydning erfaringer i feltet har for dataene. Reliabilitet benyttes som et måleinstrument for å finne graden av konsistens og samsvar. Dette innebærer at en

annen forsker vil kunne komme frem til samme resultat, ved å anvende de samme metodene jeg har gjort (Thagaard, 2009, s. 198). Reliabilitet brukes dermed som et måleinstrument for dataenes pålitelighet. Dette lar seg imidlertid vanskelig gjøre i kvalitativ forskning, og jeg har derfor isteden gjort rede for hvordan dataene er innhentet og utviklet i løpet av forskningsprosessen. Intervjuutsagn og feltnotater gir leseren mulighet til selv å vurdere reliabiliteten til dataene som er innhentet i studien. Jeg har valgt å tydeliggjøre hva som er sitat fra intervjuer, og hva som er feltnotater fra observasjoner jeg har gjort. Dette er for å skille mine fortolkninger fra de konkrete dataene. Det er viktig at leserne skal kunne skille hva som er innhentede data, og hva som er mine tolkninger. Reliabiliteten kan dermed knyttes til kvaliteten på informasjonen studien baserer seg på, og vurderingen av hvordan jeg anvendte og videreutviklet informasjonen (Thagaard, 2009, s. 199).

2.7.2 Validitet

Ordet *validitet* er knyttet til tolkning av data. Validiteten vurderer gyldigheten til tolkninger jeg har kommet frem til (Thagaard, 2009, s. 201). Jeg må derfor se kritisk på grunnlaget for mine tolkninger. Er tolkningene jeg har kommet frem til gyldig i forhold til den virkeligheten jeg studerte? Validitet kan knyttes til om jeg måler det jeg faktisk vil måle, eller om funnene virkelig kartlegger det fenomenet som jeg skulle utforske (Fangen, 2010, s. 236). Forskningens kvalitet kan vurderes gjennom ulike former for validering. *Kommunikativ validitet* vurderer gyldigheten av tolkningene og observasjonene i dialog enten med personer som blir fortolket, med leserne eller gjennom teorier (Fangen, 2010, s. 237 og 238). En teoretisk validitet vil vurderes av dem som har god kjennskap til teoriene, for eksempel samfunnsvitere. I denne studien hadde jeg kontinuerlig dialog med mine medstudenter, veileder og kontaktperson på politistasjonen. Dette bidro til at jeg skulle kunne se min egen studie med kritiske øyne. Gjennom intervjuer og observasjon har jeg innhentet data, som har vært grunnlaget for mine tolkninger og som har gitt meg en ny kunnskap om etterforskere og deres arbeid.

2.7.3 Overførbarhet

Resultatene i dette studien kan ikke generaliseres, men konklusjonene kan være overførbare til andre situasjoner. Med *overførbarhet* menes at den forståelsen jeg har utviklet innenfor rammen av denne studien, også kan være relevant i andre

sammenhenger (Thagaard, 2009, s. 190). Studiens tolkninger, forklaringer og beskrivelser kan også være nyttige for å forstå andre sosiale fenomener. I denne studien ønsket jeg å få innsikt i etterforskeres blikk og arbeid, og studien kan også bidra til å kaste lys over andre sider ved etterforskningsfeltet, for eksempel etterforskeres egen forståelse og tanker om deres arbeid og fagfelt. Studien kan være nyttig i en videre debatt om etterforskningsfagets status i politiet.

2.8 Etiske refleksjoner

Bente Gullveig Alver og Ørjar Øyen (1997, s. 11) viser til at forskning på mennesker kan være risikofylt. I denne studien måtte jeg prøve og finne en balansegang mellom å ta hensyn til mange, og å ta hensyn til etterforskerne som ble intervjuet. Det har vært viktig i denne studien at etterforskerne har blitt informert og har gitt sitt samtykke. Ved hvert intervju har jeg kort informert om hva studien innebærer, og bedt dem lese gjennom informasjonsskrivet og underskrive om de ønsker å bli med. En av etterforskerne sa «frivillig ja», og lo. Jeg spurte etterforskeren hva vedkommende mente med kommentaren, og jeg ble fortalt at etterforskerne hadde blitt oppfordret av ledelsen om å delta i studien min. Hvor mange av etterforskerne hadde *faktisk* stilt til intervju, uten ledelsens entusiasme og oppmuntring? Samtlige av etterforskerne viste litt skepsis før intervjuet startet. Til tross for dette håper jeg at etterforskerne sitter igjen med en positiv opplevelse etter å ha deltatt i studien. Etter intervjuet gir noen av etterforskerne uttrykk for at de synes det var fint med en «pause fra jobb» og at det var positivt at noen viste interesse for fagfeltet deres.

2.8.1 Anonymisering

Dataene jeg samlet inn, måtte bearbeides og formes på en slik måte at de ikke kunne knyttes tilbake til etterforskerne (Alver & Øyen, 1997, s. 112). Jeg måtte i tråd med de etiske retningslinjene sikre at informasjonen som ble innhentet om etterforskeres personlige forhold, ble behandlet konfidensielt. Dette gjaldt både fremstillingen av dataene og oppbevaringen av det. Politiet driver en myndighetsutøvelse som det kreves åpenhet om. Etterforskerne kan neppe kategoriseres som en sårbar gruppe mennesker, så en kan spørre seg hvorfor det er så viktig å anonymisere dem da? For mitt vedkommende, valgte jeg å anonymisere

alle etterforskerne. Grunnlaget for min avgjørelse var at jeg ønsket at etterforskerne skulle få muligheten til å gi uttrykk for det de ønsket. Dette uten å måtte bekymre seg for andres reaksjoner, om det så gjaldt kollegaer, ledere eller samfunnet for øvrig. Etterforskernes anonymitet må sikres både i forhold til utenforstående som vil lese studien, og internt på politistasjonen. I min dokumentering av etterforskerne, har jeg derfor vært varsom. Alle etterforskerne omtales som «E» uavhengig om de jobber med generell etterforskning eller familievoldssaker. Navn på etterforskere eller politistasjon er ikke oppgitt. Etterforskerne bør derfor ikke kunne gjenkjennes av offentligheten (Alver & Øyen, 1997, s. 112). Tilgangen til enkelte forskningsdata kan være strengt regulert, og ved at etterforskerne ble anonyme fikk de muligheten til å snakke om det de selv ønsket.

Ettersom etterforskerne jobber på to ulike avdelinger, generell etterforskning og familievold, har jeg valgt å anonymisere enkelte sitater i studien. Dette fordi jeg ikke ønsker at etterforskernes meninger skal kunne knyttes til deres identitet av andre på politistasjonen. Etterforskerne har ulik erfaring, og har jobbet forskjellige steder. Jeg har av den grunn valgt å anonymisere sitater som kan avsløre identiteten til etterforskeren, av de andre på politistasjonen. Ved å intervju etterforskere på samme politistasjon, vil det alltid kunne tenkes at det er en sjanse for at enkelte av etterforskerne jeg intervjuet, vil kunne kjenne igjen seg selv eller andre (Alver & Øyen, 1997, s. 125). Også i sitater som inneholder synspunkter som kanskje kan avsløre identiteten til etterforskeren, har jeg valgt å ikke nevne navnet jeg tildelte vedkommende. Eksempel på dette kan være en etterforsker som snakker om sin erfaring fra andre avsnitt i politiet. Det kan tenkes at kollegaer vil kunne gjenkjenne etterforskeren basert på erfaringen som snakkes om. Derfor har jeg valgt å ikke bruke navn i sitat knyttet til samme avsnitt. På denne måten håper jeg at etterforskernes identitet ikke kan gjenkjennes og forblir anonymisert for offentligheten.

Taushetserklæring

Hvordan jeg har håndtert dataene har vært avgjørende for studien og forskningsmiljøet. Jeg har måtte forholde meg til måter å innsamle, arkivere og bruke data på (Alver & Øyen, 1997, s. 22). Jeg har også overholdt taushetsplikten på politistasjonen (se vedlegg 5). Taushetserklæringen forbød meg å skrive om

straffesaker, personlige forhold, politiets operative virksomhet, spaningsvirksomhet og så videre. Jeg stilte meg spørsmål ved om taushetserklæringen jeg undertegnet, ville sette grenser for hvilke data jeg kunne bruke og ikke. Heldigvis stred aldri dataene jeg innhentet, med politiets taushetserklæring. Kunnskapen og kjennskapen jeg fikk til straffesaker og til etterforskerne som privatpersoner, var aldri tiltenkt en plass i denne studien.

2.9 Avsluttende refleksjoner

Når jeg nå ser tilbake på denne studien, har jeg gjort meg noen tanker om det er noe jeg ville gjort annerledes. En kan alltid diskutere om resultatet ville blitt et annet hvis en hadde tatt andre valg i studien. På den ene siden hadde det vært mer praktisk om de empiriske dataene hadde blitt innhentet tidligere. Innhenting av data ble ikke avsluttet før vinteren 2014, samme halvår som studien skulle ferdigstilles. Etter innhenting var gjennomført skulle alle data analyseres og fortolkes, og studien skulle skrives. Dette var ikke ideelt med tanke på tid. På den annen side har de empiriske dataene og tidspunktet det ble innhentet, vært med å styre studien i retningen av det resultatet som nå er ferdigstilt. Det var først i det siste intervjuet, mønstrene i de empiriske dataene ble tydelige, og det ble rammen for denne studien.

Kapittel 3 Etterforskningsarbeid

Hvilke metoder benyttes i etterforskningsarbeidet, og hva skiller etterforskernes arbeid fra «det egentlige politiarbeidet»? Med utgangspunkt i studiens andre forskningsspørsmål retter jeg blikket mot politiets etterforskningsarbeid. For å besvare forskningsspørsmålet vil etterforskeres arbeid ses i sammenheng med annen forskning på ordenstjenestens arbeid.

3.1 Etterforskningsprosessen

Etterforskning er en type politiarbeid. Kort fortalt innebærer etterforskernes oppgave å undersøke om det har skjedd noe straffbart, hvem som kan ha begått den straffbare handlingen og om den mistenkte kan straffes for sine handlinger. Selve ordet *etterforskning* gir en indikasjon på at det skal forskes på noe i etterkant. En etterforskning iverksettes som følge av en anmeldelse, eller andre omstendigheter som gir rimelig grunn til å undersøke om det er begått et straffbart forhold (Strpl., § 224, første ledd, 1981).

3.1.1 Arbeidets art

Etterforskning kan beskrives som en prosess. Bjerknes og Johansen (2009, s. 28 og 29) påpeker at etterforskningsprosessen gir et bilde av den politifaglige beskrivelsen av etterforskning. Nedenfor har jeg skjematisert etterforskningsprosessen i fem steg.

Skjema 3.1 Etterforskningsprosessen

Første steg	Identifisere og innhente informasjon
Andre steg	Tolke og forstå informasjonen
Tredje steg	Planlegge og utføre metoder
Fjerde steg	Systematisere og presentere informasjonen
Femte steg	Kontrollere og korrigere resultatene

Etterforskere skal først identifisere og innhente opplysninger (steg 1). Disse opplysningene skal deretter tolkes og forstås (steg 2), slik at strategi og metoder kan planlegges og utføres (steg 3). Videre må opplysningene systematiseres og resultatene presenteres (steg 4). Dersom det innhentes ny informasjon må resultatene kontrolleres og korrigeres (steg 5). Etterforskningen drives videre ved gjentatt bruk av etterforskningsprosessen. Alle fasene i prosessen må gjennomføres før en etterforsker kan ta et avhør eller foreta en rundspørring (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 29). Ordenstjenestens arbeid skiller seg fra etterforskningsarbeidet. Sammenlignet med etterforskernes arbeid, som kan forstås som en prosess, kan ordenstjenestens arbeid beskrives som et *bruddstykkearbeid*. Med dette vises det til at ordenstjenestens arbeid er preget av at politibetjentene reiser fra oppdrag til oppdrag og løser situasjonene som oppstår (Finstad, 2003, s. 41). Etterforskning på den annen side, innhenter informasjon over tid som kan løse den aktuelle saken. Etterforskningen kan i så måte forstås som en helhetlig prosess.

Etterforskningsarbeid kan være *proaktivt* og *reaktivt*. Ved proaktivt etterforskningsarbeid benytter etterforskere metoder som kan avdekke planlagte lovbrudd (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 27). Ved reaktivt etterforskningsarbeid benytter etterforskere metoder som avhør og åstedsundersøkelse for å innhente opplysninger om et lovbrudd som er begått. Etterforskerne forklarer at de benytter avhørsmetoden mest i deres arbeid. De forteller at de stort sett arbeider inne på kontoret, eller tar avhør nede i arresten. E3 sier «Jeg er sjeldent ute på åsted. Det er av og til vi skal pågripe folk eller hente folk til avhør, eller ransakinger kanskje mest. Det er stort sett det vi gjør ute». En etterforsker fra familievoldsgruppen forklarer at de foretar rundspørringer, og i noen tilfeller ransaking. Etterforskerne i denne studien tilbringer mye tid inne, enten på kontoret eller i arresten. Ordenstjenesten på den annen side, jobber ute i gatene.

Det er strenge krav til dokumentasjon i etterforskningen. Eksempler på dokumentasjon er politirapporter, avhørsrapporter, sakkyndiguttalelser og video (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 33). All dokumentasjonen må systematiseres, og dette gjøres ved å redigere saken hvor det brukes omslag og dokumentlister. E3 forteller at store deler av deres arbeid ikke består av å etterforske sakene, men av å redigere sakene. Etterforskere har ansvaret for saksredigeringen. En straffesak

består av mange ulike dokumenter, og etterforskerens oppgave er å redigere og strukturere informasjonen og dokumentene samtidig som de innhenter ny informasjon. Alle dokumentene som redigeres, skal fremkomme i sakens dokumentliste (Riksadvokaten, 1999). E4 sier «Jeg får en veldig mestringsfølelse av å produsere saker. Ta avhør, redigere og produsere sakene og levere fra meg som et godt produkt... Og det å få på en måte skryt for det i etterkant da, at man har gjort noe, et godt stykke arbeid, det er veldig tilfredsstillende». Etterforskerne forteller det er viktig for dem å levere et produkt, hvor alle dokumenter i tilknytning til saken er redigert og kvalitetsikret. Noen av etterforskerne forklarer hva sakene deres skal inneholde og nevner «grønnskjema», som er en hoveddokumentliste. Dokumentlisten gjør det mulig for etterforskeren å få oversikt over sakens dokumenter. Etterforskerne forteller at de strukturerer sakens dokumenter etter koder. E3 sier:

Redigeringen er, hvis du har en litt større sak da, på type 30-40 dokumenter, at du har en sånn bunke, så må du være strukturert. Det skal struktureres på en viss måte. Og det datasystemet vårt er liksom fra krigen, så der går ingenting automatisk, så du må gjøre alt manuelt.

Etterforskeren sikter til saksbehandlingssystemet *Basisløsninger* (BL). I BL kan etterforskere produsere og registrere all skriftlig dokumentasjon i etterforskningen (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 136). Etterforskere må skrive avhørsrapporter i sakene sine (Påtaleinstruksen, § 8-14, 1985). E3 sier «Avhør skriver du rett inn i saken». Videre sier E3: «Og du ser jo det at anmeldelser som skrives av folk som har vært på etterforskning, er gjerne av en helt annet kaliber enn de som skrives av ordenstjenesten». Ordensbetjenter bruker systemet PO, *politioperativt system*. I systemet føres oppdragene og resultatene som en vaktjournal. PO-loggen føres i journalform, og ikke i rapportform. Informasjonen i PO skal derfor ikke knyttes til dokumenteringen av etterforskningen i BL (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 140). I den grad informasjonen er av betydning for etterforskningen, skal ordenstjentene skrive inn informasjonen i rapportform i BL. Ordenstjenesten skriver ned forklaringer på stedet, i politirapporten. Dersom det ikke lar seg gjøre øyeblikkelig, skrives forklaringene når det er anledning (Påtaleinstruksen, § 8-14, femte ledd, 1985). Første enhet på stedet rapporterer inn de innsamlede opplysningene, og

iverksetter eventuelt straksetterforskning (Politiinstruksen, § 10-3, 1990). Ordensbetjentene skal samle inn og notere ned opplysninger, og sikre eventuelle spor (Politiinstruksen, § 10-3, tredje ledd, 1990). Etterforskerne forteller at det er forskjell på deres rapporter og det ordenstjenesten skriver. E1 sier «De på orden skriver også, men vi må ha et enda skarpere fokus på de rapportene som vi skriver. Fordi vi skal på en måte sy sammen det de har gjort startarbeidet på, de som jobber ute». I kontrast til ordensbetjenter skriver etterforskerne andre rapporter, systematiserer dokumenter, redigerer og ferdigstiller saken og bruker et annet datasystem i arbeidet. Etterforskernes arbeid er forskjellig fra «det egentlige politiarbeidet», ordenstjenestens arbeid.

3.1.2 Jourgrupper

Etterforskernes arbeidsdag er organisert annerledes enn ordenstjenestens arbeidsdag. Ordensbetjenter er inndelt i vaktlag. De har ikke faste «makkerer», partnere, men rullerer på hvem de jobber sammen med (Finstad, 2003, s. 30). E2 sier «På orden så jobber man treskifts turnus, da er man her bare på dagtid innimellom. Og da er det ofte mye å gjøre, for skal man i tingretten, man skal sitte i vakta og man skal kjøre patrulje». I motsetning til dette jobber etterforskerne i denne studien fast med kollegaene sine. Etterforskere som jobber med generell etterforskning er alle en del av ulike jourgrupper på politistasjonen. Etterforskerne som jobber på familievoldsgruppen er ikke en del av jourordningen på politistasjonen, men jobber i sin egen gruppe. Etterforskerne forklarer at familievoldsgruppen jobber for seg selv, men at etterforskere i jourgruppene noen ganger bidrar i etterforskningsarbeidet i familievoldsakene. En av etterforskerne som jobber på familievoldsgruppen sier «I utgangspunktet skal jourgruppen ta initialfasen, den straksetterforskningen, fordi vi har ikke kapasitet her». I løpet av intervjuperioden fikk jeg overvære et jourmøte på politistasjonen. Nedenfor er et utdrag fra feltnotatet jeg skrev under møtet:

Før jourmøtet startet, spurte kontaktpersonen min om det var greit for dem at vi satt i bakgrunnen og observerte. Det var helt i orden. Til stede var politioverbetjent for etterforskningsavsnittet, jourhavende etterforsker, jourhavende jurist og to etterforskere. Jeg merket at de i starten virket litt ukomfortable med situasjonen, men det gikk fort over da jourmøtet startet.

Kontaktpersonen min hvisker til meg underveis, og forteller at det skulle vært flere etterforskere på møtet. De gjennomgikk sakene som var kommet inn, og prioriterte dem etter sakstyper (Feltnotat, jourmøtet, 2013).

Hver fjerde uke har førstebetjenten i jourgruppen, ansvar for alle sakene og anmeldelsene som politistasjonen mottar. Dette innebærer også alle arrestantene som har begått en kriminell handling i deres krets, og å «trekke» på saker hvor personens eldste uoppgjorte sak er i deres krets. Trekkreglene på politistasjonen er interne, og etterforskerne forklarer at reglene avgjør hvor personer som begår lovbrudd skal etterforskes. En person som begår et lovbrudd, «hører til» i det politidistriktet eller den politistasjonen hvor personens første lovbrudd er registrert. Politidistriktet eller politistasjonen «trekker» deretter denne lovbryteren i alle øvrige saker. E4 forteller at det er førstebetjenten og juristen, som sammen tar imot anmeldelsene på politistasjonen, og avgjør sakens videre gang. E4 illustrerer ved å si: «Denne saken her, ukjent gjerningsmann, henlagt. Denne saken her, forelegg...». E4 sier «De trekk-reglene er veldig kompliserte. De er ikke bare bare å sette seg inn i. Vi må spørre hele tiden, er det vi som trekker på han? Er det vi som skal ha den saken?». E3 forteller om trekkreglene på politistasjonen: «Du leser anmeldelsen, også sjekker du om han har saker andre steder, sånn at du kan kvitte deg med saken uten å gjøre noe. Det er det første du gjør». Juristen, som representant for påtalemyndigheten, kan beslutte å henlegge en anmeldelse uten å iverksette etterforskning, dersom det anmeldte forholdet ikke er straffbart eller ikke faller inn under offentlig påtale (Påtaleinstruksen, § 7-4, fjerde ledd, 1985). Etterforskeren forklarer at de sakene førstebetjenten og juristen mener bør etterforskes, gis videre til etterforskerne, gjerne med et skriv om hva som bør foretas i saken.

Det er etterforskernes jobb å etterforske alle sakene som de blir tildelt i løpet av deres jouruke. De har jourmøte en til to ganger i løpet av vekten, og gjennomgår sakene og får eventuelt nye saker. Etterforskerne forteller at ukene hvor de ikke har jouruke, jobber de med sakene på egenhånd og har møter med sin førstebetjent. Saker som karakteriseres som familievold, gis videre til familievoldsgruppen. E4 forteller at innholdet i jourukene varierer: «Noen jouruker er veldig snille. Da får man nesten ikke inn noen saker, og da sitter ingen, mens andre uker er helvete ikke

sant. Da får du fire-fem arrestanter hver dag ...». Etter endt jouruke jobber etterforskerne videre med sakene sine. Etterforskerne forteller at de sammen med deres førstebetjent og juristen, beslutter og iverksetter tiltak i etterforskningen. Etterforskerne forklarer at når de anser saken som ferdig etterforsket, gir de saken videre til førstebetjenten og juristen. E2 sier «Og hvis de mener at «her er det ikke gjort en god jobb», så får du saken i retur. Og det kan være på at du har glemt å spørre om ting eller etterforskningsskritt de ønsker gjort». Når saken anses ferdig etterforsket sendes saken til aktor, politiadvokaten. Havner saken i retten, kan etterforskeren som jobbet med saken bli innkalt som vitne. Flere av etterforskerne nevner at når saken deres gikk til retten, var det på mange måter deres eksamen. E4 sier «... det er jo eksamen for oss. Når aktor ta med seg hele vårt kompleks i retten. Og da er det viktig at vi har brukt de ressursene vi har faktisk på å få frem det riktige bildet».

3.1.3 «Det egentlige politiarbeidet»

Ordenstjenesten har som oppgave å beskytte befolkningen, opprettholde ro og orden i samfunnet og verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten (Politil., § 2, første ledd, 1995). Begrepet «det egentlige politiarbeidet» er brukt av politiforskere, som en beskrivelse av fremstillinger av ordenstjenestens politiarbeid. Granér (2004, s. 115) påpeker at det «riktige polisarbete» viser til et grunnleggende syn om hva som anses som de mest politirelevante arbeidsoppgavene. Arbeidsoppgaver med spenning og dramatikk, som ofte ga resultater i pågrepelse, hadde høy status. I motsetning til det å skrive ut bøter, som ble ansett som en «skitjobb» (Granér, 2004, s. 116). Ordene «fart og spenning» gir en viss fornemmelse av hvilke typer arbeidsoppgaver som «det egentlige politiarbeidet» innebærer. Etterforskerne forteller at store deler av arbeidsdagen tilbringes inne på kontoret. De forklarer at de ofte roer ned tempoet for å kunne fokusere på detaljer, og for å gjøre omgivelsene mer behagelige for de som avhøres. Etterforskernes arbeid er av den grunn mer rolig, i motsetning til ordenstjenesten.

Etterforskerne forteller at når de beveger seg utenfor politistasjonen reiser de i arresten for å ta avhør, og i mer sjeldne tilfeller for å pågripe og ransake personer. Personene pågripes og ransakes i forbindelse med sakene. Dette i motsetning til ordenstjenesten, hvis arbeid ikke kan forutsis. Familievoldsgruppen foretar i tillegg

rundspøringer. E4 forteller at etterforskere må kjøre dokumenter til tinghuset. Etterforskernes arbeid har i så måte noen likhetstrekk med «det egentlige politiarbeids» politirelevante oppgave, pågrepelse av personer. Totalt sett jobber etterforskerne mer inne, sammenlignet med ordenstjenesten. Finstad (2003, s. 97) viser til at flere ordensbetjenter satte likhetstegn, mellom «det egentlige politiarbeidet» og politiarbeidet som tydeliggjør hvem som anses som den uskyldige og skyldige, «politiet» og «røveren». Særlig yngre ordensbetjenter hadde en forestilling om at «det egentlige politiarbeidet» var å fange tyver (Finstad, 2003, s. 102). I noen sammenhenger bruker politibetjentene begrepet for å sette ord på det de selv oppfatter som meningsfylt arbeid. Politibetjentene sier å kjøre fanger til og fra fremstilling i retten eller oppdrag for psykiatrien, er «...egentlig ikke politiarbeid» (Finstad, 2003, s. 96). Reiner (2010, s. 119 og 120) viser til at den enkelte politibetjent selv vil mene at vedkommende er en av de «snille», og at det gir politibetjenten rett til å utøve myndighet. Etterforskerne forteller at det er en tydelig rollefordeling i avhørene deres. Etterforskeren har rollen som politi, og skiller seg tydelig fra rollen til den mistenkte. Det er etterforskeren som har myndighet i avhørssituasjonen. Sammenlignet med ordenstjenesten, skiller etterforskerne seg ut ved at de ikke bruker politiuniformen. Det kan derfor tenkes at ordenstjenestens politiroлле oppfattes av den grunn mer tydelig i møte med publikum.

I kontrast til hvordan «det egentlige politiarbeidet» knyttes til å fange tyver, stiller etterforskernes arbeid seg annerledes. Etterforskere skal innhente informasjon som taler mot, og til fordel for, den mistenkte i saken (Strpl., § 226, tredje ledd, 1981). Etterforskerne må i så måte forholde seg objektive, mens den mistenkte må bevise sin uskyld for ordenstjenesten. Flere av etterforskerne forteller at de oppfatter sitt arbeid som en hjelpende rolle. Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven (se 6.3.3). Det kan dermed tenkes at etterforskerne ser seg selv som «snill» i den forstand at de skal yte bistand til menneskene de kommer i kontakt med. Finstad (2003) vektlegger at mørket er et moment i ordenstjenestens forestillinger om «det egentlige politiarbeidet». Om natten sover den største andelen av befolkningen, og ordenstjenesten anser ofte aktivitet på nattestid som mistenkelig (Finstad, 2003, s. 98). Mørket forsterker rollene «politi og røver». Etterforskerne i denne studien jobber stort sett på dagtid, foruten noen kveldsvakter i måneden.

Etterforskningsarbeidet foretas på dagtid, og det kan tenkes at dagslyset forminsker rollene som politi og røver. Etterforskernes arbeid skiller seg derfor fra «det egentlige politiarbeidet», som gjerne forbindes med mørket. Både Finstad (2003, s. 98) og Granér (2004) ser «det egentlige politiarbeidet» i lys av det å drive med *jakt*. Ordenstjenesten får i rollen som jegere oppgavene å spore, fange og bringe inn byttet sitt (Granér, 2004, s. 116). Etterforskere kan óg ses som jegere. Gjennom etterforskningsprosessen skal etterforskere jakte etter informasjon, fange informasjonen og bringe den inn i etterforskningen.

3.1.4 Hendelsesstyrt arbeid

Ordenstjenesten oppfattes i stor grad som *hendelsestyrt*. Med dette menes at arbeidet deres ofte styres av publikums etterspørsel etter bistand. Finstad (2003, s. 41-43) viser til at ordenstjenestens arbeid også styres etter betjentenes egne initiativer. Ordenstjenestens *Stopp og sjekk-metode*, viser hvordan ordensbetjentene bruker ordenstjenesteblikket og tar egne initiativ til å kontrollere eller gripe inn i situasjoner (Finstad, 2003, s. 58). Det er mange retninger etterforskningen kan styres etter. Den mest vanlige strategien er å ta utgangspunkt i selve lovbruddet, hendelsen. Med fokus på lovbruddet innhenter etterforskere informasjon som kan belyse saken. I så måte kan etterforskningen oppfattes som hendelsesstyrt, i den grad at deres arbeid er konsentrert om hendelsen som etterforskes. På den annen side styrer etterforskere i betydelig grad sin egen arbeidsdag.

Etterforskerne beskriver sin egen arbeidsdag som forutsigbar, og forteller at de stort sett vet hva som venter dem når de kommer på jobb. Videre sier de at det grovt sett er opp til dem selv når de gjør arbeidet, så lenge det blir gjort. E4 sier «Jeg kan komme litt tidligere og gå litt senere, og omvendt. Så hvis jeg vil legge om en dag, så er ikke det noe farlig». E6 forteller at det er ingen som blander seg noe særlig inn arbeidsdagen, og at de styrer dagene selv. I sine beskrivelser av hva som er positivt med deres arbeid, nevner alle forutsigbarhet og at de kan styre sin egen arbeidsdag. De bestemmer selv når og hva de skal gjøre, så lenge det blir gjort. E2 sier «Du får legge opp dagen mye mer selv. Så vi styrer oss jo selv, stort sett, så lenge du er tilliten verdig hvertfall (ler). Så er det jo vi som etterforsker sakene, og finner ut hva vi skal gjøre». Ordenstjenesten på den annen side, er mer hendelsesstyrt og

bestemmer ikke i like stor grad når og hva de skal gjøre. Ordensbetjentene kan ta egne initiativer gjennom stopp og sjekk metoden, når de har anledning til å gjøre det. Etterforskere derimot, har større frihet til å styre sin egen arbeidsdag og kan selv velge hvordan de strukturerer arbeidet. Etterforskere jobber med sakene over tid, og kan bruke flere dager eller måneder på å etterforske saken ferdig. Ordenstjenesten bruker mye mindre tid på saken og reiser videre til neste oppdrag når deres jobb er gjort. Det kan tyde på at etterforskningsarbeidet ikke er like hendelsesstyrt, sammenlignet med ordenstjenestens arbeid. Etterforskernes arbeid styres etter sakens hendelse, men de kan i tillegg strukturere og legge opp sin egen arbeidsdag. Ordenstjenesten på den annen side, vet ikke hva dagen vil bringe når de kommer på jobb, og deres arbeidsdag kan av den grunn oppfattes som uforutsigbar.

3.1.5 Etterforskningens mål

Den østerrikske juristen Hans Gross skrev i 1889 (referert i Bjerknes & Johansen, 2009, s. 21) en bok om etterforskning. Boken ble brukt på PHS i Norge fra 1920 til midten av 1950-tallet. Han rettet fokus mot et kunnskapsbasert etterforskningsarbeid, hvor etterforskere må strebe etter ny kunnskap på ulike områder, og alltid være oppdatert på juridisk kunnskap (Gross, 1889, referert i Bjerknes og Johansen, 2009, s. 21). Beskrivelsene av hvordan etterforskere bør tenke og handle, har mange likhetstrekk med kravene som stilles til etterforskere i dag. Alle saker er ulike, og etterforskere *bør* ha en plan for sitt arbeid. Planen skal ikke være detaljert, og må kunne endres. En for detaljert plan, som ikke endres, kan føre etterforskningsarbeidet i feil retning (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 22). Det er derfor viktig å ha et mål med etterforskningen. Strpl. (1981) § 226, første ledd, fastslår målet med politiets etterforskning. Etterforskningen må innhente informasjon som kan avgjøre om personen(e) kan tiltales eller ikke (bokstav a). Dersom etterforskningen fører til tiltale, blir neste mål og videre tjene rettens behandling av spørsmålet om straffeskyld (bokstav b). Etterforskningen kan da for eksempel synliggjøre bevis som kan føres i retten.

Et annet mål etterforskningen bør ha, er høy kvalitet. For at den skal være av høy kvalitet må for eksempel regler knyttet til utførelsen av etterforskningsskritt følges, etterforskningen må være i tråd med menneskerettighetene og den må være åpen

(Bjerknes & Johansen, 2009, s. 32). Med «åpen» menes at etterforskningen er objektiv, ved at den avklarer alle mulige alternative teorier. Dette står også beskrevet i strpl., (1981) § 226, tredje ledd, hvor etterforskningen skal innhentes nødvendige opplysningene som både taler *mot* og til *fordel* for den mistenkte. Siste mål i paragrafen fastslår at etterforskningen skal gjennomføres så raskt som mulig. All etterforskning bør med grunnlag i det ovennevnte være målstyrt. Hovedmålet med ordenstjenestens arbeid står beskrevet i politil. § 2, første ledd og § 7 (1995). Paragraf 7 beskriver hvordan ordenstjenesten skal håndheve ro og orden i samfunnet. Gjennom stopp og sjekk metoden, kan ordensbetjenter kontrollere personer og situasjoner de finner mistenkelig (Finstad, 2003, s. 58). Det stilles ulike mål til etterforskningsarbeidet og «det egentlige politiarbeidet». Etterforskere skal gjennom sitt arbeid innhente informasjon som kan avgjøre spørsmålet om tiltale, i motsetning til ordenstjenesten som skal kontrollere og gripe inn i situasjoner for å opprettholde ro og orden i samfunnet.

3.1.6 Skjønnsutøvelse

Etterforskere har mindre rom for å kunne ta skjønnsbaserte initiativ i arbeidet sitt, sammenlignet med ordensbetjenter som *selv* kan ta initiativ til å gripe inn i situasjoner gjennom stopp og sjekk metoden. Strpl. § 224 (1981) slår fast: «Etterforskning foretas når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold som forfølges av det offentlige» (første ledd). Hva er så «rimelig grunn»? En anmeldelse vil som oftest gi rimelig grunn til å iverksette etterforskning, såfremt det straffbare forholdet foreligger. Påtalemyndigheten, juristen, har anledning til å unnlate å iverksette etterforskning ut fra ressursprioritering (Riksadvokaten, 1999). Politiet kan iverksette etterforskning og reise siktelse i saker, og selv avgjøre spørsmål om tiltale i saker om forseelser (Strpl., § 67, første og annet ledd og bokstav a, 1981). Mindre lovovertridelser, anses som forseelser (Strl., tredje del, 1902). Politimesteren avgjør spørsmålet om tiltale i forbrytelser som ikke medfører fengselsstraff over ett år (Strpl., § 67, bokstav b, 1981). Etterforskerne forteller at de ikke innhenter saker på eget initiativ, men tildeles saker på politistasjonen. En etterforsker forteller om sin erfaring som spaner i sivilpolitiet. Vedkommende hadde ofte opplevd å være vitne til kriminelle handlinger. Etterforskeren sier:

En stund jobbet jeg bare sivilt. Da stod man mye og observerte. Da så jeg ting som var straffbart, men som jeg ikke gjorde noe med, for det var ikke det jeg jobbet med da. Så hvis ikke det var veldig alvorlig, lot man det gå.

Ordenstjenesten kan velge å snu ryggen til situasjoner, som de i prinsippet kan gripe inn i (Finstad, 2003, s. 168). De kan ikke snu ryggen til oppdrag de er tildelt. Etterforskerne på den annen side, kan ikke avstå fra å etterforske en sak. Det er juristen som tar beslutningen om saker skal henlegges eller ikke. Dersom juristen mener det ikke er grunnlag for å fortsette etterforskningen henlegges saken (Påtaleinstruksen, § 17-1, første ledd, 1985). Politibetjenter i ordenstjenesten kan i situasjoner velge å gi en advarsel eller megle (Finstad, 2003, s. 168 og 177). En etterforsker nevner at de i enkelte saker, anbefaler for juristen at den mistenkte kan få et forelegg istedenfor å reise tiltale (Påtaleinstruksen, § 20-1, første punktum, 1985). Etterforskerne gir uttrykk for at de til en viss grad kunne prioritere sine egne saker. Ordenstjenesten styres først og fremst av oppdrag, og de kan ta egne initiativer når det er anledning til det. Ordensbetjenter kan av den grunn ikke selv prioritere sine arbeidsoppgaver. Etterforskerne forteller om ulike faktorer som kan styre deres prioritering av sakene. E3 forklarer at det noen ganger er engasjementet som styrer. Flere forteller at det er etterforskningsskrittet avhør som må prioriteres. E1 mener erfaringen har gitt etterforskeren større evne til å se hvilke saker som må prioriteres og ikke. E5 forteller om en noe ufrivillig prioritering: «Dessverre så blir det noen ganger sånn at man prioriterer dem som skriker høyest. Vi prøver jo å prioritere det som er viktigst, og det gjør vi jo. Men ofte er sakene litt like også er det noen som maser veldig, og da blir det bare sånn».

Familievoldssaker må vies særskilt oppmerksomhet (Riksadvokaten, 2014). Dette ga også etterforskerne uttrykk for i sine beskrivelser av hvilke saker de mente skulle prioriteres. E3 forteller at de har retningslinjer på hva som skal prioriteres: «...voldssaker skal etterforskes innen så og så mange dager. Så det er på en måte pri-saker. Men de som ikke er pri-saker, de bestemmer jeg på en måte selv». Med «pri-saker» sikter etterforskeren til saker som skal prioriteres. Alle forteller at de må følge Riksadvokatens sentrale prioriteringer, og at det er juristen som til enhver tid prioriterer hvilke saker etterforskerne skal etterforske. I likhet med at ordenstjenesten tildeles oppdrag, tildeles etterforskerne saker på politistasjonen.

Gjennom stopp og sjekk metoden tar ordensbetjenter eget initiativ til «saker», og «det egentlige politiarbeidet» skiller seg i så måte fra etterforskningsarbeidet. En etterforsker mener de kan komme med forslag om saksutfall i sakene, til juristen. De har av den grunn litt rom for skjønnsutøvelse, men det er ikke dermed sagt at juristen er enig i forslagene. Etterforskere kan prioritere sine egne saker, så fremt det ikke er pri-saker, i kontrast til ordenstjenesten som styres av oppdragene og egne initiativer.

3.2 Etterforskningsskritt

Ingen saker er like, og det finnes ingen fasit for hvordan en skal drive etterforskning. Hvilke etterforskningsskritt en velger å benytte er mye avhengig av hvilke type saker som etterforskes. Etterforskningen kan forstås på som en spiral, hvor informasjon innhentes gjennom etterforskningsskritt. Deretter må informasjonen tolkes og forstås, og nye etterforskningsskritt kan planlegges og iverksettes.

3.2.1 Valg av etterforskningsskritt

En viktig oppgave som etterforsker er å kunne tenke seg ulike forklaringsalternativer. Etterforskningen skal lete systematisk etter funn som undergraver eller avkrefter forklaringer, og ikke bare lete etter funn som bekrefter en forklaring. Dersom en benytter etterforskningsskritt som ikke bør brukes, eller metodene brukes ukritisk og på feil måte, blir etterforskningen både mangelfull og inneholder feil (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 19). Mangel på viljen til å søke og undergrave sin egen forklaring, har vært direkte årsak til noen av justismordene i Norge (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 55). Det er i midlertidig viktig å ikke la seg bli handlingslammet av frykt for å gjøre feil. Etterforskere har derfor ingen ting å tape på å arbeide med ulike forklaringsalternativer. «Kritisk refleksjon og intuisjon er helt nødvendig for å styre bruken av etterforskningsmetodene» (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 19). Etterforskningen krever at en trekker logiske slutninger, tenker gjennom metodebruken og at en kan se saken og bevis fra flest mulig sider. Bjerknes og Johansen (2009, s. 55 og 56) mener etterforskning drives på saksnivå eller på personnivå. På saksnivå er det ingen konkret mistenkt, og en må velge etterforskningsskritt som går bredt for å samle inn informasjon som kan styre

etterforskningen videre. På personnivå baseres valg av etterforskningsskritt etter en kjent gjerningsmann. Hvilke etterforskningsskritt som benyttes avhenger av sakstype, alvorlighetsgrad, kjent eller ukjent gjerningsperson og tilgjengelige ressurser. Dette presiserer også etterforskerne i intervjuene. Flere av etterforskerne forteller at erfaringen bidrar til, at de blir mer trygge på hvilke etterforskningsskritt de skal benytte. E3 sier:

Du vet jo hva du skal gjøre. Du vet jo hva som må typisk gjøres i såne saker. Er det narksak, så må du gjerne ha ransaking. Har du en voldssak, så vet du at video er gull å ha i retten. Du får høyere straff hvis folk får se bilde av når du slår. Så du har på en måte litt sånn, etterhvert som du får litt erfaring, så vet du hva som kreves i forskjellige saker.

Sitatet gir et bilde av hvordan etterforskerne velger etterforskningsskritt basert på erfaring med type saker. Av den grunn velger ikke etterforskerne etterforskningskritt tilfeldig, men benytter blikket og erfaringen til å vurdere hvilke metoder som er hensiktsmessig i den aktuelle saken. For å kunne beherske de ulike etterforskningsskrittene, er det nødvendig at etterforskere har teoretisk kunnskap og praktisk erfaring. Et eksempel er etterforskningsskrittet *avhør*.

3.3 Avhørsmetoden

Et avhør kan ses på som et møte mellom to personer. Etterforskeren besitter rollen som den profesjonelle, som legger til rette for at den som avhøres skal kunne avgi en fri forklaring. Det er denne metoden etterforskerne i denne studien, bruker mest i etterforskningsarbeidet sitt.

3.3.1 Lover og forskrifter

Etterforskningsmetoder som avhør og pågripelse er lovregulert i Strpl. (1981). E4 forteller at det er avgjørende for vedkommende å forberede seg godt før avhøret, for å kunne vite hvilke type spørsmål som ville kunne gi god informasjon. Etterforskerne forteller at de ofte lager en avhørsmal, som er en type disposisjon for avhøret. De må være forberedt på alle mulige retninger avhøret kan ta. E2 sier «Også når du utarbeider avhørsmalen også, så må du ta høyde for alle mulige

alternativer». Under planlegging og gjennomføring av avhør, må etterforskere blant annet forholde seg til ulike paragrafer i strpl. (1981) og påtaleinstruksen (1985). Paragraf 8-14 i påtaleinstruksen (1985) gir instruksjoner om at etterforskere skal skrive avhørsrapport. Andre setning i grunnloven § 96 (1814) lyder: «Pinligt Forhør maa ikke finde Sted». Før avhøret begynner skal den som avhøres bli gjort kjent med hva saken gjelder, og at vedkommende ikke har plikt til å forklare seg (Strpl., § 232, 1981). Etterforskere kan ikke pålegge noen å avgi forklaring (Strpl., § 230, 1981). I motsetning til etterforskere, foretar ordensbetjenter avhør ute på stedet. Ordenstjenesten opptar forklaringer av personer som er av interesse for saken (Påtaleinstruksen, § 8-14, femte ledd, 1985). Etterforskere på den annen side, foretar avhør inne på kontoret eller nede i arresten. Etterforskerne forteller at de gjennom erfaring har lært at det er best å avklare hvordan avhøret skal gjennomføres på forhånd. Ei sier:

Jeg merker at de jeg avhører søker etter en eller annen bekreftelse fra meg. Jeg tror det kan være lurt å avklare en del ting på forhånd av avhøret, så de ikke stusser underveis i avhøret at jeg ikke virker mer engasjert i deres følelsesliv. For det kan vi ikke være.

Personen som avhøres blir ikke bare informert for at etterforskeren skal følge loven, men også fordi det kan sette rammer for hvordan avhøret skal gjennomføres. Det er naturlig å tenke at den som skal avhøres kanskje er nervøs. Når etterforskeren forteller hvordan avhøret gjennomføres, kan det bidra til å roe ned den som avhøres. I tillegg vil den som skal avhøres kanskje få svar på hva vedkommende kan forvente fra etterforsker og av avhøret. Videre må etterforskere forholde seg til om den mistenkte innrømmer å ha begått den kriminelle handlingen. I tilfeller hvor den mistenkte innrømmer det gjeldende forholdet, skal vedkommende spørres om de erkjenner straffeskyld (Strpl., § 233, 1981).

Hvordan avhør skal gjennomføres i Norge, beskrives i kapittel 8 i påtaleinstruksen (1985). Det er klare instruksjoner på at etterforskere *ikke* kan gi løfter, lyve, true eller tvinge de som avhøres (Påtaleinstruksen, § § 8-2, fjerde ledd og 8-11, sjette ledd). Forklaringen som gis i avhøret skal skrives ned, og undertegnes av den som avhøres (Strpl., § 230, femte ledd, 1981). Alle etterforskerne forteller at etter endt

avhør, må de enten skrive et sammendrag av forklaringen eller skrive ned alt som ble sagt. Enkelte mener det var mye avhengig av type sak om de skrev direkte på dataen, eller om de bare brukte båndopptaker og skrev senere. I de aller fleste tilfellene skrev de et sammendrag direkte på dataen. De som ble avhørt ble bedt om å komme tilbake etter en liten stund eller komme tilbake en annen dag, for å lese gjennom og skrive under på forklaringen. Tredje setning i paragrafen, gir instruksjoner på at dersom den som ble avhørt krever endringer, skal det gjøres, i tillegg til at det tilføyes i rapporten (Strpl., § 230, femte ledd, 1981). En av etterforskerne forteller om et slikt tilfelle. E4 sier «Her forleden dag avhørte jeg en narkoman i arresten, og da vi var under gjennomlesningen begynte han å diskutere på språket i avhøret, ikke på informasjonen. Kun på det språklige». Etterforskeren forteller at de må etterkomme bemerkninger og endringer som gis fra den som avhøres, og notere det i rapporten.

3.3.2 Avhørsmodeller

I faglitteraturen snakkes det om to modeller for gjennomføring av politiavhør. PHS anbefaler å bruke avhørsmodellen *Investigative Interviewing*. Denne modellen bygger på kognitive intervjueteknikker, som fokuserer på bruk av kommunikasjon og kunnskap for å oppnå en forståelse av hvordan menneskets minne fungerer under et avhør (Milne & Bull, 1999, referert i Bjerknes & Johansen, 2009, s. 162). Denne modellen gir assosiasjoner til det etterforskerne jeg snakket med la vekt på i arbeidet sitt. Kommunikasjon var nøkkelen til alt. Avhørsmodellen *Interregation*, har på den annen side fokus på å oppnå en tilståelse fra den som avhøres. Teknikker som benyttes i denne modellen er ledende spørsmål, gjentakende avbrytelser og overhøring (Inbau, 2004, referert i Bjerknes & Johansen, 2009, s. 162). Denne modellen bryter med teksten i påtaleinstruksen § 8-2, tredje ledd (1985), som lyder «Spørsmål må ikke stilles slik at noe som ikke er innrømmet forutsettes som erkjent av mistenkte». Det er nettopp dette som er essensen i ledende spørsmål, stille spørsmål som resulterer i svaret du ønsker. I tillegg til dette kan det tenkes at faren for falske tilståelser øker. Dette gir etterforskerne uttrykk for var viktig å ha i bakhodet til enhver tid. E2 sier «Det å være bevisst på at folk faktisk kommer med falske tilståelser. Det ser vi faktisk litt i narksaker». Det er på bakgrunn av faren for falske tilståelser og bruk av ledende spørsmål, at PHS ikke anbefaler «Interrigation» som avhørsmodell i etterforskningsarbeidet.

3.3.3 Avhørsmetoder i utvikling

Politiets avhørsmetoder er stadig i utvikling. I England i 1980-årene, tilstod en rekke uskyldige personer lovovertrедelser de ikke hadde begått. Kristina Kepinska Jakobsen (2010, s. 32) påpeker at som en reaksjon på dette, ble det i 1985 obligatorisk å ta opptak av alle avhør. Formålet med avhøret skulle nå være å få informasjon fra den mistenkte, som enten kunne styrke eller svekke mistanken mot ham. Tidligere hadde fokuset vært på å få informasjon som kunne bekrefte politiets hypotese (Jakobsen, 2010, s. 33). Også i Norge opplevde en saker hvor uskyldige personer tilstod kriminelle handlinger de ikke hadde begått, primært som følge av politiets avhørspraksis (Jakobsen, 2010, s. 38). I 2001 ble avhørskurset K.R.E.A.T.I.V. utviklet, og kurset tok et oppgjør med den tilståelsesbaserte retningen i politiet. E6 sier:

Det var ikke K.R.E.A.T.I.V før, da var det mer at man bestemte seg på forhånd om de hadde gjort det eller ikke. Sånn som Birgitte Tengs-saken.. Det var allment akseptert at det var sånn man gjorde det. Også skulle man bare bearbeide han, til han var klar til å tilså.

Noen av emnene kurset tok for seg var kommunikasjon, menneskerettigheter, vitnepsykologi og kunnskap om falske tilståelser (Jakobsen, 2010, s. 39). K.R.E.A.T.I.V. står for kommunikasjon, rettssikkerhet, etikk og empati, aktiv bevisstgjøring, tillit gjennom åpenhet og vitenskapelig forankring. Kurset inneholdt opprinnelig tre moduler, forstudie, kurs og eksamen. Modul to, er et kurs over fem dager med teori og videoøvelser. I riksadvokatens utredning, *Avhørsmetodikk i politiet*, vises det til at da PHS overtok utdanningskonseptet, ble første modul omdefinert til egenstudier og modul tre ble fjernet (Riksadvokaten, 2013, s. 8). I perioden 2002 til 2012 har PHS utdannet om lag 100 K.R.E.A.T.I.V-instruktører som deretter har utdannet ca. 2000 etterforskere. I 2012 ble det besluttet å fjerne kravet om K.R.E.A.T.I.V som formelt opptakskriterium for etter- og videreutdanningen på PHS (Riksadvokaten, 2013, s. 10). Bachelorstudenter som uteksamineres etter den nye rammeplanen, anses å ha et kunnskapsnivå som tilsvarende K.R.E.A.T.I.V. utdanningen. Alle etterforskerne jeg intervjuet var svært positive til kurset, og de som ikke hadde fått det enda viste stor interesse for å få kurset. En forteller også at det var nærmest to års ventetid på å få kurset i Oslo.

Ingen av etterforskerne forteller at de hadde etter- og videreutdanning, eller hadde planer om å ta det i nærmeste fremtid. Noen snakket om at de ønsket å ta utdanning på andre områder. Eksempler på dette var master i kommunikasjon og lederutdanning. Etterforskerne forteller at til tross for at de ikke ville få mer betalt for å ta høyere utdanning, ønsket de mer faglig utvikling. Etterforskeren som snakket om master i kommunikasjon mener utdanningen kunne være til stor hjelp i arbeidet, ettersom deres arbeid omhandler å kommunisere med mennesker. De empiriske dataene gir et bilde av at etterforskerne verdsetter faglig utvikling og at K.R.E.A.T.I.V kurset er ønsket av mange.

3.4 Kontaktetablering

Etterforskerne forteller at det kreves kunnskaper, ferdigheter og gode holdninger for å kunne ta avhør. Det å kunne stille gode og relevante spørsmål i saken, for deretter og kunne finne mest mulig korrekte svar på spørsmålene, er essensen i etterforskningsarbeidet. For å få svar på spørsmålene, mener etterforskerne at det er grunnleggende å oppnå en god kontakt. Det er gjennom samtalen etterforskeren kan få svar på spørsmål knyttet til *hva*, *hvordan*, *når*, *hvor* og *hvorfor*. Personene som avhøres sitter på førstehåndskunnskapen om den aktuelle hendelsen, og det er derfor viktig å skape et forum hvor de som avhøres ønsker å komme med sin forklaring.

3.4.1 Tilståelsesbaserende

For å kunne innhente mest mulig informasjon i avhøret, er det viktig at etterforskeren etablerer en god kontakt med den som avhøres. Det benyttes to ulike kontaktetableringer, den tilståelsesbaserende og den informasjons innsamlende. Ved den *tilståelsesbaserende* kontaktetableringen vil avhøreren forsøke å skape et psykologisk klima, som fremmer tilståelsen. Avhøreren vil utvise *sympati*, minimere lovbruddet og «bli bestevenn» med den avhørte (Jakobsen, 2010, s. 44). Klimaet skal gi den avhørte en følelse av trygghet, hvor den avhørte blir mer mottagelig for manipulasjon til å tilstå. Denne typen kontaktetablering vil ha stor effekt på autoritetstro personer og personer med mentale handikapp (Jakobsen, 2010, s. 44). Det er den gruppen mennesker, som forskning har vist, har størst risiko for å avgi falsk tilståelse (se Valland, 2011, s. 53). Etterforskerne gir uttrykk

for at det var stor forskjell på *sympati* og *empati*. De understreker at de ikke viser sympati for mistenkte, men empati. Dette bringer oss til den andre formen for kontaktetablering.

3.4.2 Informasjons innsamlende

Ved den *informasjons innsamlende* kontaktetableringen er det vesentlig at den som avhører etablerer en gjensidig tillit, for å kunne komme på talefot med den som avhøres. Innledningsvis skal avhøreren presentere seg selv, forklare avhørets formål og grunnreglene (Jakobsen, 2010, s. 44). Dette samsvarer med lovteksten i strpl. § 232 (1981). Gjennom avhøret skal avhøreren utvise *empati*, ved at en lytter fordomsfritt, formidler til den som avhøres at en forstår situasjonen og at en tar saken og avhøret alvorlig (Jakobsen, 2010, s. 45). Avhøreren skal etablere en profesjonell tillit, som skal skape en trygg ramme for at den som avhøres ønsker å samarbeide og avgi forklaring. Denne formen for kontaktetablering minner mye om beskrivelsene etterforskerne ga i intervjuene. E6 sier:

Hvis man sitter der følelseskald, isfront, da blir det ikke noe bra. Det har jeg prøvd, og det funket ikke... Da måtte jeg bare gi opp, og noen andre måtte komme og ta over, for da hadde jeg ødelagt alt. Så det var det motsatte av empati (ler).

Etterforskernes fokus er å få frem mest mulig informasjon, og for å oppnå det forteller de at kommunikasjon en viktig del. E4 mener mistenkte trenger å høre setninger som: «Jeg kan skjønne at du blir frustrert», for å kunne føle at de er i et forum hvor de kan ytre sine følelser. Det er informasjonen etterforskerne er interessert i, og da er det viktig å skape et miljø hvor mistenkte føler seg komfortabel til å ytre seg. Dog, påpeker E5 at en kan få dårlig samvittighet for hvordan de kommer frem til informasjonen. E5 sier:

Jeg også føler litt på det når man får den gode kommunikasjonen, så føler man nesten at man lurer den mistenkte. Hvis jeg er for kompis med noen som ikke er så smarte, så føler jeg nesten at jeg stikker dem litt i ryggen.

Etterforskerne gir uttrykk for at de aldri har som *mål* å oppnå en tilståelse i avhøret, men å innhente god informasjon. De var nokså klare på at deres egne holdninger og atferd kunne påvirke avhøret. E4 sier «..hvis jeg sitter sånn «Vet du hva? Jeg skjønner meg ikke på deg. Du er bare en dust som driver og slår kona di». Da føler jo ikke han at han kan åpne seg for meg. Det er en pågående kontaktetablering gjennom hele avhøret». Uten kontaktetableringen vil sjansen være liten for at den som avhøres vil dele informasjon med etterforskeren. E1 sier : «For å få en god kommunikasjon og for å få inn informasjon, så må man behandle de som folk». Sitatet viser at etterforskeren mener deres oppførsel og hvordan de behandler den som avhøres, vil være en avgjørende faktor for å oppnå tillit.

3.5 Tillit

Politiets myndighetsutøvelse er legitimert gjennom loven. Handlinger utført av politibetjenter er legitime, i den grad handlingene er i tråd med reglenes forskrifter. Politiets legitimitet kan også knyttes til befolkningens *tillit* til politiet. Harald Grimen (2009, s. 19 og 21) definerer tillit som en måte å handle med få forholdsregler. Dette kan forstås som at den som blir vist tillit, vil eller bør handle på en bestemt måte som svarer til forventningene som er satt. Det kan tenkes at befolkningens tillit til politiet er knyttet til deres forventninger til politiets arbeid.

3.5.1 Tillitens betydning

Tillit til en person er en ting, men tillit til en hel organisasjon er noe annet (Grimen, 2009, s. 115-118). Befolkningens tillit bygger på hvorvidt politiets myndighet er akseptert, hvorvidt den oppfattes som rettmessig og om befolkningen har tro på at politiet vil opptre i samsvar med forventninger og ønsker. Nicolay B. Johansen (2010, s. 55) påpeker at når en snakker om befolkningens tillit til politiet, handler det i realiteten mer om en synes politiet gjør en «god jobb» eller ikke. I likhet med hvordan ordenstjenesteblikket bedømmer sitt publikum, bedømmer også publikum politiet gjennom *publikumsblikket* (Finstad, 2003, s. 213). Publikumsblikket og ordenstjenesteblikket *ser* politiet og politiarbeidet forskjellig. I så måte kan det tenkes at etterforskernes blikk skiller seg fra blikket til deres publikum. Ordenstjenestens må forholde seg til både mennesker de møter i arbeidet og til tilskuerne. Etterforskeres publikum, er personer de avhører eller snakker med i

arbeidet, og ikke tilskuere slik en del av ordenstjenestens publikum er. Befolkningens tillit er en forutsetning for politiets arbeid, og politiets planleggingsarbeid bør i stor grad legge vekt på befolkningens forventninger til politiet og deres oppgaveløsning (Justis- og politidepartementet, 2005, s. 56). Befolkningens tillit kan i så måte ses i sammenheng med målinger av politiarbeidet.

Politidirektoratets årlige publisering av kommenterte STRASAK-tall kan for mange være en føring på om de mener politiet har gjort en god eller dårlig jobb (Politidirektoratet, 2014a). *STRASAK* er et landsdekkende straffesaksregister, som inneholder opplysninger om anmeldte forhold. Er oppklaringsprosenten høy settes det i sammenheng med at politiet har gjort en god jobb, og er den lav har politiet gjort en dårlig jobb. Siv R. Runhovde (2010, s. 189) mener befolkningens tillit til politiet er en betingelse for politiets handlingsrom. Dersom tilliten til politiet er liten kan det tenkes at befolkningens terskel for å ta kontakt er høy. Politiets arbeid er på mange områder avhengig av bistand fra befolkningen. På motsatt side vil det kunne tenkes at terskelen for å ta kontakt med politiet vil være lav, om tilliten til politiet er stor (Runhovde, 2010, s. 189). For politiet er det ønskelig at terskelen for å ta kontakt er lav, og at befolkningen kan bistå politiet i deres arbeid. Det kan tenkes at uten tillit fra befolkningen, ville politiet hatt vanskeligheter med å drive myndighetsutøvelse i samfunnet.

Finstad (2003, s. 176) betegner samspillet mellom ordenstjenesten og publikum som *det typiske samarbeidsprosjektet*, og sikter til betydningen samhandlingen mellom politiet og befolkningen har for politiarbeidet. Hun viser til at både politiet og publikum stort sett oppfatter publikum som en ressurs. I sitt arbeid er politiet avhengig av publikums hjelp og støtte. Personer som besitter informasjon om hendelser og situasjoner, er verdifulle kilder til informasjon. Tillit til kollegaer er viktig. Ordenstjenesten må stole på at makkeren passer ryggen deres (Hoel, 2011, s. 68). Sammenlignet med ordenstjenesten, er ikke etterforskere avhengig av å stole på kollegaene for å utføre sitt arbeid. Men i likhet med ordenstjenesten, er etterforskere avhengig av publikums tillit, for å innhente informasjon i arbeidet gjennom samarbeidsprosjektet med publikum.

3.5.2 Tillit til etterforskningen

Befolkningens tillit kan også knyttes til saksbehandlingen i politiet. God saksbehandling av familievoldssaker som gjøres kjent på hensiktsmessig måte, kan øke befolkningens tillit til politiets behandling av sakene (Riksadvokaten, 2008). Dette kan igjen øke anmeldelsehyppigheten. Egge, Strype og Thomassen (2012, s. 12) viser til at tillit til politiet kan betraktes som en metode innen etterforskning, og at uten tillit vil publikums informasjonsstrøm til etterforskningen tørke inn og antall anmeldelser kan gå ned. Tilliten fra befolkningen er avhengig av hvorvidt politiet opptrer korrekt og svarer til forventningene i utførelsen av politiarbeidet. Oppklaring av saker er også et element ved politiets legitimitet.

Det fundamentale premisset i effektivt politiarbeid, er publikums aksept og samarbeid (Reiner, 2010, s. 139). Personer som går til politiet for å anmelde en sak, har et håp om at saken vil bli oppklart. Det kan tenkes at saker som ikke oppklares, vil oppleves som en skuffelse. En av etterforskerne poengterer at lite ressurser er en årsak til henleggelse av saker. Eg sier «Du henlegger mye saker som vanlige folk bryr seg om, men vi har ikke kapasitet til å ta det. Vi aner ikke hvem eller hvor vi skal begynne». Det kan tenkes at om dette skjer ofte, vil tilliten til politiets etterforskningsarbeid svekkes. Oppklaring av tilsynelatende hverdagslige lovbrudd har sammenheng med befolkningens tillit til politiet (Riksadvokaten, 2014). Lav oppklaringsprosent av vinningskriminalitet, som er den kriminalitetstypen folk flest rammes av i samfunnet, vil over tid kunne svekke befolkningens tillit til politiet.

3.6 To typer politiarbeid

De empiriske dataene kan tyde på at det etterforskningsarbeidet skiller seg fra «det egentlige politiarbeidet», ordenstjenestens arbeid. For å tydeliggjøre funnene i dataene, har jeg utformet et skjema som skisserer det jeg mener er en idealtypisk beskrivelse av de to typene politiarbeid. Det skal nevnes at skjemaet bare gir en grov beskrivelse av politiarbeidene, og at arbeidene innebærer mer enn det skjemaet viser.

Skjema 3.6 En idealtypisk beskrivelse av de to politiarbeidene

	Etterforskningsarbeid	«Det egentlige politiarbeidet»
Type arbeid	Prosess	Bruddstykke
Dokumentasjon	Redigere sak	PO-logg
Organisering	jour-/familievoldsgruppen	vaktlag
Hendelsesstyrt	Sak	Situasjon
Arbeidsdagen	Forutsigbar	Uforutsigbar
Arbeidets mål	Etterforske og redigere sak	Kontroll og inngripelse
Skjønnsutøvelse	Prioritere mellom egne saker	Snu ryggen til, gi advarsel
Initiativ	Styre saken selv	Stopp og sjekk
Avhør	Inne	Ute
Befolkningens tillit	Oppklaring	Kontroll og inngripelse

Kapittel 4 Arbeidssituasjonen

Etterforskere må forholde seg til ulike krav fastsatt av myndighetene i etterforskningsarbeidet. Politiets etterforskningsarbeid er et mye brukt tema, i medier og populærkulturen. Med *etterforskningsfenomenet* viser jeg til den medierte fremstillingen av hva politiets etterforskningsarbeid angivelig handler om.

4.1 Styringsmål

Politiets etterforskningsarbeid er underlagt ulike retningslinjer fra myndighetene. Straffesaksbehandlingen omfatter etterforskning, påtaleavgjørelser, iretteføring og iverksetting av straffefullbyrdelse. Riksadvokatens rundskriv og proposisjon til Stortinget er eksempler på dette. I Riksadvokatens første rundskriv i 2014, beskrives mål og prioriteringer for etterforskningen. Rundskrivet må ses i sammenheng med rundskriv 2/2012 (Riksadvokaten, 2012), som beskriver de generelle kravene til etterforskningen. Høy kvalitet, høy oppklaringsprosent og kort saksbehandlingstid, er målene som stilles til etterforskningen.

4.1.1 Høy kvalitet

Straffesaksbehandlingen skal holde høy kvalitet, og er et ufravikelig krav (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013a, s. 103). Kvaliteten er knyttet til både generelle rutiner og behandlingen av de enkelte sakene. Hva menes med «høy kvalitet»? I forhold til etterforskning, måles kvaliteten i hvilken grad etterforskningen tilfredsstiller de underforståtte kravene og forventningene (Politidirektoratet, 2013, s. 43). Samarbeid mellom politiet og andre offentlige kontrollorganer i etterforskning av lovbrudd, er viktig for å oppnå høy kvalitet. Det er riksadvokaten som avgjør tiltalespørsmålet i de mest alvorlige straffesakene, og har den overordnede faglige ledelsen av straffesaksbehandlingen (Strpl., § § 55 og 65, 1981). Statsadvokatene avgjør tiltalespørsmålet i de alvorligste straffesakene, og fører sakene for retten. Etterforskernes oppgave er å innhente all informasjon som kan belyse straffesaken, slik at spørsmål om tiltale kan avgjøres, og som forberedelse til retten (Strpl., § 226, første ledd, bokstav a og b, 1981). Statsadvokatene har en sentral funksjon i den faglige oppfølgingen av etterforskningsvirksomheten i politiet, og bidrar til effektivitet og rettssikkerhet (Justis- og

beredskapsdepartementet, 2013a, s. 104). Riksadvokaten (2014) viser til en tilfeldig rekke sakstyper som etterforskningen skal prioritere blant annet drap og andre alvorlige voldsforbrytelser.

Familievoldssaker

Høy kvalitet og god fremdrift er viktig i familievoldssaker. Riksadvokaten (2008) antyder at flere vil anmelde, om politiet behandler sakene de får kunnskap om effektivt og grundig. Det er videre viktig at politiet gir god informasjon til de involverte. For å sikre best mulig innhenting av informasjon, slik at innhentede bevis kan benyttes i retten, er god planlegging og gode rutiner avgjørende. Dette oppnås gjennom nært samarbeid mellom etterforsker og påtaleansvarlig (Riksadvokaten, 2008). De fleste fornærmede opplever det som et alvorlig tiltak å anmelde et familiemedlem for vold. Ofte i familievoldssaker har lovbryster og fornærmede tette og langvarige relasjoner, og felles bolig. Anmeldelsen kommer først etter lang tids overveielse og etter repeterende voldsanvendelse (Riksadvokaten, 2008). Når politiet har fått inn en anmeldelse skal det gjennomføres i det minste et kort avhør. I noen situasjoner kan det også være aktuelt og umiddelbart sikre bevis, som for eksempel skader og merker på den fornærmede. I tilfeller hvor ordensbetjenter eller etterforskere er først på stedet, skal de hjelpe eller besørge hjelp til personer som er kommet til skade (Politiinstruksen, § 10-3, første ledd, 1990).

Etterforskningen skal klarlegge det aktuelle straffbare forholdet, omfanget og varigheten. Det er viktig at etterforskere er forberedt på at rapporterte hendelser kan være del av et repeterende mønster, og at det kan være vanskelig å sikre bevis. Ofte har den fornærmede lagt ned betydelig innsats for å holde overgrepene skjult (Riksadvokaten, 2008). Vitner kan ha sterke følelsesmessige bånd til de involverte, og kanskje selv være overgriper eller fornærmet. Etterforskerne må også være oppmerksom på at lovbryster ofte kan fremsette alvorlige trusler mot fornærmede, både før og under saken. I saker om sedelighet og i andre saker hvor hensynet til vitnet tilsier det, skal dommeravhør gjennomføres (Strpl., § 239, annet ledd, 1981). Dommeravhørene holdes på et av barnehusene eller i tinghuset. Politibetjenter som er skolert i «Dommeravhør av barn», står for avhøret. Etterforskerne som jobber med familievoldssaker, forteller at etterforskere som har kurs i dommeravhør, er de

som foretar dommeravhør av barn. Avhøret skal tas på video, eller eget lydopptak om nødvendig, når det er mulig. En av etterforskerne forteller om denne praksisen. Etterforskeren sier «Også er vi selvfølgelig veldig mye nede på barnehuset i forbindelse med dommeravhør. Vi følger våre egne saker der nede». I tillegg til strpl.§ 239 (1981), er det gitt en egen forskrift om dommeravhør *Forskrift om dommeravhør og observasjon* (1998). En av etterforskerne som jobber med familievoldssaker, er begynt på kurset i dommeravhør. En annen, forteller at vedkommende ikke er interessert i å kunne ta dommeravhør. Slik jeg forstår etterforskerne, er det et krav at noen i familievoldsgruppen kan ta dommeravhør. Det kan tyde på at det er opp til etterforskerne selv, å avgjøre om de vil eller ikke vil ta dommeravhør, så fremt det er noen i gruppen som kan gjøre det.

Høy kvalitet er en forutsetning for en velfungerende påtalemyndighet, gjennom statsadvokatens egen straffesaksbehandling og i fagledelsen i politiet. Stramt driftsbudsjett og betydelig arbeidsbelastning utgjør en reell risiko for redusert effektivitet og kvalitet. I tillegg varierer kvaliteten på etterforskningsarbeidet i politidistriktene. For å bidra til høy effektivitet og kvalitet, er det viktig å styrke fagledelsen av straffesaksbehandlingen i politiet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013a, s. 104). Ved siden av kravet om høy kvalitet i etterforskningen, må også kravet om oppklaringsprosent oppnås.

4.1.2 Høy oppklaringsprosent

Regjeringen har fastsatt at gjennomsnittlig oppklaringsprosent skal være minst 38%. Dette er et landsgjennomsnitt og gjelder alle kriminalitetstyper (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013a, s. 104). Målene må tilpasses de enkelte politidistriktene. 15. januar 2014 la Politidirektoratet frem STRASAK-tallene for 2013. Den gjennomsnittlige oppklaringsprosenten var 37,3%. Oslo politidistrikt hadde en oppklaringsprosent på 25,1%. Politiets virksomhet måles etter oppklaringsprosent, hvor en tar utgangspunkt i at høy verdi indikerer effektivitet og lav verdi indikerer ineffektivitet. Tiltale og forelegg klassifiseres som oppklarte beslutninger, og er et resultat av etterforskningsarbeidet. Verdien ses ofte i sammenheng med politiets ressurser. Riksadvokaten (2014) legger vekt på at straffesaksbehandlingen bidrar med å redusere kriminaliteten i Norge, ved at straffbare handlinger avdekkes og oppklares. Oppklaring og iretteføring av

vinningskriminalitet er viktig, fordi det har en preventiv effekt. Ved lav oppklaringsprosent av denne kriminalitetstypen vil befolkningen kunne miste tillit til politiet, og trygghetsfølelsen i samfunnet vil svekkes (Riksadvokaten, 2014). Politiets effektivitet ses i sammenheng med oppklaringsprosenten. Jo høyere oppklaringsprosent, desto mer effektive anses politiet. Oppklaringsprosenten er forholdet mellom antall anmeldte lovbrudd og antall anmeldte lovbrudd som inneholder en beslutning. Lovbrudd som inneholder en beslutning anses som oppklart. Politistasjonene måles også etter antall positive påtalevedtak som forelegg, tilståelsessaker, tiltaler, påtaleunntatelser og konfliktråd. I tillegg til mål om oppklaringsprosent, må etterforskningen oppnå mål om saksbehandlingstid.

4.1.3 Saksbehandlingstid

Politiets arbeid måles ofte i *tid*. Det foreligger foreløpig ikke målinger av politiets responstid. Med responstid menes tiden politiet bruker fra første melding er mottatt til en patrulje er ankommet stedet. Fra 01. januar 2015 vil krav om politiets responstid innføres (Politidirektoratet, 2014b). Det stilles også krav til etterforskeres responstid, i form av *saksbehandlingstid*. Etterforskere har et eget forhold til tid. Saksbehandlingstiden måler hvor lang tid det brukes på å etterforske ulike typer lovbrudd. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker, skal ikke overstige 120 dager (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013a, s. 104). Målet er landsgjennomsnittlig, og de lokale målene tilpasses de forskjellige politidistriktene. Det er politimesteren som har ansvaret for straffesaksbehandlingstiden i politidistriktet.

I 2013 var den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden 119 dager (Politidirektoratet, 2014a). Oslo politidistrikt hadde en saksbehandlingstid på 107 dager. Statistikken illustrerer at etterforskere i politiet har mange saker hvert år, og at saksbehandlingstiden er lang. Rask saksbehandling er til det beste for alle, så lenge det ikke går på bekostning av etterforskningens kvalitet. Lav kvalitet vil kunne føre til unødvendig henleggelser av saker eller feil domfellelse (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 34). Det er politimesteren i distriktet som har ansvaret for at målene for straffesaksbehandlingen oppnås. I tillegg til kravet om saksbehandlingstid må også etterforskere forholde seg til lovverket. Strpl. § 226, siste ledd (1981) lyder: «Etterforskningen skal gjennomføres så raskt som mulig og slik at ingen unødig

utsettes for mistanke eller ulempe». Saksbehandlingstiden er raskest og best om jurister og etterforskere samarbeider godt fra initialfasen av etterforskningsprosessen (Riksadvokaten, 1999). Etterforskerne forteller at arbeidet deres blir i stor grad formet av deres forhold til tiden. Ordet *etterforskning* gir også en ledetråd på en markant forskjell til ordenstjenestens arbeid. Ordenstjenesten skal løse situasjoner de kommer opp i der og da. Etterforskning på den annen side, skal etterforske handlinger som er begått i fortid og belyse saken i nåtid. Etterforskerne knytter inn tidsaspektet, for å beskrive forskjeller til ordenstjenesten. Flere av etterforskerne forteller at de ofte må roe ned tempoet i arbeidet. E1 sier «...Mens inne er vi litt mer ute etter detaljer og tempoet er litt annerledes. Ute skal ting gå litt kjapt. Mens her så prøver vi egentlig å roe ting litt ned, også for at det skal være mer behagelig for den vi snakker med». Ordenstjenesten holder et høyt tempo og reiser fra oppdrag til oppdrag, og det er begrenset hvor mye tid de kan bruke på oppdragene (Finstad, 2003, s. 66). E4 sier «På orden så er man litt mere oppdragsstyrt, og det går litt mer sånn kjapp kjapp kjapp. Eller så er det veldig stille en periode, også er det kjapp kjapp kjapp. Her er det mer forutsigbart». I motsetning til ordenstjenesten, har etterforskerne et annet forhold til tid. Ordenstjenesten blir ferdig med sakene sine i løpet av vekten, mens etterforskerne jobber med sakene sine over lengre tid.

Ventetiden

Finstad (2003, s. 71) beskriver ordenstjenesten som et *ventende* politi. Med det refereres det til at ordenstjenesten bokstavelig talt alltid er på vakt, og skal være beredt på det som kan skje. Ordenstjenesten rykker ofte ut i situasjoner som de vet lite eller ingenting om. De må være forberedt på det ikke-forberedte (Hoel, 2011, s. 35). I så måte er det vanskelig for ordenstjenesten å vite når det blir mye å gjøre på jobb, men i noen tilfeller kan de ha en viss fornemmelse. Når det er store mengder mennesker i byen, for eksempel på varme sommerkvelder eller ved store arrangementer, blir det ofte travelt for ordenstjenesten. E2 forteller at arbeidsdagen som etterforsker og ordenstjeneste er forskjellig. E2 sier «Når du jobber på orden kommer du på jobb og vet ikke helt hva arbeidsdagen din består i. Du kan få masse oppdrag fra operasjonssentralen, eller du kan få ingen. Mens her har du litt mer oversikt over hva dagen din inneholder». Ordenstjenestens arbeid innebærer ikke bare å vente på melding fra operasjonssentralen, men også oppdrag meldt av

publikum og egne initiativer (Finstad, 2003, s. 42). Deres arbeid er i så måte ikke preget av ventetiden. Etterforskere opplever også en type ventetid. Riksadvokaten (2014) betegner det som *liggetid*. I sammenheng med etterforskning, kan saker bli liggende i påvente av svar på kriminaltekniske spor eller rapporter. Det er liggetiden som ofte gjør at saksbehandlingstiden blir lang. «Sakene skal oppklares så langt råd er, og unødig “liggetid” skal unngås både hos etterforsker og jurist» (Riksadvokaten, 2014, s. 8). Før kravet kom om at en eller flere etterforskere skal kunne ta dommeravhør, kunne en oppleve ventetid da dommeravhørene måtte foretas av andre sentralt ved vold- og sedelighetsseksjonen.

Skjema 4.1 Arbeidssituasjonen

	Etterforskningsarbeid	«Det egentlige politiarbeidet»
Styringsmål	Høy kvalitet, oppklaringsprosent og saksbehandlingstid	Responstid innføres 01. januar 2015
Arbeid i tid	Langsiktig	Akutt, der og da
Tempo	Rolig	Høyt
Ventetid	Liggetid	Alltid på vakt, ventetid

Skjemaet gir et bilde av at styringsmål og tidsaspekt er faktorer som definerer og skiller etterforskningskulturen og etterforskningsblikket, fra ordenstjenestens blikk og kultur.

4.2 Konsekvenser av styringsmålene

Samlet gir styringsmålene en indikator på at etterforskningsarbeidet skal ha høy kvalitet og være effektivt. Styringsmålene kan også by på utfordringer for etterforskere og deres arbeid.

4.2.1 Effektivitet og produktivitet

Etterforskere som er svært effektive i arbeidet med ulike typer lovbrudd vil kunne skape problemer for oppnåelsen av styringsmålene. Ved for stort fokus mot enkelte typer lovbrudd vil antall lovbrudd minske, og etterforskere vil få vanskeligheter

med å straffeforfølge og bokføre lovbruddene. Johannes Knutsson (2013, s. 56) viser til at det vil være vanskelig å oppnå den fastsatte oppklaringsprosenten, og at det kan oppstå et press om å jukse med politidistriktets statistikk. Det eksisterer ikke forskning i Norge på dette området, og de empiriske dataene i denne studien gir ikke bilde av slike konsekvenser ved oppnåelse av styringsmålene. Knutsson (2013, s. 55) mener oppklaringsprosenten er en feiltolket indikator på politiets virksomhet, og kan sjeldent bedømme hvor effektivt arbeidet er i politidistriktene. Politidistriktenes oppklaringsprosent bør ses i sammenheng med deres arbeidsmengde og ressurser.

Skjema 4.2.1 Firefeltstabellen

	Lav produktivitet	Høy produktivitet
Høy oppklaring	Liten arbeidsmengde	Gode ressursutnyttelser
Lav oppklaring	Dårlig ressursutnyttelse	Stor arbeidsmengde

(Firefeltstabellen, Knutsson, 2013, s. 25).

Effektivitets og produktivitets skjemaet, viser hvordan politiets effektivitet kan være høy, selv om bare en lite andel av de anmeldte lovbruddene er oppklart. I så tilfelle vil oppklaringsprosenten måles lav. Det kan være flere faktorer som spiller inn på om oppklaringsprosenten måles som høy i et politidistrikt. Politidistriktet kan ha liten arbeidsmengde, få saker som de oppklarer, og derav måles oppklaringsprosenten som høy. Oppklaringsprosenten må ses i sammenheng med andre faktorer for å kunne gi et sannferdig bilde av politidistriktenes effektivitet (Knutsson, s. 55). Ser en dette i sammenheng med etterforskningsarbeidet i politidistriktene, vil etterforskere med liten arbeidsmengde og god utnyttelse av ressursene resultere i en høy oppklaringsprosent.

4.2.2 Henleggelser

Det er påtalemyndigheten som fatter beslutningen henleggelse, enten ved å frafalle tiltale eller ikke reise tiltale i sakene (Strpl., § 249, 1981). Etterforskerne forteller at de ville oppklart flere saker, dersom de hadde hatt mindre sakspress. De er tydelige på at mange saker kunne vært unngått å henlegge hvis tiden hadde strukket til. E4 forteller at saker henlegges på grunn av for liten kapasitet «...På prosess som det

heter, som vil si at hvis en fyr har hundre narkosaker, også kommer det enda en narkosak inn, så kan man ta å henlegge på prosess». E3 sier «Vi hadde oppklart det hvis vi ville, men det må settes mye ressurser inn og det er ikke prosessøkonomisk lønnsomt å gjøre det». E5 mener det er viktig at arbeidskulturen legger til rette for å lette på sakspresset, og sier «Et godt arbeidsmiljø må selvfølgelig legge til rette, sånn som min sjef, sånn at man kan henlegge nok til at man kan få arbeidsro». E5 benytter betegnelsen «samlebåndsproduksjon» om deres arbeid, og sikter til at de har for lite ressurser, og for stort sakspress. E5 sier «Når man er her, så tenker man «hva kan jeg gjøre for å få den saken her videre?». Det er sånn det er.. Det er en ressursting, det er ikke et valg vi tar. Det er sånn det bare blir. Da blir det et samlebånd». For stort arbeidspress beskrev etterforskerne som demotiverende. E6 sier:

Man kan snakke om saksbehandlingstid, men det er ikke så interessant at man klarer den fristen eller ikke. For det går så sent. Proppen sitter i andre enden, i veldig stor grad. Vi har for lite folk vi også. Det er mange saker vi skulle gjort en bedre jobb i, at man ikke skulle ha henlagt så mange saker også... Problemet er at man har soningskø, og litt kø i rettsvesenet.

I tilfeller hvor saker henlegges på prosess, kan det tenkes at det oppstår en konflikt mellom etterforskningsblikket og publikumsblikket. Publikumsblikket og etterforskningsblikket definerer og bedømmer sakene med grunnlag i deres preferanser, og det kan tyde på at de derfor kan ha ulike oppfatninger om samme sak. Publikum kan være uenige i hvordan etterforskerne *ser* og bedømmer sakene, og uenige i hvilke saker etterforskerne prioriterer. Noen av etterforskerne forteller hvordan trekkreglene kan lette på sakspresset på politistasjonen. E3 forklarer hvordan trekkreglene fungerer mellom politistasjonene i Oslo, og forteller at hvis personen i saken har et eldre forhold på en annen politistasjon, skal saken sendes dit «De trekkreglene er veldig hellige, og det handler om å gjøre minst mulig og dytte mest mulig over på andre. Det gjennomsyrrer alt vi gjør. Så da sender vi saken til de». Ved å sende saker videre, kan det tenkes at sakspresset minker. E4 mener trekkreglene på mange måter bidrar til konkurranse mellom politistasjonene, og sier «Vi er ikke så flinke til å tenke Oslo med stor O, som politimesteren sier». I etterforskernes beskrivelser av trekkreglene og henleggelser av saker på

politistasjonen, kan en få inntrykk av at de ulike praksisene er konsekvenser av sakspresset etterforskerne opplever. De empiriske dataene kan tyde på at etterforskerne mangler motivasjon i arbeidet ved for stort fokus på oppnåelsen av styringsmålene. E5 forteller at vedkommende mister motivasjon til å gjøre en god innsats, om sjefen stiller uoppnåelige krav. Flere etterforskere nevner også hvor viktig det er å ha en sjef som kan bidra til å minske arbeidsmengden. Etterforskerne forteller at for stort sakspress ikke motiverer til høyere innsats i arbeidet. Videre forklarer de at det har liten betydning om de gjør en innsats for å jobbe raskere, ettersom bunken med saker uansett forblir like høy.

Noen av etterforskerne gir uttrykk for at det er demotiverende å legge mye arbeid i saker, som ikke gir resultater i retten. E3 sier «...Og det er ikke vits å gjøre mye i en sak, om den ikke kommer til å holde vann». Den ferdigstilte saken leveres til juristen, som fra det tidspunktet har ansvaret for å vurdere tiltalespørsmålet i saken (Strpl., § 249, første ledd, 1981). I tilfeller hvor etterforskere får saken i retur, mener juristen det er mer som skal gjøres og det må iverksettes nye etterforskningsskritt. Flere opplever det som meningsløst å få tilbake saker som de må etterforske videre, fordi de mener sakene uansett skal henlegges. E3 sier «95 % av det vi gjør er bare, du etterforsker for å kunne henlegge saken sånn at du har gjort tilstrekkelig uten at du skal få den i retur av statsadvokaten, eller at du gjør det for syns skyld nesten». E4 forteller om en episode hvor vedkommende sendte en sak til et annet politidistrikt: «Jeg sendte en sak til... for henleggelse, også får vi den i retur, «dere må redigere saken først». Hvorfor kan ikke de bare henlegge saken, eller redigere og henlegge den selv? Det er bare håpløst». E4 forklarer at uansett hvilket utfall de tror sakene får, er det deres oppgave å etterforske dem. Flere av etterforskerne ga uttrykk for frustrasjon i sin forklaring av denne prosessen. De forstod at de måtte etterforske sakene, men de skulle gjerne brukt tiden sin på saker som de mener kan bli oppklart. Det kan tyde på at etterforskernes mening om sakenes utfall, kan ha betydning for hvor mye egeninnsats de legger ned i arbeidet. E1 sier «Vi har rett og slett ikke stor nok kapasitet til å få gjort alle arbeidsoppgavene i det tempoet som hadde vært optimalt». Flere etterforskere forteller om tidspresset og sakspresset som demotiverende, og at ved for stort fokus på å oppnå kravene, kan en fort risikere å bli sliten og utbrent.

4.2.3 Utbrenthet

Reiner (2010, s. 122) påpeker at politibetjenter kan ha vanskelig for å koble av og tar med seg jobben hjem. Politiyrket vil være en utfordring for de fleste, fordi lange arbeidsdager, uforutsigbare situasjoner og hektiske timer er en del av jobbeskrivelsen. Justis- og beredskapsdepartementet (2013b, s. 166) viser til at for lav bemanning kan utgjøre et sikkerhetsproblem og en belastning for de som jobber. E6 forteller at det har liten hensikt om etterforskerne anstrenger seg mer enn nødvendig i arbeidet, og sier «Jeg kan liksom ikke se for meg at hvis jeg skyndter meg litt til, så blir ting så mye bedre... Hvis jeg blir fort ferdig, så går det sent i neste ledd». E6 forteller at det ikke bare er etterforskere som er underbemannet, men også juristene «...Også er det juristene våre, som er altfor underbemannet. Så der er den store proppen hos oss da. Det er ikke alltid så motiverende å tenke på». Etterforskerne gir uttrykk for at underbemanning av juristene, påvirker deres arbeidssituasjon. E5 forklarer at mangel på ressurser og lite bemanning føre til at personer kan bli utbrente «Lite ressurser. Lite penger hele veien. Hele tiden prioritere. Ikke nok folk noe sted. Og da blir jo noen utbrente og slitne». Etterforskernes beskrivelser av arbeidssituasjonen kan gi en indikasjon på at selv om etterforskere ønsker å være effektive og få sakene kjapt unna, så kan det likevel stoppe i neste ledd i saksprosessen. Flere av etterforskerne gir uttrykk for at det er frustrerende og demotiverende, og at det ikke hjelper på deres arbeidsprestasjon.

Videre forteller de at det er viktig å ikke ta med seg jobben hjem. E1 sier «Du må kunne legge ting igjen på jobben når du drar hjem, for å kunne ha noe energi når du skal tilbake igjen neste dag». Finstad (2003, s. 232) påpeker at politiuniformen fungerer som en psykisk beskyttelse for ordensbetjenter, ved å skille jobb fra privatliv. Etterforskerne forklarer at de ikke bruker uniformen i sitt arbeid. Jeg observerte selv at etterforskerne gikk i sivile klær på jobben. Granér (2004, s. 87) hevder at ordensbetjenter i små distrikter har vanskeligere for å trekke en grense mellom arbeidet og fritiden, og opplever et større ansvar for sitt lokalsamfunn sammenlignet med ordensbetjenter i store distrikter. Han trekker frem at det i små distrikter er mindre rom for å avgrense hvilke oppgaver som tilhører politirollen (Granér, 2004, s. 87). Sosiale serviceoppgaver, som for eksempel å redde en katt fra et tre, blir en naturlig del av arbeidet. Etterforskerne i denne studien jobber i

Norges største politidistrikt, og de bærer ikke uniform. Det kan derfor tenkes at etterforskerne er mer usynlige i lokalsamfunnet, sammenlignet med små distrikter, og at en stor del av publikum ikke vet at etterforskerne jobber i politiet.

Etterforskerne forteller at de ikke har noen metoder for å skille arbeid og privatliv. Flere forklarer at de legger igjen jobben på jobb, når de enten går ut døren på politistasjonen eller når de setter seg i bilen for å kjøre hjem. E1 forteller at vedkommende synes det var mer vanskelig i ordenstjenesten «Det er vel noe med at inntrykkene er litt nærere ute, og alt blod og gørr. Du er litt mer oppi situasjonene». E1 mener etterforskerne får en større distanse til sakene, ettersom de ikke selv bevitner situasjonene. E1 forklarer at det ikke nødvendigvis er sakene som kan påvirke dem, men mer samvittigheten til arbeidet. E1 sier «Det er vel mer, hvis jeg tar med meg noe hjem, at det haster, jeg er redd for at det er noe jeg har glemt. At man blir mer redd for at det er noe man burde ha gjort». Flere etterforskere forklarer at det den administrative delen av arbeidet som de til dels kan ta med hjem. Samtlige etterforskere gir uttrykk for at de har blitt flinkere til å legge fra seg jobben. E6 sier «Jeg er blitt mer kynisk etterhvert. Det var verre før, da tenkte jeg mye mer på jobb og enkelte ting. Etterhvert som jeg har jobbet, er det mye lettere å tenke at okei, jeg får ikke gjort noe med det». E3 sier:

Også tror jeg det er viktig at du ikke, for når du jobber på orden så er det veldig lett å gå hjem også er du ferdig. Du har ingen innboks, du har ingen saker som ligger, men inne hos oss ligger det saker opp her. Og innboksen er full av saker, og du vet du skal gjøre sånn og sånn og sånn, så det er lett å gå hjem og tenke på jobb da, når du jobber på etterforskning.

Flere forteller at det er viktig at de ikke lar seg påvirke av jobben som ligger og venter. E3 sier «Jeg tror nok det er viktig at du ikke er en sånn som dveler med ting da, og liksom lar ting plage deg. Da kommer du til å bli utbrent som fy». E5 forteller at når de har for mange saker må de ikke la seg bli påvirket av at det er mye å gjøre, og sier «Er det ikke mer ressurser, så er det ikke mer. Håver det inn saker, så må man sette foten ned et sted». Etterforskerne forklarer at når de går hjem for dagen, ligger sakene og venter på dem når de kommer på jobb igjen neste dag. E1 sier «Vi har veldig mange saker, egentlig alt for mange, som ligger på vent (ler)». E4 mener

det er viktig at kollegaene har forståelse for andres situasjoner, og sier «Og er åpen for at folk kan ha tunge dager innimellom». Etterforskerne som jobber med familievoldssaker gir uttrykk for at deres arbeid kan være mer krevende. En etterforsker på familievoldsgruppen sier «Det er litt varierende utifra hva slags saker du sitter og etterforsker, men på gruppen vår er det mange saker som involverer vold selvfølgelig, også mot barn. Det kan være et sårt tema for alle mennesker, å skulle pirke i det». Samtlige av etterforskerne på familievoldsgruppen forklarer at det er viktig i deres arbeid at de ikke lar sakene gå innpå seg. Flere forteller at de forsøker å vende det om, til at det er viktig at de jobber med sakene og at de forhåpentligvis hjelper personene i sakene. De empiriske dataene tyder på at etterforskerne opplever stort sakspress, og at en konsekvens kan være utbrenthet. I tilfeller hvor etterforskere tar med seg jobben hjem, kan det knyttes til deres samvittighet ovenfor arbeidet. Flere forteller at de bekymrer seg for om de kan ha glemte å foreta noe i sakene. I motsetning til hvordan etterforskere blir påvirket av den administrative delen av arbeidet, kan det tenkes at ordensbetjenter blir i større grad påvirket av inntrykkene de får i jobben. Ordenstjenesten er ofte først på stedet, i kontrast til etterforskere som leser om saken, og ser eventuelt bilder av åstedet i ettertid.

4.3 Etterforskningsfenomenet

Politiet har som kjent mange funksjoner og ansvar i samfunnet. Den mest kjente funksjonen, er å opprettholde ro og orden. En stor del av befolkningen har førstehånd- eller annenhåndserfaring til ordenstjenesten. De ser ordenstjenesten i gatene, noen har erfaring med dem og mange har gjennom TV og media en oppfatning om hva deres arbeid innebærer. Etterforskere jobber ikke ute i gatene, og det kan derfor tenkes at befolkningen har mindre kjennskap til deres arbeid.

4.3.1 Ulike fremstillinger

De fleste har en oppfatning om etterforskere fra hvordan TV-serier, bøker og film fremstiller deres arbeid. Det kan derfor tenkes at det er langt fra en etterforskers virkelige arbeidssituasjon, til hvordan den menige mann i gaten ser på det å være etterforsker. Utgangspunktet i denne studien var knyttet til min forestilling om at etterforskere jobbet aktivt ute i feltet, og etterforsket saker. Jeg hadde en forventning

om at de var ute på åstedet, gjennomførte vitneavhør og rundspøringer på stedet, og at de dro hjem til de de skulle avhøre. Gjerne i team på to. Det var først da studien startet at mine forestillinger og etterforskernes virkelighet, er nokså forskjellig. Mine forventninger kan nok ses i sammenheng med hvordan etterforskere fremstilles på TV og film. Politiforskere som Finstad (2003), Granér (2004), Reiner (2010) og Hoel (2011) har alle forsket på det patruljerende arbeidet til ordenstjenesten.

Jeg finner det svært interessant at politiets etterforskningsarbeid ikke har vært et like populært felt i politiforskningen (se Høigård, 2005 og Valland, 2011), mens det samtidig finnes mange medierte bilder av hva det angivelig handler om. Selv om politiforskningen har vist lite oppmerksomhet til etterforskere og deres arbeid, vies det en enorm interesse for feltet fra andre ikke-akademiske områder. Det skrives flere bøker om fiktive etterforskere, og TV-serier og film sendes ofte på TV i beste sendetid. I en undersøkelse foretatt i 2012, ble kriminalromaner rangert som nummer to, etter bøker i den bestselgende sjangeren *Skjønnlitterære romaner og noveller* (Bokhandlerforeningen, 2012). Forfatteren og musikeren Jo Nesbø har gitt ut ti bøker om fiktiv figuren *Harry Hole*, en dyktig politietterforsker. Leserne følger Hole gjennom alle sakene han etterforsker, og får også innblikk i hans personlige problemer. Forfatteren Jørn Lier Horst, jobbet som etterforskningsleder i Vestfold politidistrikt frem til september 2013. Han har gitt ut ni bøker om den fiktive etterforskeren *William Wisting*. I likhet med bøkene til Nesbø, får også leserne til disse bøkene følge etterforskerens liv og sakene som etterforskes. Horst mener selv at hans erfaring med miljøet, metodene og rutinene preger bøkene hans (<http://www.jlhorst.com/>). Hanne Kristin Rohde, tidligere leder for vold- og sedelighetsseksjonen i Oslo politidistrikt, ga ut sin første krimbok *Mørke hjerter* i 2014. Boken bygger på hennes egne erfaringer som leder i politiet gjennom 20 år. Da hun gjestet TV-programmet *Lindmo*, på Norges rikskringkasting (NRK), var hun tydelig på at bokens komplott var 100% fiksjon. Boken hadde ikke grobunn i verken saker eller noe hun hadde jobbet med tidligere, og det var viktig for henne å få frem at hun ikke har brutt taushetsplikten (NRK, 2014). Hun forteller videre at hun alltid har lest krimbøker, og ofte latt seg irritere av feil og unøyaktigheter i bøkene.

Etterforskningsarbeidet er også populært innenfor sjangeren TV-serie. Den prisbelønte amerikanske TV-serien *NYPD Blue* (1993 - 2005), handler om fiktive etterforskere ved det 15. politidistriktet i New York-politiet. Seerne blir godt kjent med etterforskernes privatliv, og følger dem gjennom sakene som etterforskes. Serien retter fokuset mot hvordan arbeidet utfordrer etterforskernes menneskelige sider. Den britiske avisen *The Telegraph* (Chilton, 2013) kalte TV-serien banebrytende, og mente den definerte politiserie-sjangeren på 90-tallet. Den populære TV-serien *Crime Scene Investigation* (CSI, 2000-) følger en gruppe fiktive kriminaletterforskere ved Las Vegas Police Department. Etterforskerne jobber med med mistenkelige dødsfall og forbrytelser, og løser sakene ved å benytte kriminaltekniske metoder og studere bevisene. Den norske TV-kanalen TV2, sendte våren 2014 krimserien *Det tredje øyet*. I serien følger seerne etterforskeren Viggo Lust sin kamp om å finne datteren, som forsvant sporløst fire år tidligere. I serien får seerne god kjennskap til etterforskernes private forhold. Serien handler på mange måter mer om etterforskerne, enn om sakene de etterforsker.

Reiner (2010, s. 187) fremhever fire karakteristikk ved hvordan krimserier på TV fremstiller lovbruddene. For det første er lovbruddene ofte svært seriøse og inneholder betydelig voldsbruk, halsbrekkende tyverier eller store ødeleggelser på eiendom. For det andre presenteres de kriminelle som rasjonelle og formålsrettede, og ikke impulsive eller forvirrede. For det tredje påpeker Reiner (2010, s. 187) at politiet i seriene ofte var etterforskere, middelaldrende hvite menn som hovedsaklig var fristilte og økonomisk komfortable. For det fjerde og siste ble lovbruddene løst eller hindret av etterforskerens dyktighet, modighet og i økende grad av vitenskapelig ekspertise. Reiner (2010, s. 187) mener de karakteristiske trekkene ved hvordan krimserier avbilder lovbrudd og etterforskning, er motsatt av de virkelige lovbruddene og politiarbeidet. Fremstillingene, i massemediene og populærkulturen, kan være med på å forme det stereotypiske synet mange har av politiets etterforskningsarbeid. De har fokus på den reaktive delen av etterforskningsarbeidet, etterforskningen av lovbrudd. E2 sier «...når man jobber som etterforsker så gjør man bare den delen du ikke ser på TV». Etterforskeren sikter til papirarbeidet, som opptar størst del av arbeidet deres. Det kan tyde på at beskrivelsene etterforskerne gir av deres arbeid, spriker med det stereotypiske

synet på etterforskningsarbeid. E3 tydeliggjør den medierte fremstillingen av etterforskningsarbeidet, og sier:

Folk tror gjerne at det er litt sånn som på TV, men det er ingen som hadde sett på en serie der det er sånn som det egentlig er. Men ute sånn, den politiserien som gikk på TVNorge, der er det jo på en måte sånn det er. Selv om det er klippet. Det er ingenting å filme her.

Etterforskeren gir uttrykk for at fremstillingen er knyttet til seertall. En kan spørre seg om hvem som ville sett på en serie hvor etterforskeren sitter på kontoret og redigerer saker hver dag? Etterforskernes beskrivelser av deres arbeid, skiller seg betraktelig fra hvordan etterforskningsarbeidet fremstilles i TV og medier. Etterforskere på TV og film er mer ute i feltet enn inne på kontoret. Nå skal det nevnes at etterforskerne i denne studien jobber med generell etterforskning og etterforskning av familievoldssaker, ikke drapssaker. Likevel kan det tenkes at en del av befolkningen har gjort seg sine tanker om politiets etterforskningsarbeid, med utgangspunkt i den medierte presentasjonen av arbeidet.

4.3.2 Et innblikk i det norske politiet

Politifolk gir uttrykk for frustrasjon over hvor lite publikum vet om politiets hverdag (Finstad, 2003, s. 202). I Norge er det laget en rekke dokumentarserier om politiet, med et ønske om å gi publikum et innblikk i politiets mange arbeidsoppgaver. Politiet ønsker og forminske avstanden mellom publikums oppfatning av dem, og hvordan politiet i virkeligheten arbeider. Programmet *Politiet*, som E3 refererte til, ble sendt på TVNorge i 2004, 2009 og 2010. Serien ville gi seerne et usminket bilde av hvordan det norske politiet jobber og hvilke utfordringer de møter daglig. Politidirektoratet (2009) skriver i en artikkel at serien er et resultat av et godt samarbeid mellom produksjonsselskapet, Politidirektoratet og politidistriktene som er med. *Nattpatruljen* er en annen norsk dokumentarserie, som sendes våren 2014 på kanal MAX. I denne serien følger seerne en patruljebil, med to politibetjenter, gjennom et nattskift. Politiet skriver på sine hjemmesider at 12 politidistrikter er med, og at serien skal gi et realistisk bilde av tankene og erfaringene til politibetjentene og de utfordringene de møter på nattskiftet (Politiet, 2013). I en episode i dokumentar-serien *Insider*, får seerne et innblikk i landets

travleste etterforskningsavdeling, kriminalvakten (Sesong 2, episode 3). TV-teamet følger livet på kriminalvakten fra innsiden. Kriminalvakten i Oslo har også vært subjekt for NRK-serien *Krimvakta* (2006). Et TV-team fulgte politietterforskerne døgnet rundt i tre måneder. Gjennom syv episoder får seerne innblikk i hvordan de erfarne politietterforskerne og vaktlagene deres jobber.

Politiets forsøk på å gi publikum et innblikk i deres arbeid gjennom politi-seriene, kan bidra til at den medierte presentasjonen av deres arbeid likner mer deres virkelige arbeid. Etterforskerne forteller de ofte møter på problemer i tilknytting til hvordan deres yrke og etterforskningsarbeid blir fremstilt i massemediene. I filmer, TV-serier og bøker er etterforskere ute og arbeider i feltet. De reiser til åsteder, foretar rundspøringer og følger sporene. De er sjeldent inne på kontoret og skriver rapporter. Etterforskerne forteller at det er en stor avstand mellom deres jobb, og den jobben som blir fremstilt i bøker, TV-serier og film. E2 sier:

Det det veldig mange som tror det er litt som CSI, men de på CSI er jo ikke etterforskere. De jobber i Delta, minst, i tillegg til at de driver med krimtek. og er etterforskere og er spesialist på data, og det er ikke måte på hva de gjør. De gjør alt! Også klarer ikke helt folk å skjønne at alle disse delene er delt opp. Og når man jobber som etterforsker så gjør man bare den delen du ikke ser på TV.

Med *Delta* sikter etterforskeren til politiets beredskapstropp, og med *krimtek* menes kriminalteknisk arbeid. En av etterforskerne forteller om etterforskningsarbeidet på voldsavsnittet, og sier «De har en litt annen måte å jobbe på, og litt flere ressurser også selvfølgelig, som gjør at det blir litt mer CSI hvertfall (ler). Selv om det er et stykke fra». Ettersom etterforskerne i denne studien jobber med generell etterforskning og etterforskning av familievoldssaker, gir ikke studien bilde av hvordan etterforskere ved for eksempel voldsavsnittet jobber. Flere av etterforskerne forteller om hvordan publikums oppfatning av dem og arbeidet deres, kan by utfordringer i avhørene. E6 forklarer at personer som skal avhøres, ofte er av den oppfatningen at de tror etterforskerne og arbeidet deres er som på film, og sier:

Jeg har opplevd flere ganger at de tror at jeg lyver... Jeg sier at vi har gode beviser på at du har gjort dette, og da har de sett litt for mye på film og tror at jeg finner på det. Da ender det opp med at jeg må vise de det.

Med bakgrunn i hva etterforskerne forteller, er det forståelig at den medierte fremstillingen av politiets etterforskning, byr på utfordringer i arbeidet deres. Jeg hadde, sikkert i likhet med mange andre, forventninger som kan minne om etterforskere i film og på TV. Min oppfatning var at den største delen av arbeidet etterforskerne gjorde, var å jobbe ute. Jeg så for meg at ordenstjenesten kunne være først på åstedet, men at de da kontaktet etterforskere som kom og tok over. Slik etterforskerne beskriver sin egen jobb, er det ofte ordenstjenesten som er først og sist på stedet. Dersom det trengs å innhentes spor, kontaktes krimteknikerne på politistasjonen. Etterforskernes beskrivelser gir et bilde av at det er ordenstjenesten som foretar straksetterforskningen i initialfasen av sakene deres.

4.3.3 Den medierte presentasjonen

I kontrast til hvordan etterforskere må oppfylle ulike styringsmål fastsatt av myndighetene, kan også mediene legge press på etterforskningen. Det er medier som aviser, TV og radio, som «bestemmer» til en viss grad hva vi skal lese og høre om. Mediene har makt gjennom at de setter dagsorden, og de velger hva samfunnet skal være opptatt av. Rettes det fokus mot for eksempel kriminalitetsbildet, vil politiet også komme i søkelyset. Ved at mediene setter ulike typer kriminalitet på dagsorden, legges det mer press på at politiet løser slike type saker. E5 sier «Det er på grunn av media og alle som bryr seg om en sak, så blir det jo et press». De siste årene vier nyhetsmedier stadig mer tid og fokus på kriminalitet, politi og strafferetten. Bildene mediene gir av politiet, kan ha betydning for publikums forståelse av politiet og deres arbeid. Det er et fåtall gruppe mennesker i samfunnet, som er i direkte kontakt med politiet, de som melder fra om en hendelse, ofrene, lovbryterne og vitnene. I undersøkelsen *Policing for London* (referert i Reiner, 2010, s. 178), kom det frem at 80% av befolkningen fortalte at det var nyhetsmediene som var deres kilde til informasjon om politiet. De resterende 20% hadde dermed direkte erfaring med politiet. Troen på medienes rolle som «vaktbikkje», får journalister og reportere til å ville forfølge saker hvor politiet begår feil. Mediene presenterer politiet gjennom reportasjer og artikler om

korupsjon og utbredte avvik (Reiner, 2010, s. 181). Etterforskerne forteller at deres forhold til mediene, var todelt. På den ene siden var det positivt at det er noen som følger med på det de gjør, men på den annen side var det negativt at det som ofte kom frem i mediene var usaklig. E2 forteller at journalister ofte tar ord ut av sammenheng og dramatiserer artiklene, og at dette selvsagt var for å få flest mulig til lesere. En konsekvens av dette kan knyttes til de som har lite kjennskap til politiet og deres arbeid. Personene vil kunne oppfatte artiklene som en «sannhet» og ikke se, i like stor grad som personer med kjennskap til politiet, at artiklene er subjektivt vinklet. E2 sier:

Jeg er litt sånn på kritikk til politiet generelt, at jeg leser det også tar jeg en liten vurdering, men veldig mye av det er tull.. hvis du leser saken, så får du et litt annet innblikk i hva som faktisk har skjedd. De er veldig subjektive.

Avisartikler kan gi et skjevt bilde av kriminaliteten i samfunnet og av politiets arbeid. Reiner (2010, s. 180) påpeker at oppmerksomheten kriminaliteten vies i artikler og reportasjer, har ingen sammenheng med kriminalstatistikken. Et eksempel på dette er det norske medier omtalte som *ransbølgen* i 2013. Johansen (referert i Mossin, 2013) mener medienes dekning og overdramatisering skaper et mye mer dramatisk bilde av et fenomen, enn det er grunnlag for. Statistikken for 2013 viser imidlertid, at tallene holdt seg på samme nivå som tidligere år (Politidirektoratet, 2014a). Johansen (2010, s. 56) påpeker at tilliten til politiet kan svekkes av medienes omtale av store kriminalsaker. Mediene informerer ulike spekulasjoner og informasjon om sakene. Kvaliteten på etterforskningen er viktigere enn å imøtekomme informasjonsbehovet til befolkningen og mediene. Medienes fokus på politiet og arbeidet deres, er ikke nødvendigvis bare forbundet med noe negativt. Medienes presentasjon, gjør det mulig for politiet å konstruere «kriminalitetsbølger», som de kan ta i betraktning i endringer av for eksempel ressurser (Reiner, 2010, s. 178). I dette tilfellet kan mediene være positivt for politiet og deres arbeid.

Skjema 4.3 Etterforskning og den medierte etterforskning.

Etterforskning	Den medierte etterforskning
Jobber inne	Jobber ute
Papirarbeid	Etterforskning
Kontor-ettersforsker	Felt-ettersforsker
Forutsigbar hverdag	Uforutsigbar hverdag
Rolig omgivelser	Fart og spenning

Det stereotypiske synet på etterforskere og etterforskningsarbeidet, kan minne mer om beskrivelsene annen politiforskning gir av ordenstjenestens arbeid, og det som forbindes med «det egentlige politiarbeidet». Ordenstjenesten jobber ute i feltet, de foretar straksetterforskning, og ordensbetjentene har tildels en uforutsigbar hverdag. Etterforskerne i denne studien jobber stort sett inne på kontoret, de redigerer saker og tar avhør, og har en betydelig mer forutsigbar og rolig hverdag. Det kan tenkes at publikum gjerne har første- og annenhåndskunnskap om ordenstjenesten, og at det bidrar til at den stereotype oppfatningen i befolkningen likner mer deres arbeid.

Kapittel 5 Med blick for arbeidet

I likhet med ordenstjenesteblikket retter også etterforskere sitt blick mot personer og situasjoner. Etterforskerne retter etterforskningsblikket mot personer og situasjoner i arbeidet. Med etterforskningsblikket, sikter jeg til hvordan etterforskere analyserer, evaluerer og vurderer mennesker og informasjon.

5.1 Erfaringsbasert mistanke

Et spesielt trekk ved politiet er den generelle mistenksomheten til folk i samfunnet. Ordenstjenesteblikket er et trent blick, som opparbeides ute i gatene (Finstad 2003; Granér 2004). Blikket søker etter situasjoner og personer som avviker fra det som oppfattes som normalt, og som politiet definerer som mistenkelig. «Suspicion is a product of the need to keep a lookout for signs of trouble, potential danger and clues of offences» (Reiner, 2010, s. 121). Hvilke tanker har etterforskerne til mistenksomheten som råder i politiet? Med dette som utgangspunkt, ønsket jeg å få svar på hvordan etterforskerne selv beskriver og forklarer deres mistenksomme blick.

5.1.1 Rutine

Mistenksomhet mot personer og situasjoner, er en innarbeidet rutine hos politibetjenter. En viktig del av ordenstjenesteblikket er å kunne skille personer som er interessante for politiet, fra resten av befolkningen (Granér, 2004, s. 142). Er etterforskerne mistenksomme av natur, eller er mistanken tillært gjennom utdanning, erfaring og kollegasosialisering? E4 forteller at de lærte det allerede på PHS, men det var først i praksisåret at de lærte hva de skulle se etter. Betyr det at etterforskere og ordensbetjenter lærer det samme mistenksomme blikket gjennom utdanningen? E3 forklarer at det nærmest blir en rutine å være mistenksom «Fra første gangen du møter folk, prøver du hele tiden å finne noe å ta dem på. Etterhvert så begynner du bare å gjøre det automatisk». E3 forteller videre at det gjelder uansett arbeidsoppgave, i for eksempel et avhør: «så prøver du å finne en liten feil han sier, et eller annet som ikke stemmer». Etterforskerens blick kan i så måte forstås som et kritisk og mistenksomt blick. Det kan tyde på at etterforskerne intuitivt inntar et kritisk blick i arbeidet. Det mistenksomme og kritiske blikket blir

ikke bare oppfattet som negativt blant etterforskerne. E6 beskriver mistenksomheten som noe positivt, og forteller at vedkommende har blitt mer analytisk «Jeg har lært å bli mer mistenksom, eller kanskje mer analytisk i de situasjonene man kommer opp i. Jeg er ganske godtroende, det er ikke alltid en fordel i politiyrket (ler)». E6 forteller videre at mistenksomheten også har gitt vedkommende noen fordeler i avhør: «At det kan gi inntrykk av at motparten tror at «han her kan vi lure», også får jeg mer informasjon enn det jeg egentlig kanskje ville fått ved å være mer mistenksom i begynnelsen». De empiriske dataene kan gi en indikasjon på at det er gjennom erfaringen etterforskerne blir mer mistenksomme, og det mistenksomme blikket blir en rutine. Etterforskerens beskrivelser gir et bilde av at etterforskningsblikket læres gjennom erfaringen. I likhet med ordenstjenesteblikket, som læres ute i gatene, lærer etterforskerne etterforskningsblikket i deres arbeid.

5.1.2 Praktiseringen

Gjennom praktiseringen av etterforskningsblikket, virker det som etterforskerne blir mer ubevisste på det mistenksomme blikket. Finstad (2003, s. 329) påpeker at den rutinemessige praktiseringen av blikket, fører til at politiet også kontrollerer selv om mistanken er liten. E3 gir også uttrykk for dette, og sier «Du leter etter ting som ikke passer inn. Du gjør det hele veien, og du gjør det ubevisst. Det lærer du at du skal gjøre i praksisåret allerede». Etterforskerne forteller at graden av mistenksomhet vil variere fra person til person, og at det er erfaringen en blir påvirket av. E5 mener at mistenksomheten kan knyttes til tid, og ha ulike fokus: «Mitt inntrykk er at de som har jobbet lenger, både på orden og etterforskning, er kanskje flinkere til å se ting. I tillegg, er vi som har jobbet kortere, flinkere til å se når dem tar feil også». Med grunnlag i det etterforskerne forteller, kan det antas at de gjennom erfaringen blir mer mistenksomme og at de blir mindre bevisste på sitt mistenkelige etterforskningsblikk. I likhet med tilfellet for etterforskerne, kan det tenkes at ordenstjenesteblikket blir en rutine og at ordensbetjenter blir mindre bevisste på sitt blikk. Flere av etterforskerne beskriver at de alltid ser etter det som virker mistenkelig i situasjoner, og E6 forteller at det er vanskelig å la være og se etter det mistenkelige: «Jeg må innrømme at jeg sliter med å legge fra meg det de kaller politiblikket». Etterforskerens mistenksomme blikk er tillært gjennom utdanningen, og gjennom deres erfaring i yrket. Blikket er en del av

etterforskningskulturen, og det kan tenkes at det er av den grunn vanskelig å legge fra seg. E2 sammenligner seg selv med venner «Jeg tenker at man ser etter det som skiller seg ut. I hovedsak er det det jeg merker er forskjellen på meg og vennene mine. Jeg ser at «hun hadde større pupiller enn henne»... Du legger merke til de små tingene». Samtlige etterforskere forteller at det er i politiet de har lært seg å være mistenksomme, og at det er i etterforskningsjobben de *virkelig* har blitt mistenksomme. Etterforskerne forklarer at de får se skyggesiden av samfunnet, og E4 mener det gjør vedkommende mer mistenksom «Du får se hvor mye dritt som er der ute. Det er jo vanlige folk som anmelder ting, som er gjort av andre vanlige folk». E2 forteller at det mistenksomme blikket er tillært gjennom erfaringen, og mener det er forskjell fra det de lærte på PHS. E2 sier:

På PHS var de nesten så motsatt at, at det ble et problem. Vi skulle ikke ta noen, og snakke med alle. Alle var snille egentlig. Det er jo ikke sånn at man enten er god eller ond, ofte så er man et sted i gråsonen der. Men det er ikke personen vi skal dømme, det er handlingen... Jeg tror det er veldig mange som føler frustrasjon over opplæringen på PHS, fordi den fokuserer så veldig mye på den biten og veldig lite på den jobben vi faktisk skal gjøre..

De empiriske dataene gir et bilde av at det er gjennom utdanning og erfaring etterforskerne har tilegnet seg etterforskningsblikket sitt. Det kan derfor tenkes at etterforskningsblikket og ordenstjenesteblikket vil ha noen likheter, da etterforskere og ordensbetjenter har samme utdanning, men at deres yrkeserfaring vil forme blikkene forskjellig. E6 retter det mistenksomme blikket mot studien under intervjuet, og sier «Sånn som nå er jeg veldig mistenksom. På det du holder på med (ler). Hvordan skal du bruke dette her? Også begynner jeg å tenke hvordan jeg burde svare». E3 forteller at siden de ser så mye av livets skyggeside, gjør det dem mindre naive, og sier:

Det er noen som tenker at alle er gode egentlig, det blir bare sånn piss. Det er ikke sånn. Jeg tror nok bare det å se og være borti alt det vi er borti, det gjør nok generelt at du mister litt troen på menneskeheten.

De empiriske dataene i denne studien kan indikere at i likhet med ordenstjenesteblikket, er også mistenksomheten innebygget i etterforskningsblikket. Etterforskningsblikket er formet av etterforskningskulturen, og etterforskerne har vanskelig for å legge blikket fra seg.

5.1.3 Taus kunnskap

Med «taus kunnskap» viser jeg til den kunnskapen etterforskerne får gjennom erfaring, noe som er vanskelig å overføre til andre. Det er ikke nødvendigvis bare kjennetegn som utseendet, kroppsholdning, atferd og omgivelsene som avgjør om politibetjenter fatter mistanke mot personer. Granér (2004, s. 144) påpeker at i enkelte tilfeller styres politibetjenter av sin egen magefølelse, og gjennom erfaringen lærer politibetjentene en taus kunnskap. E2 sier «Også må man jo stole litt på sin egen magefølelse innimellom også. Hvis det føles galt, så er det gjerne noe som ikke stemmer». Etterforskningsblikket er ikke bare et produkt av erfaringer etterforskere gjør i arbeidet, men påvirkes av andre livserfaringer og mangfoldet av personer som er en del av deres kultur. Det kan tenkes at etterforskerne besitter en form for taus kunnskap, som de lærer gjennom sine erfaringer i etterforskningsyrket. E4 forteller at de gjennom erfaring blir flinkere til å kommunisere:

Men vi kan jo snakke om det også at, jobben på, kommunikasjon i jobben som etterforsker er minst like viktig som på ordenstjenesten. Bare på en annen måte. Det å snakke folk varme, er viktig. Mens på ordenstjenesten er det litt mere sånn akutt forhandling og sånn. Så er det på etterforskning, det å få folk i prat.

Finstad (2003, s. 324) viser til at det er gjennom kollegafellesskapet, politiet lærer ordenstjenesteblikket, som skiller mellom kritiske hendelser og det rutinemessige politiarbeidet. Etterforskningsblikket vil, i samsvar med kulturen, variere fra blikkene til de andre avsnittene på politistasjonen. I kulturen og kollegafellesskapet lærer etterforskerne en taus kunnskap og deres etterforskningblikk. Etterforskerne i denne studien har alle ulik bakgrunn og ulike livserfaringer, og deres kunnskaper og erfaringer varierer. De er alle en del av etterforskningskulturen, og deres erfaring og kunnskap vil påvirke deres kultur. I så måte kan etterforskningsblikket til en

etterforsker, bli påvirket av etterforskerens erfaringer og etterforskningsblikket vil kunne variere fra en etterforsker til en annen. Etterforskerne forteller at erfaring er den viktigste kunnskapen de besitter. Gjennom erfaring har de lært å kommunisere med de som de avhører. For å kunne innhente mest mulig informasjon, har etterforskerne erfart hva som fungerer, og hva som ikke fungerer. E1 forteller at kollegaer er en god kilde til læring, og sier «Og jeg tror kanskje kolleger er noe av det viktigste der, at man snakker i gangen, de fem minuttene på gangene lærer man ofte veldig mye av». Etterforskerne er tydelige på at det først og fremst er erfaringen de gjør selv, som er den viktigste kunnskapen de lærer. E3 forteller hvilken betydning erfaringen har for arbeidet: «Jeg tror det har mye å si for hvor naiv du er. Og hvor effektivt du gjør ting». Etterforskerne bruker kunnskapen, de tilegner gjennom erfaring, i vurderingen av hvor godt etterforskningsarbeid de utfører.

5.2 Fokus

I likhet med ordenstjenesteblikket, er etterforskningsblikket fokusert og observant. E1 forteller om hvilket fokus ordenstjenesten har i arbeidet, og sier «Når man jobber ute så har man jo et fokus på å få fangst, i en eller annen form». E1 forklarer videre at etterforskere er mer ute etter detaljer i sitt arbeid. Flere av etterforskerne forteller at ordenstjenesten har fokus på å løse det akutte problemet, mens etterforskere retter sitt blikk mot informasjonen i sakene. E2 mener ordensbetjenter og etterforskere bruker lovverket på ulike måter, og sier:

På orden ser man på hvilke hjemler de har, hvilke muligheter de har til å gripe inn og gjøre noe i denne situasjonen. Mens på etterforskning bruker man loven for å, man skal oppfylle kravene i lovteksten for å få noen dømt, eventuelt ikke dømt. Så du bruker loven på en litt annen måte.

Etterforskerne forteller at hva de ser etter i en etterforskning, er saksbetinget. E3 sier «Er det ran, så vet du litt hvem du skal se etter... Du vet hvilket miljø du skal lete i, og hvilke typer du skal se etter. På dette nivået her er det ikke noe hjernekirurgi. Det er ganske lett jobb egentlig». Som jeg skrev tidligere (se 3.2.1), velger etterforskerne etterforskningsskritt med grunnlag i deres erfaring med ulike typer saker. Det kan tyde på at valg av etterforskningsskritt ikke skjer tilfeldig, og at

etterforskerne benytter sitt etterforskningsblikk og erfaringer i sine vurderinger og valg av metoder. Finstad (2003, s. 113) viser til at ordensbetjenter gjennom erfaring, får kunnskap om personer og miljøer. E5 mener ordenstjenesten kan ha et mer målrettet fokus «Det er veldig personavhengig. Noen ser bare etter nark». I likhet med ordenstjenesten, kan det tenkes at etterforskerne gjennom erfaring får kunnskap om personer og miljøer, og at rekkevidden til deres etterforskningsblikk ekspanderer.

E1 mener det er stor forskjell på hva ordenstjenesten fokuserer på i arbeidet, og hva etterforskerne fokuserer på «De tenker jo litt mer kortsiktig, i forhold til å løse situasjonen på stedet... de ser mer kortsiktig på ting og på å få løst saken så godt de kan der og da, også reiser de videre. Mens vi må tenke lengre». Etterforskere skal innhente opplysninger som kan bekreftes eller avkreftes. E4 sier:

Mens ordenstjenesten har kanskje litt mer fokus på å få løst det akutte problemet. Også tenker vi jo faktisk også litt, vi er nødt i Oslo i hvertfall til å tenke litt ressurser. Orden de slenger inn alt av beslag, ikke sant. Mens hvis vi er på et åsted, så kanskje vi tenker litt mere sånn har vi bruk for dette, nei da lar vi det ligge. Mens de er redd for å at vi skal gå glipp av noe, så vet vi litt mer hva vi trenger å fokusere på. Så da kan vi ekskludere en del arbeidsoppgaver innledningsvis, sånn at vi slipper å måtte bruke tid og ressurser på det i etterkant. Tenker litt mere sånn for å få ned ressursbruken.

Ordensbetjenter bruker blikket sitt for å kontrollere det de finner mistenkelig, og til å gripe inn i situasjoner (Politol., § 7, 1995). Den erfaringsbaserte mistanken er en nødvendig evne som betjenter i ordenstjenesten besitter. Deres kontroll, handlinger og inngripen ovenfor personer har grunnlag i deres mistenksomhet (Hoel, 2011, s. 45). Ordenstjenesten må i enhver situasjon vurdere hvordan de skal håndtere mistanken. Skal de kontrollere situasjonen de finner mistenkelig, eller skal de reise videre? Ordenstjenesten kan for eksempel foreta ransaking av personer, dersom det er *skjellig grunn til mistanke*. Med det menes at det foreligger mistanke om en handling som etter loven kan medføre frihetsstraff (Strpl., § 195, 1981). Ordensbetjentene vil avklare, bekrefte eller avkreftes deres mistanke (Hoel, 2011, s.

45). E1 forklarer at etterforskere må ha et annet fokus enn orden «På orden skal man løse situasjonen her og nå. Men som etterforsker skal man komme i mål». I likhet med ordenstjenesten, må etterforskere avklare, bekrefte eller avkrefte deres mistanke i sakene. På den annen side, er fokuset til etterforskerne saksbetinget, mens fokuset til ordenstjenestens stopp og sjekk metode, kan være målrettet. E4 mener ordenstjenesteblikket kan ha negativ virkning på deres arbeid:

Når etterforskere har det politiblikket så styrer det faktisk måten vi innhenter informasjon på. Og det er ikke heldig. I ordenstjenesten styrer deres blikk i en retning, og hvis det resulterer i at de ser en kriminell handling, så er det bare positivt. Mens for oss kan det styre oss i feil retning, i forhold til at denne personen faktisk ikke har noe med saken å gjøre. Så derfor er det ekstra viktig for etterforskere å være observante og prøve å være objektive og se det større bilde.

Ordensbetjentene bruker blikket sitt i arbeidet, og gjennom stopp og sjekk metoden får de kjennskap til lovbrudd og potensielle lovbrudd (Finstad, 2003). Mistenkte personer, må i kontakt med ordenstjenesten bevise sin uskyld. Til forskjell fra dette, må etterforskere i kontakt med mistenkte, bevise både mistenktes skyld og uskyld gjennom etterforskningsarbeidet (Strpl, § 226, tredje ledd, 1981). Etterforskningsblikket skal oppdage og avdekke uriktig informasjon og falske forklaringer. E6 sier «Og det er veldig vanskelig, tilnærmet umulig å si at jeg tror at han lyver på bakgrunn av det og det». E6 forteller at ordenstjenesten samler inn opplysninger og tar en avgjørelse basert på forklaringene, mens etterforskere må forholde seg til at saken kan endre seg i løpet av etterforskningen. Noen av etterforskerne forteller at ordensbetjenter må begynne å fokusere mer på det samme som etterforskere, og forklarer at det har sammenheng med at ordensbetjenter skal kunne foreta straksetterforskningen i sakene. E2 sier:

Det er kommet nytt kurs på straksetterforskning nå, nettopp for at de på orden skal bli flinkere til å få inn vitneopplysninger og få tatt flere avhør, sånn at etterforskere har et bedre utgangspunkt når de begynner med saken. Veldig mye informasjon går tapt de første timene.

E5 sier «Jeg føler at det er i ferd med å bli mye bedre da, med straksetterforskning. De har mye av det samme blikket som vi har, belyse saken fra alle sider og få inn den viktige informasjonen tidlig». Av den grunn kan det tenkes at ordensbetjenter må fokusere mer på det etterforskningsblikket fokuserer på.

5.3 Det problematiske blikket

Etterforskning kan forstås som en hypotesetestende situasjon, hvor etterforskeren har dannet seg en hypotese på bakgrunn av informasjonen som først ble innhentet. Etterforskerens hypotese, blir deretter testet i takt med den nye informasjonen (Jakobsen, 2010, s. 28). Etterforskerne forklarer at det kan være uheldig om de styrer arbeidet deres etter det mistenksomme blikket. Det er viktig at etterforskere forholder seg åpne til all informasjon som innhentes, uavhengig om informasjonen bekrefter eller avkrefter den aktuelle hypotesen. Hypoteser som er dannet tidlig i etterforskningsprosessen, kan påvirke måten etterforskerne vil tolke ny informasjon på. E1 forteller at de som alle andre vil til en viss grad være subjektive: «Man er bare et menneske, man klarer ikke å være fullstendig objektiv. Det går ikke». Begrepene *Confirmation bias*, *behavioral confirmation* og *tunnelsyn* beskriver hvordan etterforskerens hypotese kan påvirke etterforskningsprosessen.

5.3.1 Det selektive blikket

Jakobsen (2010) mener vår hukommelse og oppmerksomhet er selektiv, og at vi bare registrerer deler av informasjonen vi blir presentert for. I et avhør vil en automatisk selektere og notere enkelte detaljer, mens andre utelates (Jakobsen, 2010, s. 26). Forventninger, kunnskap og erfaringer vil i ulik grad påvirke hva en vil og ikke vil merke seg i avhøret. Sven Å. Christianson og Henry Montgomery (2008, s. 111) viser til at begrepet *bias* har flere betydninger, og at det ofte forbindes med forvrengning eller skjevhet i menneskers vurderinger. I vitenskapelig metode brukes gjerne betegnelsen *metodefeil* synonymt med *bias*. *Confirmation bias*, bekreftende bias, beskriver hvordan trangen til å ville forstå og skape mening leder til en tendens, hvor en fokuserer på informasjon som bekrefter ens hypoteser, og utelukker informasjon som avkrefter dem (Jakobsen, 2010, s. 28). E1 påpeker at det er vanskelig å være fullstendig objektiv, men at vurderingene en gjør er viktig for etterforskningsarbeidet: «Man må jo gjøre seg noen vurderinger om hva man tror

også, for å kunne ta noen videre skritt om hva man tror er riktig å gjøre videre. Samtidig, så lenge det ikke overskygger alt du gjør, og at du ikke låser noen porter, så tror jeg det bare er sånn det må være». Risikoen for bekreftende bias vil kunne være størst i situasjoner hvor etterforskeren er personlig involvert, hvor etterforskerens rykte står på spill eller hvor en er kommet et stykke i etterforskningsprosessen. Atferd kan påvirke etterforskerens hypotese. Begrepet «behavioral confirmation», bekreftende atferd, karakteriserer hvordan hypotesen påvirker etterforskerens atferd, som igjen påvirker andres atferd slik at hypotesen blir bekreftet (Jakobsen, 2010, s. 29). Ser en begrepet i sammenheng med den selvoppfyllende profeti, vil for eksempel forventninger til en bestemt person kunne påvirke personens atferd i retning av forventningen. Det kan tenkes at etterforskere som er overbevist om at en mistenkt er skyldig, vil kunne påvirke stemningen under avhøret, og videre kunne påvirke den mistenktes atferd. Mistenkte blir kanskje nervøs, fordi etterforskeren er overbevist om at vedkommende er skyldig. Etterforskeren kan dermed oppfatte mistenktes nervøsitet, som en bekreftelse på sin hypotese, og avhøret kan ses på som en evigvarende ond sirkel.

5.3.2 Tunnelsyn

Karl Ask og Pär Anders Granhag (2008, s. 164) mener begrepet *tunnelsyn*, kan anvendes for å beskrive problemet med bekreftende bias i etterforskning. Etterforskning som kun fokuserer på én mulig forklaring, styres av etterforskerens tunnelsyn. Etterforskerens tunnelsyn, kan i verste tilfelle føre til at uskyldige dømmes. Rachlew (2009, s. 21) skriver i avhandlingen *Justisfeil ved politiets etterforskning*, om hvordan etterforskeres subjektive syn kan skape et tunnelsyn som etterforskningen styres etter. Etterforskeren vil være blind for annen potensielle relevant informasjon, og i liten grad være villig til å stille seg kritisk til sine egne tanker. Det vil derfor være lite sannsynlig at etterforskeren tester ut informasjon, som peker i en annen retning. Samtlige etterforskere forteller at de nye avhørsmetodene forhindrer dem i å tenke for snevert. E2 sier «Avhørsmetoden gjør at, hvis vi forholder oss til den, så vil vi ikke få det samme tunnelsynet. Det å stille åpne spørsmål og gi folk en mulighet til å komme med en plausibel forklaring, før man dømmer de nord og ned». I en etterforskning vil det kunne tenkes at dersom etterforskningen styres av en hypotese, vil momenter som taler for teorien trekkes frem, mens opplysninger som taler mot vil bortforklares eller tilpasses

teorien. Bevisst selektering av informasjon, kan være en av konsekvensene av at etterforskeren har blitt påvirket (Rachlew, 2009, s. 26). Etterforskeren finner det han vil finne, og han blir blind for andre alternativer. Etterforskerne er positive til kritikk som rettes mot tunnelsyn i politiet, så lenge det er berettiget. Med dette mener de, så lenge det er hold for at noen har tenkt subjektivt, og latt det styre saken. De synes det er viktig at noen er kritiske og overvåker politiet, ettersom det er med på å gjøre dem mer skjerpet. Når politibetjenter handler på måter som kritiseres, er det lett for befolkningen å tolke handlingene som et uttrykk for intensjon.

5.3.3 Stereotypisering

Stereotypisering kommer av ordet *stereotypi*, som beskrives som inngrodd, vanemessig, handling eller oppfatning. De empiriske dataene kan gi bilde av at etterforskerne, gjennom erfaring, opparbeider seg noen tanker om ulike lovbrudd og hvilke typer gjerningsmenn de skal se etter. Hvis en gjennom erfaring i politiet stadig har mye med en konkret etnisk gruppe å gjøre, og denne gruppen er overrepresentert innenfor et kriminelt saksområde, kan det være vanskelig å ikke stereotypisere (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 46). Gjennom erfaring vil praktiseringen av det mistenksomme blikket bli en rutine, og etterforskerne vil kunne gjøre seg noen tanker om erfaringene sine. Ordenstjenesteblikket ser etter bestemte type personer, det Finstad (2003) kaller *gatefolket*. For disse personene er kriminalitet en del av hverdagen og de er ofte preget av andre problemer som rusmisbruk og arbeidsløshet (Finstad, 2003, s. 113). E4 forteller at det en erfarer ofte blir innebygget. Selv om tall viser at det forekommer mer kriminalitet i enkelte grupperinger i samfunnet, skal politiet oppklare sakene *uten* å stereotypisere. Etterforskere skal opptre saklig og upartisk (Politol., § 6, tredje ledd, 1995). Etterforskerne forteller at det ikke alltid er så lett å forholde seg objektiv til sakene, og trekker inn erfaringer som en forklaring. E3 sier «Du blir skeptisk til folk. Hvordan folk ser ut, eller hva folk gjør. Det er veldig lett å skjære alle over samme kam. Selv om det ikke er greit».

Flere etterforskere forklarer at de i noen type saker erfarer en del likheter. E1 forteller at hver sak er forskjellig, men at de ofte ser at mye av det samme går igjen, og at det blir en automatikk i hvilke tanker de gjør seg om sakene. Politiet sirkler

inn mistenkelige personer og situasjoner, og til tross for at hensikten er å fange de skyldige, risikerer blikket å ramme uskyldige (Finstad, 2003, s. 119 - 121). Enkelte grupper og personer opplever å bli mer kontrollert enn andre. Ordenstjenestens stopp og sjekk metode gir et bilde av hva ordenstjenesteblikket fokuserer på. Metoden anvendes når betjentene kommer opp i situasjoner eller personer de finner mistenkelig. Ordensbetjenter kan feiltolke personer på grunn av utseendet eller hvor de oppholder seg, fordi personene minner om personer ordensbetjentene ofte er i kontakt med (Finstad, 2003, s. 89). Etterforskerne forteller om en lignende mistanke. E3 sier «Du vet jo, ofte, så vet du hva slags type du kommer til å ha med å gjøre. Du vet gjerne hvordan folk kommer til å oppføre seg i avhør også». Flere av etterforskerne forteller at de prøver å forestille seg mulige kandidater i sakene. For noen kan det oppleves stigmatiserende å havne i politiets søkelys (Sollund 2006, s. 283; Finstad 2003, s. 92 - 94). Etterforskerne retter blikket mot det som de oppfatter som mistenkelige i avhørene sine. Det kan være innhold i en forklaring, eller det kan være forskjellige forklaringer som ikke sammenfaller. E2 sier «Du må grave litt, og spørre litt. Klare å se det som ikke stemmer». Etterforskerne må se og luke ut forklaringer, som vekker mistanke. Personer kan bli offer for stereotypisering, både når det gjelder ordenstjenesteblikket og etterforskningsblikket. Det kan skje i form av ordenstjenestens stopp og sjekk metode, og i form av etterforskernes mistanke mot forklaringer. Ordensbetjenter benytter stopp og sjekk metoden for å kontrollere personer de finner mistenkelig, som har kjennetegn de har lært å se etter gjennom erfaring. Etterforskerne på den annen side, ser ikke personene, men leser sakene. Etterforskerne ser for seg mulige kandidater i sakene. Gjennom erfaring har etterforskerne erfart kjennetegn ved type saker, og sakenes innhold. Etterforskningsblikket skiller seg av den grunn fra ordenstjenesteblikket, som retter blikket mot kjennetegn ved personer og situasjoner ute i gatene.

Noen av etterforskerne forteller om deres erfaringer med personer, som var overbevist om at etterforskeren var ute etter å ta dem. E1 forklarer at de ikke må vise at de er kritiske til det som fortelles i et avhør. Deres mening skal ikke «skinne gjennom». E6 forteller at de bør ta utgangspunkt i at det som blir fortalt stemmer, også innhentet informasjon som enten bekrefter eller avkrefter forklaringene. E6 mener de må samle mest mulig informasjon slik at de kan vurdere om det er «hold

nok til å si at dette har skjedd». I likhet med ordenstjenesteblikket (Finstad, 2003, s. 60), er etterforskningsblikket et kontrollerende blikk. Etterforskningsblikket fokuserer på å kontrollere forklaringene som avgis i avhørene, med informasjonen som foreligger og med informasjonen som blir innhentet. I noen tilfeller kan det tenkes at de som avhøres, vil oppleve spørsmål som diskriminerende og stigmatiserende. Personene kan få en følelse av at etterforskeren ikke tror på det de forteller, eller kanskje de opplever at etterforskeren sår tvil om deres forklaring. E4 forklarer at målet med avhøret er informasjonen: «Det viktigste for meg er å få frem så mye informasjon som mulig, av kvalitet». Hva etterforskerne *ser* etter i avhørene, er formet av kulturen, deres etterforskningsblikk og av deres erfaringer i jobben.

5.3.4 Påvirkningsfaktorer

Etterforskeres subjektive meninger og tanker er ikke det eneste som kan påvirke etterforskningen. Det er mange ulike faktorer som kan påvirke etterforskningen, for eksempel stress, personlige behov, følelser, utbrenthet og forventninger. Disse faktorene kan forme hvordan etterforskningen blir gjennomført. Ask og Granhag (2008, s. 165 - 167) nevner *tidspress, arbeidskultur, personlig engasjement og media og samfunnet*, som faktorer som kan øke risikoen for bekreftende bias i etterforskningsprosessen. Flere av etterforskerne forteller at tiden ikke strekker til i arbeidet. Etterforskere må håndtere en stor mengde saker samtidig, og det er begrenset hvor lang tid de kan bruke på hver sak. Det var ingen av etterforskerne som fortalte eksakt hvor mange saker de jobbet med, men noen pekte mot en bunke på bordet og andre sa at det var mange. Flere etterforskere påpeker at de ikke oppnår noe ved å overanstrenge seg. E2 sier «Det er ikke noe sånn at du får premie for å jobbe mer eller mindre... Selvfølgelig, førstebetjenten din ser det og du får en klapp på skulderen. Det er litt den «lønn får du i himmelen»...». Samtlige etterforskere trekker frem sakspress og tidspress, som negativt med arbeidet deres. E2 mener sakspresset på mange måter er demotiverende: «Når det er et stort sakspress, når vi har veldig mye å gjøre, og du vet at uansett hvor mye du jobber, så får du ikke hodet over vannet». E4 forteller at det er stor forskjell på ordenstjenesten og etterforskning: «På orden så er du på en måte ferdig på jobb når du er ferdig om kvelden, natta eller på dagen. Du har ikke noe arbeid som står igjen, mens her har jeg en portefølje som er langt som et vondt år».

E5 sier «Og tanken min er å gjøre det best mulig for de som er involvert, at dem får en best mulig behandling» Videre mener E5 at mangel på ressurser fører til at sakspresset blir dominerende, og at etterforskerne ikke har tid til å følge opp menneskene «For meg er det ikke noe behov å få noen dømt, straffet, for å komme i mål. Så lenge saken kommer vekk (ler)». For E5, og kanskje for flere, fører sakspresset til at det viktigste for etterforskeren er å bli ferdig med sakene og ikke nødvendigvis løse dem. E6 mener tidspresset og sakspresset er en konsekvens av for få ansatte: «Da blir det dessverre sånn at man henlegger flere saker enn det man burde, som man kunne gjort noe med». Ser en dette i sammenheng med «Firefeltstabellen» (4.2.1), har etterforskerne stor arbeidsmengde, noe som kan resultere i en lav oppklaringsprosent i sakene. I etterforskningsprosessen skal beslutninger tas raskt, hvis ikke kan for eksempel bevis av stor betydning gå tapt. E4 mener det er essensielt å innhente videobevis tidlig i etterforskningen: «Hente inn overvåkning. Video fra T-banene, butikker. Fra bybildet. Det er viktig. Alle disse tingene er viktig innledningsvis». E3 forteller at innhenting av videobevis kunne være problematisk: «Også går det en uke, også mister du video... Video er det største problemet». Ask og Granhag (2008, s. 165) mener tidspresset kan påvirke etterforskere til å søke et tidlig gjennombrudd, og minsker deres fleksibilitet til å se etter andre mulige alternativer. Raske beslutninger kan videre føre til selektering av informasjon. Etterforskeren ser det han vil se, og overser annen informasjon. Ved ønske om å løse saker hurtig og effektivt, kan det være større sjanse for at etterforskerens mistenksomhet styrer etterforskningen. Dermed vil risikoen for bekreftende bias øke (Ask og Granhag, 2008, s. 166). Faren for å begå metodefeil øker, dersom etterforskere lar seg styre av den mistenksomme siden av etterforskningsblikket. Arbeidskulturen kan også være en faktor som påvirker etterforskeren.

Ordenstjenesten jobber ofte i team på to og to, og det kan tenkes at det er lett å bli påvirket av hverandre. I likhet med ordenstjenesten, påvirkes etterforskere av egen kultur. Rachlew (2009) mener etterforskere kan bli påvirket av kollegaenes tanker og meninger. Gruppetenkning blant etterforskere kan styrke viljen til å ta risikofylte avgjørelser. Etterforskeres oppmerksomhet rettes mot informasjon som støtter gruppens meninger og avgjørelser (Rachlew, 2009, s. 27). Ettersom etterforskerne i denne studien jobber alene om sakene sine, kan det tenkes at de ikke i like stor grad

står i fare for å bli påvirket av sine kolleger. Ordensbetjenter jobber to og to, og det kan tenkes at de lettere kan bli påvirket av hverandres synspunkter. På den annen side jobber ikke ordensbetjenter med faste makker, så det kan tenkes at rulleringen av makker bidrar til at de ikke blir påvirket i like stor grad av hverandre. Etterforskerne jobber i jourgruppe eller i familievoldsgruppe, og kan av den grunn bli noe påvirket av hverandre. E3 mener at en i gruppen må ta på seg rollen som djevelens advokat, og stille seg kritisk til det som blir sagt. E1 påpeker at en likeverdig diskusjon, vil forhindre subjektivitet på arbeidsplassen.

De empiriske dataene, gir et bilde av at det er kultur for å henlegge eller sende saker til andre politistasjoner, for å lette på arbeidspresset. Etterforskningskulturen har fokus på effektivitet og besluttomhet, og dette påvirker etterforskernes arbeid. Etterforskere må ta stilling til informasjonen som er innhentet, og utarbeide en tanke om hva som kan ha hendt. Ask og Granhag (2008, s. 166) mener det kan oppleves som en personlig motgang, om en ved senere anledning må ta et annet standpunkt i saken. Etterforskere som blir personlig engasjert, vil ha vanskelig for å kunne se etter andre mulige forklaringer. Noen av etterforskerne mener utdanningen før i tiden, åpnet for at etterforskere kunne bli personlig involvert i sakene de etterforsket. E6 nevner Birgitte Tengs-saken som et eksempel på dette. Forskning viser at risikoen for å begå metodefeil i etterforskningsprosessen, øker i saker hvor etterforskeren er personlig engasjert (Rachlew, 2009, s. 26). E3 mener de til en viss grad selv styrer tidsbruken i sakene: «Det overrasker meg hele veien at hvis jeg ønsker å jobbe mye med en sak, så er det på en måte ingen som fanger det opp... Så lenge den har kommet til meg, kan jeg styre veldig mye hva som skjer, og hvor mye den blir etterforsket». De empiriske dataene viser at etterforskerne ikke blir personlig engasjert i sakene, slik det beskrives i forskningen. Men dataene antyder at etterforskernes engasjement er knyttet til tiden de vier sakene.

Mario Matassa og Tim Newburn (2007, s. 47) viser til at politiet ikke er skjermet for samfunnsutviklingen, og at politiet påvirkes av globaliseringen. Politiet blir i likhet med resten av samfunnet, påvirket av de sosiale, kulturelle og økonomiske endringene. Av den grunn påvirkes etterforskningskulturen av sine omgivelser. Reiner (2010, s. 118) påpeker at politikulturen tilbyr ett mønster av forståelse, som hjelper politibetjentene med å takle presset fra omverdenen. Etterforskerne

forteller, at saker som omtales i mediene og som befolkningen viser interesse for, legger press på etterforskningsarbeidet. Etterforskerne forklarer at de kan oppleve et press om å oppklare saker raskt. I slike tilfeller kan risikoen være stor for å begå metodefeil. Ask og Granhag (2008, s. 167) viser til, at i saker hvor etterforskeren fatter mistanke mot en bestemt person på et tidlig stadium, vil presset fra mediene og samfunnet kunne påvirke etterforskeren til å forhaste etterforskningen. Etterforskerne forteller at saker som får omtale i mediene, legger mer press på etterforskningsarbeidet deres. Etterforskning som styres av politiske føringer, har høy risiko for metodefeil. Uttalelser i media omkring konkrete saker fra politiske hold, er en enda sterkere påvirkning på etterforskningen (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 45). Etterforskningen kan også bli påvirket av medier, som fremmer en holdning i opinionen, som igjen fører til at politiet føler seg presset til å reagere. Flere av etterforskerne mener at de alltid står i fare for å bli påvirket av arbeidet. Etterforskerne blir mer kjent med sakene sine, fordi de jobber med dem over lengre perioder. De forteller at de, som alle andre, lar seg påvirke av sine subjektive tanker.

5.4 Stopp og sjekk metoden

Stopp og sjekk metoden, gjør det mulig for ordensbetjenter å øke kjennskapen til lovbrudd og planlagte lovbrudd (Finstad, 2003, s. 92). I likhet med ordenstjenesten, benytter etterforskere også stopp og sjekk metoden i sitt arbeid, dog til et annet formål. Metoden brukes ikke for å få mer kjennskap til ulike lovbrudd, men for å *kvalitetsikre* arbeidet deres.

5.4.1 Subjektivitet

Gjennom erfaring vil etterforskere få kjennskap til ulike saker og situasjoner. Flere av etterforskerne forteller at, om de får en fornemmelse av at noe ikke stemmer, gjør det ofte ikke det. De mener derfor en burde stole på sin egen intuisjon, men ikke la det styre arbeidet. Etterforskerne forklarer at de på ett eller annet tidspunkt, alltid vil tenke subjektivt. E1 sier «Jeg, tar meg i det, veldig... Det er bare en menneskelig faktor som er der, det er bare sånn det er. Vi er ikke forskånet for det vi heller, selv om vi er politifolk». E4 forteller at det kan være uheldig for etterforskningen om de ikke er objektive «For hvis man da blir veldig preget av en forklaring, så kan man låse seg til den, lage en avgjørelse i hodet sitt, låse seg til den

forklaringen også styrer man etterforskningen etter det da». Etterforskerne forklarer at de håndterer deres subjektivitet ved å være bevisst på deres tanker og meninger. De forteller at de tenker mye på objektivitet i arbeidet, og at det for dem er viktig å ikke la seg styre av sine subjektive meninger. E6 sier «Det er ikke en tilståelse som er målet, nødvendigvis. Men at man skal få frem informasjon, og får man nok bra informasjon så oppnår man det samme, en bedre avgjørelse». Etterforskerne gir uttrykk for, at det er viktig at deres mening ikke har noe å si for saken. En av etterforskerne forteller om en erfaring, fra et avhør. Basert på saken, hadde etterforskeren gjort seg opp noen tanker om personen på forhånd. Etterforskeren sier «...der var jeg sikker på at hun var en skikkelig møkka kjerring, som var lykkejeger. Hun der skal jeg ta! Fader jeg var så sint på forhånd. Den saken hadde to sider altså. Det sa jeg til henne også». Erfaringen etterforskeren beskriver, kan gi et bilde av hvordan etterforskerens mistenkelige etterforskningsblikk, kunne ha påvirket saken i en uheldig retning. Etterforskeren forklarer at det er viktig at de er bevisste på sine egne tanker. E2 forteller at en må være selvbevisst, og ikke la deres tanker og meninger gå utover de etterforskningsskrittene en tar.

5.4.2 Objektivitet

Etterforskerne forteller at de på et tidspunkt i etterforskningsprosessen, vil vurdere sitt eget arbeid. Det er på da flere forklarer at de benytter seg av innspill fra kollegaer, ledere eller andre på politistasjonen. Etterforskere mener andre vil kunne se det de ikke ser, og at det kan være fint å diskutere hvilke etterforskningsskritt som er hensiktsmessig å ta videre i sakene. E2 sier «Det å få andre til å se på saken er veldig fint. De ser kanskje etterforskningsskritt, og ser andre ting enn det jeg gjør. Man ser seg gjerne litt blind på det». Det er i forbindelse med denne prosessen, de empiriske dataene viser at etterforskere benytter stopp og sjekk metoden. Etterforskerne må ta et steg tilbake, å vurdere hva de har gjort i etterforskningen og hva de bør gjøre videre. Har de gjort det de kan, eller skal de iverksette nye etterforskningsskritt? Gjennom stopp og sjekk metoden, blir etterforskere oppmerksomme og kritiske til sine egne tanker og meninger. I sitt arbeid, skal etterforskere følge objektivitetsprinsippet (Strpl., § 226, tredje ledd, 1981). Etterforskerne forteller, at de konstant har objektivitet i bakhodet. E3 mener en del av jobben som etterforsker er, å enten sjekke den mistenkte inn eller ut av saken «Du gjør jo ting *for* og *mot* mistenkte». En av etterforskerne forteller at det er

vanskelig å tenke objektivt om familievoldsakene, fordi sakene ofte involverer barn og det ofte er snakk om vold. Etterforskeren mener en derfor må gjøre seg noen vurderinger, gjerne i samråd med andre, før en tar videre skritt i saken. Etterforskerne forteller at deres jobb ikke er å straffe, men å innhente mest mulig informasjon. Flere forteller at det kan være fint og ta en liten pause i saken, ved å legge den bort og jobbe videre med en annen sak. De mener det da er lettere å se saken med friske øyne. E1 forteller at det å ta seg en tur ut på gangen og snakke med kollegaene, kunne gi mer nyanse i det en tenker. E2 mener straffesaksprosessen er med på å kvalitetssikre arbeidet deres «Så da er det veldig fint å få inn en jurist eller en dommer, som ser på saken og som kanskje vurderer den annerledes enn det vi har gjort. Det er det som er sikkerhetsventilen i det vi gjør». Juristene på politistasjonen gir etterforskerne tilbakemeldinger på deres etterforskningsarbeid, og flere mener dette bidrar til at de forholder seg objektive i sakene sine. Stopp og sjekk metoden, gir et bilde av hvordan etterforskerne bruker blikket sitt, for å kvalitetsikre at deres arbeid er objektivt produsert. Ordenstjenesten på den annen side, bruker metoden for å kontrollere og gripe inn i situasjoner.

5.5 To typer politiblikk

Skjemaet gir en idealtypisk beskrivelse av hvordan etterforskerne oppfatter sitt eget og ordenstjenestens blikk, og hvordan annen politiforskning fremstiller blikket til ordenstjenesten.

Skjema 5.5 En idealtypisk beskrivelse av blikkene

	Etterforskningsblikket	Ordenstjenesteblikket
Det mistenksomme blikket	Erfaringsbasert	Erfaringsbasert
Formål	Oppdage og avsløre uriktig informasjon	Kontrollere og gripe inn
Fokus	Innhente opplysninger	Fangst, løse akutt situasjon
Mistanke	Saksbetinget	Måltrettet
Bevisbyrde	Etterforsker må bevise skyld og uskyld	Mistenkte må bevise uskyld

Stereotypisering	Se for seg kandidater, basert på sak og saksinnhold	Stopp og sjekk, kjennetegn
Stopp og sjekk	Kvalitetsikre arbeidet, objektiv	Få kjennskap til lovbrudd og planlagte lovbrudd, eget initiativ

Kapittel 6 Med blick for yrket

I denne studien ønsket jeg å forske på hvordan etterforskere oppfatter seg selv, sitt yrke og sitt arbeid. Etterforskernes tanker og meninger om egenskaper, kulturen på arbeidsplassen og krav og forventninger til kolleger og ledere, gir et annet bilde av etterforskningsblikket. I motsetning til blikket etterforskerne retter mot personer og situasjoner, har de nå blikket rettet mot seg selv og utøvelsen av sitt yrke.

6.1 Egenskaper og ferdigheter

Hvilke egenskaper og ferdigheter mener etterforskerne selv, er en fordel å besitte i sin yrkesutøvelse? En egenskap kan kort forklares som en særegenhet ved en person, og som skiller denne personen fra andre. En ferdighet på den annen side, er en lært evne til å utføre bestemte arbeidsoppgaver. Etterforskerne hadde mange meninger om hva som var viktig at de evnet i sitt arbeid, og dro paralleller til ordenstjenesten og hvilke egenskaper og ferdigheter de bør ha. Fellesnevnerne blant etterforskernes beskrivelser er evnen til å kommunisere, ha overblikk og strukturere sitt eget arbeid. For å oppnå en forståelse av hva som kjennetegner etterforskere og ordensbetjenter, fant jeg det hensiktsmessig å ta utgangspunkt i etterforskernes beskrivelser og annen politiforskning.

6.1.1 Kommunikasjon

Alle etterforskerne forteller at en viktig egenskap etterforskere bør besitte, er evnen til å kommunisere med mennesker. E2 sier «Det viktigste du gjør er så snakke med folk». Etterforskere driver ikke et bruddstykkearbeid, slik annen politiforskning viser til at ordenstjenesten gjør, men en etterforskningsprosess. I sitt arbeid skal etterforskere innhente informasjon fra andre mennesker. E1 sier «Noe av det viktigste, tenker jeg, er å kunne kommunisere med mennesker. Å få en god kommunikasjon med de man snakker med, for det er en forutsetning for det som kommer videre». Etterforskere er avhengig av informasjonen de innhenter, for å kunne drive etterforskningsprosessen videre. Som jeg skrev tidligere (3.5.1), er samarbeidsprosjektet mellom befolkningen og politiet viktig for politiarbeidet. E2 sier «Kommunikasjon er en nøkkel, uansett når du er politi. Det er det viktigste vi driver med». I etterforskningsarbeidet skal etterforskere innhente informasjon,

som kan belyse sakene. Det er befolkningen som ofte sitter på informasjonen etterforskere trenger, og befolkningens hjelp er derfor et viktig element i etterforskningsarbeidet. Gjennom avhør innhenter etterforskere informasjon som hjelper de videre i sakene de etterforsker. Evnen til å kommunisere med publikum er en viktig egenskap å ha i ordenstjenesten. E2 forteller at ordensbetjenter i møte med mennesker i vanskelige situasjoner, må oppnå en god kommunikasjon for å få den informasjonen de trenger. E2 sier «Det er kjempeviktig. Det kan stå om liv». Kommunikasjon er ordenstjenestens viktigste metode for å løse situasjoner. Gjennom god kommunikasjon kan ordenstjenesten dempe opphetede situasjoner (Hoel, 2011, s. 48). Granér (2004, s. 85 og 86) viser til at kontakten mellom ordenstjenesten og publikum, er forskjellig fra store til små distrikter. Ordensbetjenter i de små distriktene, har ytterligere kontakt med publikum og kjenner til dem og deres historie. Granér (2004, s. 86) påpeker at ordensbetjenter i store distrikter kan ha stor personkjennskap i deres tjenestekrets, og husker navn og ansikter på personer de har møtt før. Det kan tyde på at ordensbetjentes kommunikasjon med publikum i små distrikter, er mindre flyktige sammenlignet med ordensbetjenter i store distrikter, siden ordensbetjentene i de små distriktene kjenner deres publikum. Etterforskernes beskrivelser gir et bilde av at evnen til å kommunisere, er viktig både i ordenstjenesten og etterforskning. Ordenstjenestens kommunikasjon er mer basert på flyktige møter, og der og da hendelser, mens etterforskerne er avhengige av en mer langvarig relasjon for å drive etterforskningsarbeidet videre.

Formål

E2 forteller at etterforskere har et annet formål i sine møter med mennesker «Mens her inne så er det det å klare å møte personene, så du får den best mulige forklaringen. Og det gjelder jo både fra fornærmede og fra mistenkte». Etterforskere skal innhente informasjon fra de involverte og fra vitner, for å kunne belyse alle sider av saken. E2 mener videre at etterforskere må være mer nysgjerrige, å grave og spørre mer for å komme frem til rett informasjon. E2 sier at etterforskere også må klare og se det som ikke stemmer i et avhør «Men det kan være vanskelig nok å tørre og stille de spørsmålene, som ikke er så vanlig å spørre om». Ordenstjenesten må ikke i like stor grad grave og stille spørsmål ved hva som blir fortalt. Det er etterforskeres oppgave å innhente ny informasjon, som enten

bekrefter eller avkrefter tidligere innhentet informasjon og hypoteser. Etterforskere benytter sitt mistenksomme blikk for å evaluere, vurdere og analysere informasjonen. Ordenstjenesten har sammenlignet med etterforskere, et mer flyktig møte med menneskene de møter i arbeidet. De kommuniserer med dem der og da, og reiser deretter videre til neste oppdrag. Etterforskere kan jobbe med sakene over lang tid, og flere forteller at de i noen saker må avhøre personer flere ganger. De forklarer at det gjerne er i sammenheng med at de har innhentet ny informasjon, som de da må få bekreftet eller avkreftet. Etterforskere arbeider lenge med sakene og skaper en relasjon til menneskene de møter. De må få personen de avhører i tale, og deres holdning og fremtoning kan ha betydning for hvilken informasjon de får i avhøret. E3 sier «Du må, selv om folk ikke er akkurat sånn som deg og selv om ikke de er samfunnets beste, så må du allikevel kunne snakke med de og være interessert i å snakke med de». E5 forteller at en må kunne kommunisere med, og vise god folkeskikk til personer en møter i arbeidet, og at det å behandle folk pent kan gjøre mye for kommunikasjonen i et avhør.

E3 forklarer at som etterforsker må en like å snakke med mennesker, ettersom det er stor del av deres arbeidsoppgaver, og sier «Og liksom ikke dømme folk, selv om de har gjort det de har gjort da». Etterforskere oppnår lite i et avhør, om de gir uttrykk for at de ikke er interessert i å snakke med og høre hva personen forteller. De må derfor ikke la seg prege av sitt mistenksomme blikk. I likhet med etterforskerne, må ordenstjenesten bokstavelig talt legge deres mistenksomme blikk til side. Ordenstjenesten må ta seg tid til å møte mennesket i situasjonen, og ikke dømme menneskene de kommer i kontakt med. Ofte er situasjoner ordenstjenesten rykker ut til fastlåste, og for å få en god kommunikasjon må ordenstjenesten lytte med et åpent sinn (Hoel, 2011, s. 75). Det kan tenkes at holdning og fremtoning kan påvirke relasjonen, etterforskerne og ordensbetjentene, skaper til menneskene de møter i arbeidet. Etterforskere må innhente informasjon som driver etterforskningsprosessen fremover, og er avhengig av å oppnå en god kommunikasjon med menneskene de møter. Som jeg skrev tidligere (5.2), former ordensbetjentenes erfaringsbaserte mistanke deres bruddstykkearbeid. Deres mistanke sikter seg inn mot personer og situasjoner, og gjennom stopp og sjekk metoden får de kjennskap til lovbrudd og planlagte lovbrudd. Ettersom ordenstjenesten skal finne akutte løsninger der og da, er de avhengige av å oppnå

en god relasjon på stedet. Etterforskere kan skape en relasjon til menneskene de møter, i rolige omgivelser inne på kontoret.

6.1.2 Overblikk

Etterforskerne forteller om ulike egenskaper i etterforskningstjenesten og i ordenstjenesten. E4 mener ordenstjenesten må være flinke til å være til stedet der og da i oppdragene sine, og at de må «være flink til å multitaske og høre ting og se ting». E4 forteller videre at etterforskere må ha god hukommelse og huske hva personer sier i avhør. Etterforskere må kunne huske hva den avhørte har fortalt, og legge merke til å konfrontere dem om de endrer sin forklaring. Etterforskerne må bruke sitt blikk for å se sammenhenger i saken, og for å kunne skille ut forklaringer som ikke gir mening. Etterforskerne jobber med saker over en lenger tidsperiode. Ordensbetjenter, har på den annen side, et annet forhold til tid. E6 sier «Ordenstjenesten har saken så mye kortere». Ordensbetjenter venter på oppdrag eller tar eget initiativ gjennom stopp og sjekk metoden, og de skal raskt løse situasjonene de kommer opp i. Granér (2004, s. 141 og 142) beskriver ordenstjenestens arbeid, som et praktisk politiarbeid, som innebærer at ordensbetjenter skal løse situasjoner så raskt og effektivt som omstendighetene tillater. Etterforskerne forteller at ordenstjenesten er ferdig med alle sakene så fort vekten deres er over, og at etterforskere ofte ha saker liggende på kontoret i opptil flere måneder. Etterforskerne forteller at de må kunne se «det store bildet». Etterforskerne mener at det viktigste de gjør er å klare å være objektive og se alle alternative forklaringer. Med dette refererer de til at de må se videre for å kunne løse saken, og at de må kunne se saken flere måneder frem i tid. E3 sier «Som etterforsker så evner du å se hele straffesakskjeden».

Etterforskerne knytter også inn tunnelsyn og objektivitet, i sine beskrivelser av hva de mener med å se «det store bildet». E4 sier «Så hvis man ikke innehar evnen til å kunne tenke det større bildet, å tenke objektiv, så mister man mye av på en måte det essensielle med å være etterforsker. I bunn og grunn». E3 mener ordenstjenesten ikke har samme blikk i sitt arbeid «Det er vanskelig å løfte blikket såpass, når du er ute på stedet... Vi har gjerne saken mye lenger, og setter oss mye mer inn i det. Og får tilbakemelding hele tiden på hva som må være med i en sak, for at de skal kunne gå i retten med den». Etterforskerne gir inntrykk av at

ordensbetjenter ikke ser sakene like langt frem i tid, som etterforskere. Dette fordi ordensbetjentene jobber mer kortsiktig med sakene og det ikke stilles de samme kriteriene til dem for at saken skal kunne gå til retten. På den annen side, kan det tenkes at ordensbetjenter må ha overblikk over situasjoner de kommer opp i. De må kunne ha kontroll på personer og omgivelser, og se etter tegn som kan påvirke situasjonen. E6 sier:

Det er litt mer utfordrende å sitte med en straffesak, enn å være ute i gata hvor du på kort tid skal vurdere hva skal man gjøre videre. Også samler man litt opplysninger, og tar en avgjørelse på bakgrunn av det. Mens i en straffesak, så kan det endre seg mye mer i løpet av etterforskningen. Du kan først være bombesikker på at her har vi en god sak, også smuldrer det kanskje opp på grunn av at man gjør de vurderingene og etterforskningsskrittene underveis så saken ikke ser så ensidig ut.

E3 mener etterforskere får eierforhold til sakene sine, og at de derfor blir kjent med sakene og ser dem fra start til slutt. E6 sier «Du må synes det er gøy å se sakene over lengre tid. Og planlegge».

6.1.3 Strukturere

Alle etterforskerne nevner at de må ha god oversikt over alle sakene de jobber med, og kunne strukturere sitt eget arbeid. Flere forteller at en må ha selvdisiplin for å kunne jobbe som etterforsker. E4 mener det er viktig å ha god kjennskap til de sakene en jobber med, og sier «... på etterforskning så må jeg vite at i denne bunken her som jeg tar på nå, så er det noe som jeg må gjøre i morgen. Jeg må ha oversikt over saksporteføljen». Ordenstjenesten på den annen side, vet ikke hva deres arbeidsdag vil inneholde, og har i så måte ikke oversikt over arbeidet. Etterforskere jobber med saker på egenhånd, og de må ha evnen til å drive etterforskningsprosessen i sakene fremover. E4 mener det er stor forskjell på personer i ordenstjenesten og etterforskere, og sier «Du kan tenke deg et barn da, som må ha inntrykk hele tiden for å klare å holde konsentrasjonen i gang. Enten så sover de eller så leker de». E4 mener ordenstjenesten på samme måte som barn, er enten-personer, og sier:

... enten så hviler de og ser på TV, eller så jobber de og er veldig fokusert... Mens på etterforskning så må du ha evnen til å drive deg selv fremover. Skape ditt eget arbeid. Ha disiplin til å tenke at nå er jeg ferdig med det, da må jeg ta fatt på den bunken.

I motsetning til hva E4 sier, kan det tenkes at ordenstjenestens stopp og sjekk metode, er en måte ordensbetjenter «driver» seg og sitt arbeid fremover på. Annen politiforskning viser til at ordensbetjenter tar egne initiativer i arbeidet, når det er anledning til det. Ordenstjenesten tar eget initiativ til å drive bruddstykkearbeidet fremover, men strukturerer ikke sin egen arbeidsdag i motsetning til etterforskere. Som tidligere beskrevet, har ordenstjenesten større rom for skjønnsbaserte vurderinger i arbeidet, ved at de kan i enkelte tilfeller velge å snu ryggen til situasjoner de potensielt kan gripe inn i. Dersom etterforskere på den annen side, velger å snu ryggen til sakene, vil bunken bli større for hver dag som går. Etterforskere jobber som sagt med sakene på egenhånd, og er sin saks egen pådriver. E5 mener de må kunne strukturere og vite hva de skal prioritere, og sier «Hva skal jeg gjøre når? Hva haster mest?». Samtlige etterforskere mener de må kunne arbeide med flere saker samtidig, og at det derfor er viktig å være strukturert. E3 sier «... det er viktig at du er strukturert. Og klarer å ha mange jern i ilden». E1 sier «Det er mange oppgaver som gjøres på samme tid. Vi har veldig mange saker, egentlig alt for mange (ler), som ligger på vent. Og man må kunne jobbe parallelt, med flere saker samtidig». Ordensbetjenter jobber ikke med flere saker samtidig, men de må kunne håndtere en rekke oppgaver samtidig. De må for eksempel ha kontroll på en situasjon, og samtidig kommunisere med personer i situasjonen. Etterforskerne mener det er positivt at de selv styrer arbeidet. De forteller at når de kommer på jobb vet de hva som må gjøres, og de kan selv velge hvordan og når de skal gjøre det. Dette var selvsagt innenfor rammen, så lenge det ble gjort.

Det var ikke alle etterforskerne, som nevnte overblikk i sin beskrivelse av hvilke egenskaper og ferdigheter de mener etterforskere bør ha. Til forskjell fra det, forteller *alle* seks etterforskere at kommunikasjon og struktur er svært viktig. I likhet med de foregående kapitlene, laget jeg et skjema som skisserer hvordan etterforskere ser seg selv og sine egenskaper i forhold til ordenstjenesten.

Skjema 6.1 Egenskaper og ferdigheter slik etterforskere ser det

	Etterforskere	Ordensbetjenter
Formål med kommunikasjonen	For å innhente informasjon som driver etterforskningsprosessen videre	For å løse situasjoner der og da
Kjennetegn ved møtet	Langsiktig, rolig	Kortvarig, rask
Blikk for..	Overblikk i sakene, se hele straffesakskjeden	Overblikk i den aktuelle situasjonen
Type arbeid	Strukturert arbeidsprosess	Bruddstykkarbeid

6.2 Arbeidsplassen

Reiner (2010, s. 117 og 118) viser til at kulturer formes av strukturer innenfor det gitte miljøet, og at kulturene utvikler seg i samsvar med hvordan personer svarer til ulike situasjoner. En kulturs normer og regler, vil av en annen kultur oppfattes annerledes. De empiriske dataene gir et bilde av at det eksisterer ulike kulturer på politistasjonen etterforskerne jobber på. I kulturen lærer etterforskere måter å handle, tenke og snakke på. Etterforskernes arbeidsplass avspeiler kulturene på politistasjonen og deres blikk.

6.2.1 Miljøet på politistasjonen

Etterforskerne forteller at politiet er en sosial arbeidsplass. E2 forklarer at det er en god tone mellom kollegaene på avsnittene. Jeg observerte at det var mye prat og latter i gangene på etterforskningsavsnittet. Ofte så jeg etterforskere stå med en kaffekopp i hånden og snakke med kollegaer på gangen, eller i døråpningen inn til et av kontorene. E1 sier «Man møter hele tiden på problemer, som man trenger å prate med andre om. Så man finner det helt naturlig å stikke over gangen og snakke sammen». Etterforskerne forteller at det kan være ensomt å arbeide med saker alene, og at det sosiale er viktig for dem og arbeidet. E4 forklarer at de bruker mye tid inne på kontoret, men at de også bruker tid på «...skitprat og kaffeslabberas innimellom». Ordet «åpent», noterte jeg meg ned om miljøet på politistasjonen under mine observasjoner. Ved hvert besøk på politistasjonen, la jeg merke til at tonen på etterforskningsavsnittet var munter og at alle lot dørene sine stå åpne. E1

sier «Det har jeg alltid opplevd, at dørene er oppe overalt. Uansett hvilke stasjoner du kommer på, så sitter alle med dørene åpne, og sånn er det, og man går inn og snakker med kollegaene om ulike saker». På de få dørene som var lukket, hang det gjerne en lapp hvor det stod «møte» eller «avhør», og et omtrentlig klokkeslett for når etterforskeren var ferdig. En av etterforskerne hang ut en lapp på døren, før vi startet intervjuet, og sa at vi ikke ville bli forstyrret. I løpet av noen av intervjuene, ble vi avbrutt av andre etterforskere, som lurte på om etterforskeren skulle spise lunsj eller trengte noe på butikken. Lunsj er en anledning for etterforskerne til å være sosiale med kollegaene, og til å ta en pause i arbeidet. Etterforskerne forteller om miljøet på de andre avsnittene på politistasjonen, og nesten alle oppfatter ordensavsnittet som lukket. De fleste nevner det i sammenheng med hvordan politistasjonen er konstruert, og i sammenheng med mat. Etterforskerne spiser lunsj sammen hver dag. Dette gjelder etterforskere som jobber med generell etterforskning og etterforskere på familievoldsgruppen. Alle forteller at avsnittene på politistasjonen spiser lunsj hver for seg. E4 forteller at juristene spiser etter etterforskerne. En etterforsker mener miljøene på politistasjonen stenger hverandre ute, og sier «Det er lukket. Og sånn har det vært så lenge jeg har jobbet i politiet. Der jeg jobbet før, lagde jeg et stort felles kjøkken, og der skulle alle spise sammen. Det gjorde en god del». Det kan virke som at miljøene på politistasjonen ekskluderer hverandre.

Etterforskerne forklarer at avstanden mellom avsnittene ikke bare skyldes måten bygget er konstruert på, men også at avsnittene spiser til forskjellige tidspunkt. E2 sier «Nå spiser orden hos seg, forebyggende hos seg, etterforskning og resten sitter... Det er en del sånne utfordringer som gjør at man ikke møtes så mye». E4 forklarer at ordensavsnittet ikke spiser på samme tidspunkt, men at de spiser mellom oppdragene sine. E2 forteller at ordensbetjentenes turnus, gjør at de ikke kan spise på samme tidspunkt, og sier «Så de har ikke tid til å bli kjent med noen». Ordensbetjentene jobber treskifts turnus, og flere av etterforskerne forteller at ordensbetjentene tilbringer lite tid på politistasjonen. Etterforskerne på den annen side, tilbringer store deler av tiden deres der. I tillegg jobber de som regel dagtid. Flere etterforskere forteller at det er mye opp til hver enkelt, hvor sosial og godt kjent en blir med kollegaene sine. E3 forklarer at etterforskerne på avdelingen har fast fredagskaffe og is, og sier «Det er standard etter lunsj på fredag. Så skal du

anmelde noe, så er det ikke lurt å komme etter klokken tolv på fredag, for da får du ikke gjort noen ting (ler)». Samtlige etterforskere nevner denne fredagskaffen, og alle snakker svært positivt om tradisjonen. Etterforskerne forklarer at forebyggende holder seg for seg selv. E1 sier «Jeg kjenner ikke de på orden, og jeg kjenner ikke de på forebyggende. Jeg vet ikke hvem alle er engang». Flere av etterforskerne forteller at de har lite kjennskap til ansatte på de andre avsnittene, og at de sjeldent gjør noe sosialt sammen. Noen av etterforskerne nevner sommerfesten på politistasjonen, som et eksempel på at alle samles og gjør noe hyggelig sammen. E4 forteller at det er litt spenninger mellom avsnittene, og sier:

Det er litt skjult konkurranse mellom avsnittene. Det er ikke noe sånn at det er noe innbitt, at vi hater hverandre, men det er litt sånn at vi sitter og ser på resultatene, så tenker vi «he he, se hva vår gruppe har», sånn og sånn. «Vi har oppnådd målene våre, det har ikke orden». Uten at det blir en stor greie ut av det da.

E1 sier «Det er en etasje og en dør som skaper litt distanse». Jeg får inntrykk av at alle etterforskerne opplever en avstand mellom avsnittene på politistasjonen. E2 sier «Det er litt den der at, jeg har ikke noe å gjøre inne på forebyggende for eksempel. Så jeg går jo ikke inn der, med mindre jeg har noe der å gjøre». Slik jeg forstår Granér (2004, s. 28), skaper de ulike kulturene på politistasjonen, avstand og grenser til hverandre. Det kan derfor tenkes at etterforskernes kultur vil variere fra kulturen på ordensavsnittet. De empiriske dataene kan tyde på at det eksisterer en *sosial* avstand mellom etterforskningsavsnittet og de andre avsnittene på politistasjonen.

6.2.2 Arbeidsteam

Samtlige etterforskere gir uttrykk for at det er et bra arbeidsmiljø på etterforskningsavsnittet. E4 sier «Her på ... er det helt fantastisk». Flere refererer til at det er personene som jobber på etterforskningsavsnittet, som skaper det gode miljøet på arbeidsplassen, og at alle er innstilt på å gjøre en jobb. E3 sier «Alle tar i ett tak, og er med hvis det skjer noe». Samtlige etterforskere er enige i at det er viktig at alle kan bidra både i arbeidet og til å skape et godt miljø. E5 sier «Det er som regel skikkelige folk her. Og sånn er det ikke på alle arbeidsplasser. Jeg

opplever ikke at det er noen som ødelegger så mye her, og alle vil at det skal være bra, og jobber for det». E3 forklarer at kollegene er behjelpelige, og sier «Det er litt behagelig at folk er litt sånn ja-holdning. Det er et samlet opplegg». E6 forteller at det er motiverende og inspirerende å samarbeide med kollegaer som har ståpåvilje. E1 sier «Godt arbeidsmiljø, men preget av at alle har mye å gjøre». E4 forklarer at flere av etterforskerne tilbringer tid sammen på fritiden, og mener de er heldige med gruppesammensetningen. E6 sier «Det at du føler at en jobber for hverandre, at det ikke er noe sånn «jeg har for mye å gjøre, så jeg kan ikke hjelpe deg». Det er viktig». De empiriske dataene gir et bilde av at etterforskerne ser på arbeidet og på arbeidsplassen sin, som et arbeidsteam. Teamet blir aldri bedre enn det svakeste ledd. E2 sier «Jeg opplever at de aller fleste er veldig positive. Det er sjeldent noe problem å spørre om hjelp. Det er lett å banke på dører. Og det synes jeg er veldig bra». E4 forteller at det ikke alltid er fordel å jobbe sammen med venner, og sier «Du kan jo si det går litt ut over effektiviteten innimellom (ler). Som er grunnen til at man ikke satt alle kompiser og venninner sammen på barneskolen i grupper. For da ble det mye prat». E4 mener at det ikke er noe problem så lenge en har selvdisciplin, og passer på at en er profesjonell i jobben.

Alle etterforskerne forteller at det er kollegaene som skaper det gode miljøet på arbeidsplassen, men samtidig nevner de at det ikke er alle de klarer å samarbeide like godt med. E5 forteller at samarbeidet med kollegaer varierer, og forklarer at det har sammenheng med personlighetstyper. Videre mener E5 at noen er mer motivert til å jobbe enn andre, og sier «Også er det ganske mye å gjøre, de fleste vil egentlig ikke hjelpe noen. Men man ser at man trenger hjelp selv». En etterforsker på familievoldsgruppen sier «Vi hadde en periode hvor folk så litt ned, resten av etterforskningsavsnittet, så litt ned på familievoldsgruppen ...», og forteller at det i oppstarten av familievoldsgruppen var et litt anspent forhold til de andre etterforskerne. Etterforskeren forklarer at de andre etterforskerne hadde inntrykk av at familievoldsgruppen ikke var interessert i å hjelpe dem, og sier:

Men ja, det har vært veldig mye prat her, og beina på bordet fordi vi har vært en ny gruppe som trenger å bare sitte og diskutere ting da. Hvordan vi skal få ting til å fungere. Så for andre så har det kanskje vært en opplevelse av at vi ikke gjør noe.

Etterforskeren forklarer at familievoldsgruppen hadde for mange saker, og at de andre etterforskerne ikke var særlig begeistret for at de i tillegg til sitt eget arbeid, også måtte hjelpe familievoldsgruppen. Etterforskeren sier «Og det har vært litt tungt, for det har vært litt slengbemerkinger under avsnittsmøter». Etterforskeren tror misnøyen har sammenheng med sakstypen og sier «Det er noe med dette med familievoldsgreiene som bare, folk vil ikke ta i det. Folk bare hater de sakene. Så det var en periode hvor vi ikke var så populære». Etterforskeren forteller at samarbeidet har endret seg med tiden, og sier «... det er veldig god stemning mellom kollegaene».

6.2.3 Teamarbeid

Det eksisterer en distinktiv forskjell mellom ordensbetjentenes og etterforsknernes teamarbeid. Etterforskerne forteller at ordensbetjenter som regel jobber i team på to og to. E2 forteller at ordensbetjenter i noen tilfeller jobber i team på tre, og refererer til om de kjører en større patruljebil. Flere av etterforskerne mener derfor det er mer sosialt å jobbe i ordenstjenesten. E2 forteller at det ikke bare er fordi de jobber i team, men også fordi de snakker mer sammen, og sier «Man sitter i en bil i åtte timer, og da skal man ha noe å prate om (ler)». Det eksisterer noen tydelige vesensforskjeller i teamarbeidene til ordensbetjenter og etterforskere. En *dyade* (2014) består av to enheter som blir oppfattet og sett på som en helhet, og er en god beskrivelse av ordensbetjentes teamarbeid. Etterforskere jobber i jourgrupper eller i familievoldsgruppen, som kan beskrives som *team*, og må i tillegg forholde seg til deres førstebetjent og juristen. Ordensbetjenter forholder seg til hverandre, og etterforskerne mener ordensbetjentes teamarbeid har et sosialt preg. Etterforsknernes teamarbeid er preget av sakene og arbeidet de skal gjøre, og er i så måte ikke et sosialt arbeid. E3 sier «Jeg har inntrykk av at det er mer sosialt på orden, for der jobber du mye mer sammen. Men her jobber du ikke så mye sammen om ting. Du blir mer kompis med folk der, enn her». Etterforskerne forteller at det er begrenset med teamarbeid i gruppene. Gruppene har et til to møter hver vakt, og på møtene oppdaterer de hverandre, førstebetjenten og juristen om sakene. De kan diskutere hva som bør gjøres videre, men etterforskerne jobber fortsatt alene om sakene. Enkelte etterforskere forteller at de sjeldent jobber to og to. E3 sier «Hvis vi har store saker, jobber vi gjerne sammen en uke eller to. Også går saken ut på en etterforsker, som sitter med hovedansvaret. Hvis vi drar ut og ransaker, er vi to og

to». Med «store saker» sikter etterforskeren til for eksempel ran. En annen forskjell til ordenstjenesten, kan knyttes til hvordan de organiseres i arbeidsdagen. Ordensbetjenter jobber ikke med faste makkerer, men ruller i løpet av vaktlisten. Dette i motsetning til etterforskerne i denne studien, som jobber fast med kollegaene i jourgruppen sin, eller med kollegaene i familievoldsgruppen.

I politibilen eller på den lukkede politistasjonen, bruker ordensbetjenter humor som et svar på rotet og tullet de opplever ute i gatene (Finstad, 2003, s. 73). I likhet med hvordan ordenstjenesten bruker humor for å avreagere, mener også noen av etterforskerne at det er viktig med rom for humor på arbeidsplassen deres. E3 sier i sin beskrivelse av arbeidsplassen «Veldig høyt under taket», og sikter til at de ikke må være seriøse til enhver tid. Etterforskerne mener det er viktig å kunne ha rom for å tøyse og koble av litt.

Etterforskernes gruppearbeid

Under observasjonen av seminaret i avhørsteknikk, fikk jeg selv bevitne hvordan etterforskerne samarbeidet i en gruppe, og hvordan deres gruppedynamikk var. Etterforskerne fikk utdelt flere «case», som de sammen skulle diskutere og komme frem til løsninger på. Etterforskerne skulle deretter bli enige om hvor de skulle plassere svarene på en graf. Jeg observerte at det var en svært munter stemning blant etterforskerne og seminarlederen, og de lo og smilte. Etterforskerne diskuterte de ulike «casene», og alle lo da en av etterforskerne eller seminarlederen fortalte noe morsomt. Jeg ble oppmerksom på at noen etterforskere tok mer «plass» enn andre. En etterforsker ville gjerne svare på alle spørsmålene. Noen av de andre etterforskerne føyde seg litt etter det som ble sagt, og jeg la merke til at det var særlig én etterforsker som tok på seg rollen med å stille de kritiske spørsmålene. Etterforskeren satte spørsmålstegn ved de andres forklaringer og løsninger, og mente det kunne være andre alternative løsninger på oppgavene. Seminarlederen brukte etterforskernes navn, og stilte dem spørsmål som skulle få dem til å tenke annerledes. Et utdrag fra feltnotatet viser inntrykket jeg fikk av etterforskernes samarbeid:

Alle diskuterer åpent «caset» som de har fått utdelt. Noen deltar mer enn andre i diskusjonen... Diskusjonene bærer preg av åpenhet, og at alt er lov å si. Ingen blir «tatt» for å si noe feil... Jeg får følelsen av at de forsøker å

gjøre hverandre gode... Etterforskerne diskuterer og stiller hverandre spørsmål. De tenker seg ulike scenarier, og blir sammen enige om hvor de skal plassere svaret på grafen (Feltnotat, seminar, 2013).

Det var rom for etterforskerne å si det de tenkte høyt, og ingen ble dømt om noen var uenige i det som ble sagt. Etterforskerne lo og smilte og hadde en god tone i diskusjonene, og gruppen virket sammensveiset. Innledningsvis i seminaret, la seminarlederen til rette for en liten konkurranse mellom etterforskerne:

I begynnelsen av seminaret stiller spesialisten etterforskerne et spørsmål tilknyttet seminarets tema, og forteller at den som klarer å svare riktig på slutten av seminaret, får ti poeng... En etterforsker etterlyser spørsmålet, og forsøker seg på et svar. Seminarlederen forteller at vedkommende selv ikke hadde tenkt slik. Etterforskeren får fem poeng for godt forsøk, av den ene kollegaen sin. De ler seg imellom. Etterforskeren som ikke svarte riktig, tar det hele med et smil og viser ingen tegn til nederlag. En annen etterforsker forsøker seg på et svar, og får full pott. Seminarlederen forteller de andre hvorfor. Både seminarlederen og de andre etterforskerne roser etterforskeren (Feltnotat, seminar, 2013).

Observasjonen av seminaret gir et bilde av hvordan etterforskerne og seminarlederen benytter stopp og sjekk metoden i gruppearbeidet, for å få de andre til å tenke objektivt og få dem til å se etter andre løsninger på oppgavene. Gruppearbeidet vitner om at ingen kritiseres for å svare «feil», og det er en hyggelig tone mellom etterforskerne og seminarlederen. Jeg fikk inntrykk av at etterforskerne samarbeider godt, og at gruppedynamikken gir rom for at etterforskerne kan være seg selv.

6.2.4 Et annerledes samarbeidsprosjekt

Slik etterforskernes etterforskningsprosess er avhengig av samarbeidsprosjektet med befolkningen, kan det også tenkes at etterforskere er avhengig av et tilsvarende samarbeidsprosjekt med andre tjenester og etater. I sitt etterforskningsarbeid, kan etterforskere innhente informasjon fra andre samarbeidsparter, også kalt *profesjonsvitner* (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 382-389). Profesjonsvitner er

personer som gjennom sin profesjon, kan være aktuelle for politiet å avhøre eller be om bistand fra for å få belyst saken tilstrekkelig. Eksempler på profesjonsvitner kan være ansatte i NAV eller skolevesenet. Profesjonsvitner kan bistå med informasjon, så lenge det ikke bryter med taushetsplikten de er underlagt (Strl., § 121, 1902). Politiets oppgaver er viktige og krevende, og samarbeid med andre aktører vil være en forutsetning for å løse slike oppgaver (Justis- og politidepartementet, 2005, s. 57). Samtlige etterforskere forteller at de i initialfasen av etterforskningen, innhenter informasjon fra andre på politistasjonen, andre etater og personer som har informasjonen eller kompetansen de trenger. Etterforskere er i så måte avhengig av å ha et godt samarbeid med personene som de innhenter informasjon fra. Etterforskerne forklarer at det kan være med å avgjøre hvilke etterforskningsskritt de bør foreta i saken. E4 sier «Ringer ned på sedelighet, hvis jeg trenger hjelp der. Eller løper bort til juristen hvis jeg trenger råd». E2 sier «Vi er heldige i Oslo. Vi har så mye flinke folk. Vi har jo alle spesialavsnittene, vi har Kripos og jeg føler at uansett hvem jeg ringer til så er de imøtekommende og ønsker å hjelpe til». Det kan tyde på at etterforskere drar nytte av et godt samarbeid med personer på andre avsnitt og etater, eller andre med annen kompetanse. Ordenstjenesten på den annen side, innhenter ikke informasjon på samme måte i deres bruddstykkearbeid, og samarbeider av den grunn heller ikke på samme måte med jurister eller andre etater.

Flere av etterforskerne som jobber på familievoldsgruppen, forteller at de er avhengige av å ha et godt samarbeid til ulike etater i sakene sine. En sier «Ofte tar man kontakt med barnevernet og hører deres vurdering i saken». En annen sier «Jeg tror det er viktig å ha et tett samarbeid med barnevernet», og forteller at de sitter på mye informasjon som kan være viktig i deres arbeid. Riksadvokaten (2008) mener et godt samarbeid i initialfasen mellom ordenstjenesten, etterforskere og juristen, er svært viktig for etterforskningsarbeidet i familievoldssaker. Samtlige etterforskere forteller at de har lite kontakt med ordenstjenesten. En av etterforskerne som jobber i familievoldsgruppen, forklarer at det kanskje hadde vært lettere å få til et samarbeid om de hadde blitt mer kjent med de som jobber på ordensavsnittet, og sier «Det er kanskje lettere å be om ting da, når du kjenner de». Flere av etterforskerne forteller at de mener det er viktig å ha et godt samarbeid til juristen gjennom hele etterforskningsprosessen. E5 sier

«Det er i samråd med juristen, vi avgjør hva som skal gjøres», og mener de kan unngå å gjøre for lite og for mye arbeid, om de har en dialog med juristen allerede i starten av etterforskningen. Etterforskernes beskrivelser av arbeidet, avspeiler hvordan etterforskningsprosessen kan være avhengig av at etterforskerne samarbeider med andre personer som har den nødvendige kunnskapen og informasjonen.

I likhet med hvordan annen politiforskning påpeker at det vil kunne være forskjellige kulturer innenfor politikulturen, tyder de empiriske dataene på at det eksisterer flere kulturer på politistasjonen hvor etterforskerne jobber. Etterforskningsavsnittet har et inkluderende arbeidsmiljø, hvor de ansatte har et godt forhold til hverandre. Jeg finner det interessant at samtlige etterforskere forteller at det er lite kontakt mellom avsnittene på politistasjonen. Avsnittene sitter på forskjellig kompetanse, som de andre mulig kan dra nytte av i deres arbeid. En etterforsker belyser dette og sier:

Vi henger 30 år bak. Vi har datasystemer som er 38 år gamle. Og vi sitter på hvert vårt kontor, og ingen snakker sammen. Vi har tre forskjellige steder vi spiser. Hvis jeg skulle bygd et politihus så ville jeg hatt en kantine sentralt, og der spiste alle. At man la mer tilrette for at folk skulle møtes.

6.3 Etterforskerrollen

En av politiets kjerneoppgaver, er å etterforske lovbrudd (PolitiL., § 2, tredje ledd, 1995). I tillegg til å innhente informasjon gjennom etterforskningsprosessen, skal etterforskere også redigere og ferdigstille sakene. Deres arbeidsoppgaver kan gi en beskrivelse av hva som forventes av etterforskerne, og kan gjenspeile hva etterforskerrollen innebærer.

6.3.1 Politiets rolle og oppgaver

Politirollen er tema i flere av de vitenskapelige bidragene i denne studien. Granér (2004), Reiner (2010) og Cockcroft (2013) viser til at det kan eksistere flere kulturer i politiet. Det kan tenkes at det vil være flere typer politiroller, tilknyttet politiets ulike arbeidsoppgaver. For å forstå hvilken politirolle etterforskerne har, det jeg

refererer til som *etterforskerrollen*, kan det være fruktbart å ta utgangspunkt i beskrivelser av etterforskernes virksomhet i samfunnet. Politiloven § 1, annet ledd (1995) slår fast:

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig (Politi., § 1, annet ledd, 1995).

Politiet forvalter og formidler samfunnets verdier og normer, og denne oppgaven er en viktig side av politirollen (Justis- og politidepartementet, 2005, s. 99). Reiner (2010, s. 119) viser til at det implisitt i politirollen, ligger et krav om at politiet skal kunne takle uforutsigbare situasjoner i møte med publikum. Med politiets autoritet, følger også fare. Reiner (2010) påpeker at fare og autoritet er innbyrdes avhengige elementer i politiets verden. Politikulturen utvikler tilpasningsdyktige regler, retorikk og ritualer som politibetjentene kan benytte for å håndtere disse spenningene. Etterforskerne forteller at det stilles ulike krav til etterforskere og ordensbetjenter. Om ordenstjenesten sier E2 «De må tørre å gå inn i en del situasjoner som kanskje kan være farlig for dem og de rundt, og det slipper du veldig ofte som etterforsker». Ettersom ordenstjenesten har et oppsøkende politiarbeid og er først på stedet, er ordensbetjenter mer utsatt for fare i deres arbeid. Politiinstruksen (1990) kan gi en indikasjon på politiets rolle i møte med publikum «Enhver politimann må betrakte seg som allmennhetens beskytter, hjelper og veileder» (§ 5-1, første punktum). Både ordensbetjenter og etterforskere må derfor se seg selv som publikums beskytter, hjelper og veileder. Formålet med politiets virksomhet, og derav politirollen, er å opprettholde ro og orden i samfunnet, forfølge lovbrudd og bidra til å fremme borgernes trygghet og velferd (Politiinstruksen, § 2-1, 1990). Etterforskningsavsnittet skal i sin rolle forfølge straffbare forhold (Politi., § 2, tredje ledd, 1995), og innhente nødvendig informasjon slik at påtalemyndigheten kan avgjøre spørsmålet om tiltale (Strpl., § 226, første ledd, bokstav a, 1981).

I Oslo politidistrikt er politiets arbeidsoppgaver fordelt mellom politistasjonene (se vedlegg 1). Det kan derfor tenkes at det er flere likheter mellom politistasjonen i

denne studien og de andre politistasjonene i Oslo, sammenlignet med politistasjoner og lensmannskontorer i andre politidistrikt. Noen av etterforskerne forteller at de tidligere har jobbet ved lensmannskontor. En sier «Jeg trivdes veldig godt på lensmannskontor, hvor du kan ha det veldig variert». Dette var også noe en annen etterforsker trekker frem som positivt, og sier «Hovedfokuset på lensmannskontoret er etterforskning. Også jobbet jeg hver tredje helg på en politistasjon, ute. Det var en veldig variert turnus og arbeidsdag». Etterforskeren forteller at praksisen var at, var en var først ute på åstedet, fikk en også etterforske saken. Politirollen på lensmannskontoret, skiller seg derfor fra etterforskerrollen på etterforskningsavsnittet. Justis- og politidepartementet (2005, s. 56) viser til at politiets overordnede målsetting er å ivareta trygghet i samfunnet. Politiet skal bidra til å fremme befolkningens trygghet gjennom opprettholdelse av ro og orden, kriminalitetsbekjempelse og forebyggende og håndterende samfunnsberedskap. Politiet skal også bidra til økt trygghet i samarbeid med andre aktører. Ved å videreutvikle samvirket med for eksempel kommunale etater, private aktører og det sivile samfunn, kan politiet løse sine hovedoppgaver i samfunnet (Justis- og politidepartementet, 2005, s. 57). Som jeg skrev tidligere (6.2.4), innhenter etterforskerne informasjon fra profesjonsvitner og andre aktører i deres arbeid, som kan bidra til å belyse sakene de etterforsker.

6.3.2 Et rollespill?

Hvordan er ordensbetjentrollen og etterforskerrollen i møte med publikum? Finstad (2003, s. 194) påpeker at ordenstjenesten og publikum er begge parter i det samme skuespillet, samarbeidsprosjektet. I ordensbetjentes møte med publikum, eksisterer det to ulike roller, politi og publikum. Politirollen har endelig avgjørelsesmyndighet og rollene er dermed ikke likeverdige (Finstad, 2003, s. 207). I møte mellom etterforskere og personer som skal avhøres, forteller etterforskerne at det er en tydelig rollefordeling. Etterforskerne er politi og den som avhøres er enten mistenkt, fornærmet, vitne eller person som kan bistå med informasjon i saken. Etterforskerne forklarer at de ofte opplever at personene er nervøse og usikre på avhørssituasjonen. Gjennom erfaring har etterforskerne lært at det er hensiktsmessig for avhøret, om de informerer personen om hvordan avhøret skal gjennomføres. E6 sier «Det å informere dem om hva min rolle er, og i noen tilfeller si at «nå er du i Norge, og politiet her har ikke lov til å lyve»... Det å planlegge

hvordan man skal informere de på best mulig måte, det er lurt». Sitatet kan tyde på at etterforskeren knytter sin rolle til formålet med etterforskningen, å innhente informasjon (Strpl., § 226, 1981), og til hvordan etterforskere skal opptre i et avhør. Påtaleinstruksen (1985) gir regler for hvordan etterforskere skal opptre, de skal være rolige og hensynsfulle, ikke gi løfter, uriktige opplysninger eller true personen som avhøres (§ 8-2, fjerde ledd). E1 forteller hvordan de må forholde seg til mistenkte og sier «Står man ovenfor han så må man tre inn i rollen som profesjonell, og behandle han likt som alle andre». Med «rollen som profesjonell», kan det tenkes at etterforskeren sikter til strpl. § 226, tredje ledd (1981), hvordan etterforskere skal søke å klarlegge både det som taler for og imot den mistenkte i etterforskningen.

Granér (2004, s. 145 og 146) påpeker at ordensbetjentene veksler mellom å spille rollen som den sinte, strenge, forståelsesfulle, trøstende eller nøytrale. Ordensbetjentene tilpasser rollene etter hvem som er til stede og etter hvor de befinner seg. Finstad (2003, s. 73) viser til at ordensbetjentenes rolle inne på politistasjonen og i bilen, er en annen enn rollene ute i gatene. Ute i gatene tilpasser ordensbetjentene rollene etter situasjonene og personene de møter. Etterforskerne forteller at de trer inn i en rolle når de er på jobb, og at rollen varierer etter situasjonen og menneskene de er i kontakt med. E3 sier:

Her inne blir det veldig uformell tone, du er aldri veldig sånn på jobb. Det eneste er når du drar i arresten eller tar avhør her, så svitsjer du liksom litt om. Men utenom det så er jeg veldig sånn som jeg er på privaten.

Flere etterforskere forteller om denne «praksisen», hvor de opptrer annerledes blant kollegaer og i avhør. Samtlige etterforskere drar en parallell til venner når de snakker om tonen mellom kollegaene. E4 sier «...det er jo fantastisk og kunne få jobbe med venner». Under observasjon av seminaret fikk jeg et glimt av det etterforskerne forteller om, en gode tone hvor ingen spørsmål er dumme og alle prøver og bidra. Granér (2004, s. 147) påpeker en forskjell i måten ordensbetjenter snakker internt, og hvordan de uttrykker seg med publikum til stede. Etterforskerne gir uttrykk for det samme. E3 sier «Det er mye mer uformelt enn det folk tror. Mye mer useriøst enn folk tror. Selv om du tar på deg maska, er du i avhør så er du i

avhør. Er du utenom i bilen eller på kontoret, så er det akkurat som å være med venner utenom». Finstad (2003, s. 194) mener ordenstjenesten driver to typer inntrykkskontroll i møte med publikum. Ordensbetjenter skal gjøre inntrykk på publikummeren eller kjenningen og på tilskuerne, det større publikum. Både i intervjuene, jourmøtet og seminaret observerte jeg at etterforskerne snakker «fritt». Med det sikter jeg til at de bruker ord og uttrykk som jeg oppfatter som mer uformelt, når de er sammen med sine egne. I møte med publikum derimot, gir etterforskerne uttrykk for at de bruker en mer formell og profesjonell fremtoning. E3 sier:

Det er ikke noe poeng å ha en dårlig tone i avhøret, for du skal jo ha, uansett hva de har gjort, så skal du ha en god forklaring, en detaljert forklaring. Og du legger ikke listen for noen god kommunikasjon, hvis du har en dårlig tone i avhøret.

Et utdrag fra feltnotatet fra jourmøtet, gir et bilde av det jeg observerte «Jeg la merke til at de bruker mye engelske uttrykk. Et uttrykk de bruker ofte, og som jeg legger spesielt godt merke til, er «same shit». Dette bruker de når de refererer saker til hverandre» (Feltnotat, jourmøtet, 2013). E3 forteller at etterforskere må opptre på en annen måte i møte med sitt publikum, og sier «Jeg tror jeg legger om stemmen kanskje, at jeg snakker på en annen måte hvis jeg sitter i avhør». E4 forteller at de innad på etterforskningsavsnittet tildeles forskjellige roller, og sier «Man har litt forskjellige roller her, i forhold til hvilke arbeidsoppgaver man er god på. Det er noen som er god på beslagsdelen, noen er gode på tapping av mobiltelefoner, andre er gode på å finne ut av ting». Etterforskere arbeider mye inne på kontoret og de møter publikum gjennom avhør. Etterforskere trenger ikke å forholde seg til publikum i offentligheten, i motsetning til ordensbetjenter. Ordensbetjentene skal opptre med tanke på personer som kontrolleres eller trenger hjelp, og med tanke på personer som står utenfor og ser på.

6.3.3 Den hjelpende rollen

Politiarbeidet innebærer å hjelpe befolkningen (Politiinstruksen, § 2-2, fjerde ledd, 1990 og politil., § 2, fjerde ledd, 1995). Politiinstruksen (1990) gir en retningslinje på at politiet må betrakte seg selv som publikums hjelpere (§ 5-1, første punktum),

dette gjelder uansett politivirksomhet, etterforskningstjeneste og ordenstjeneste. Finstad (2003, s. 18) viser til hvordan ulike oppfatninger av politiet i noen tilfeller, kan si mer om personen som spørres enn om politiet. På den ene siden kan politiet assosieres med krigere, hvor uniformer og makt illustrerer at politiet er klare til innsats og kamp. På den annen side kan politiet assosieres med hjelpere hvor en av arbeidsoppgavene er å holde borgerne trygge. Finstad (2003, s. 19) påpeker at det er sistnevnte flest politibetjenter ønsker og oppfattes som. Etterforskerne deler den samme oppfatningen. Samtlige etterforskere forteller at deres jobb innebærer å hjelpe menneskene de kommer i kontakt med. En etterforsker, som jobber med familievoldssaker, forteller at vedkommende føler arbeidet er mer givende, sammenlignet med de enkle tyverisakene, og sier «Du føler i sakene våre, så kan du være med på å gjøre at folk får det bedre». Finstad (2003, s. 60) påpeker at ordentjenestens blikk ikke bare er et kontrollerende blikk, men også et inngripende, beskyttende og hjelpsomt blikk. Etterforskere må i likhet med ordenstjenesten også vurdere sitt eget blikk når det er nødvendig i arbeidet. Etterforskere må, i likhet med ordensbetjenter, evne å skille mellom hva som er rett og galt, og ta hensyn til situasjonene og personene de møter (Hoel, 2011, s. 81). Etterforskere trenger derfor ikke være etterforskere til enhver pris, men bør tilpasse sin rolle etter situasjonene. En etterforsker fra familievoldsgruppen, sier:

Og mange av sakene har jeg kjent at det er tungt å jobbe med, men samtidig så klarer jeg å vri det personlig, til at dette er en viktig sak og at jeg heller tenker at det er viktig at jeg jobber med den, og gjør det jeg kan for å hjelpe disse menneskene. Også må jeg prøve å legge alt det følelsesmessige igjen, men at jeg gjør en viktig jobb.

Et utdrag fra feltnotatet i jourmøtet, viser hvordan etterforskerne omtaler de enkelte sakene de gjennomgikk «Sakene ble nevnt ved navn, etternavn på de (den?) saken gjaldt og ikke saksnummer. Var dette en måte å gjøre sakene mer «menneskelige» på?» (Feltnotat, jourmøtet, 2013). Feltnotatet gir et bilde av hvordan etterforskerne snakker om sakene sine. Menneskene i sakene blir personifisert ved at de blir nevnt ved navn, og ikke saksnummer. Dette kan være en mer menneskelig måte å arbeide med saker, istedenfor at sakene blir et nummer i rekken på etterforskernes bord. Etterforskerne blir mer «kjent» med personene de

avhører, sammenlignet med ordensbetjenter, fordi ordensbetjentenes møte med personer er mer flyktige. Med dette mener jeg at møtene mellom ordensbetjenter og personer ute i gatene, ofte er kortvarige. Ordensbetjentene griper inn i en situasjon, og løser situasjonen på stedet. Etterforskerne på den annen side, har ofte saken over en lengre tidsperiode. Avhør av fornærmede og mistenkte varer en stund, og de kan i enkelte saker møtes flere ganger. E2 sier:

Jeg synes det er veldig givende å gå hjem fra jobb, også har jeg gjort en forskjell. Det at du ikke bare har flyttet på tall eller papirer, jeg har truffet mennesker og jeg har kanskje fått noen til å føle seg bedre... Innimellom så får du den at «du var en ålreit politi. Det var greit å prate med deg», og å få den er «YES!».

Etterforskerne gir uttrykk for at de ofte oppdaterer de involverte i saken over telefon. E1 forteller at de må jobbe parallelt med flere saker samtidig, og sier «Også er det det å ivareta de menneskene som er i disse sakene, underveis da. Og det opplever jeg ofte som krevende». E2 sier videre «Fordi ting tar tid, også ringer de og spør, også må du da ofte gi et litt ullent budskap om at vi ikke vet hva som skjer videre og det kommer til å ta lenger tid». Etterforskerne har dermed mer kontakt med sitt publikum, sammenlignet med ordensbetjentene som skal løse situasjonen der og da og reiser deretter videre til neste oppdrag. Det kan dog tenkes at ordensbetjenter i mindre byer og tettsteder «kjenner» sitt publikum bedre, enn ordensbetjenter i større politidistrikter (se Granér, 2004, s. 86).

Saksbehandlere?

En kortfattet definisjon av ordet saksbehandler (2014) er hensiktsmessig. Tjenestemenn som bearbeider og forbereder saker og utarbeider forslag til beslutninger, kan betegnes som saksbehandlere. Etterforskerne forteller at deres arbeidsoppgaver er i stor grad konsentrert rundt redigering av saker. Videre forklarer de at deres jobb er å innhente informasjon, samle og strukturere alle dokumentene i saken og å ferdigstille den. Deres arbeid omhandler dermed mye papirarbeid. Flere etterforskere mener det er forskjell på personene, som jobber på etterforskningsavsnittet og ordensavsnittet. E4 sier «Orden er litt sånn tøffe gutta, litt sånn macho stil». E5 mener at i ordensavsnittet skal du ha mer respekt, være

ydmyk før de blir godtatt i gjengen og at avsnittet er preget av mer maskulinitet. E3 sier «Jeg tror nok det er mer homogen gruppe på orden, enn her. Her har du alt mellom himmel og jord. Men der nede er det litt mer politi-politi». Sitatet kan gi en indikasjon på at etterforskeren oppfatter ordensbetjenter som mer *politi*, sammenlignet med seg selv.

I likhet med hvordan noen av ordenstjenestens arbeidsoppgaver knyttes til «det egentlige politiarbeidet», blir enkelte personer ansett som mer «politi» enn andre. Finstad (2003, s. 98) viser til at politiuniformen angir autoritet, og at politiet bedømmer og oppfatter vekteres uniform som latterlig. Etterforskerne i denne studien bruker som oftest ikke uniform, og en kan undre seg over hvilke tanker ordenstjenesten har om etterforskere i sivile klær. Flere av etterforskerne forteller at de ofte føler seg som en saksbehandler. E4 sier «Ofte føler jeg meg mer som en saksbehandler enn en etterforsker her. Og det går på småsaker som er ganske greie å løse. Enten så er de veldig klare eller så henlegger vi dem på en måte». E3 sier «Mye adming. Mye papirflytting. Kopiering av saksdokumenter og sende brev, å få papirer, og redigere sak tar dritlang tid... Du føler deg mer som en saksbehandler ofte, enn du føler deg som politi». Etterforskere er ikke saksbehandlere, selv om noen av deres arbeidsoppgaver har fellestrekk med hva rollen som saksbehandler innebærer. Flere av etterforskerne gir uttrykk for at sakspresset blir stort, og at de ikke klarer å følge opp menneskene i sakene slik de ønsker. E5 sier:

Til slutt så glemmer du folka, men vi er jo også mennesker, så vi glemmer ikke helt. Og man prøver jo å sette seg inn i folk sin situasjon også. Jeg tror nok at i en samlebåndproduksjon, at det blir fare for at man bare ser på det som en sak som man bare vil ha unna.

Etterforskeren gir uttrykk for at deres etterforskningsarbeid kan forstås som en prosess, hvor sakene deres produseres på et samlebånd. Sakspresset fører til at sakene havner på samlebåndet, og at det av den grunn blir vanskeligere for etterforskeren å sette seg inn i menneskenes situasjoner.

I møte med publikum kan det tenkes at personer som skal avhøres, får et annet inntrykk av etterforskerne enn at de «bare» er politi. Med det sikter jeg til

etterforskernes beskrivelser av at de sjeldent bruker uniform. E4 forklarer at mange etterforskere går med joggesko, olabukse, t-skjorte og allværsjakke i jobben. Uniformen markerer tydelig hvem som er politi og ikke, og ordensbetjenter bærer alltid uniform. Finstad (2003, s. 232) viser til at politiuniformen skaper et felles uniformert inntrykk for publikum, og at publikum derfor ikke ser forbi ordensbetjentenes uniform. På uniformen presenteres bare et tjenestenummer, og ikke noe navn, og det kan tenkes at publikum bare vil oppfatte ordensbetjentene som politi. Det eneste politikjennemerket etterforskerne i denne studien bærer, er et identitetskort hengende rundt halsen.

En etterforsker har på seg skjorte, og forteller at det er viktig å se presentabel og seriøs ut i møte med mennesker de skal avhøre. Granér (2004, s. 86) viser til at ordensbetjenter i de små distriktene jobber tettere opp mot innbyggerne, og at de aldri kan ta av seg uniformen. Med det menes at ordensbetjentene i små lokalsamfunn, vil alltid «være på jobb», uansett om de er på jobb eller har fri. Eg sier «Du føler ikke at du er så veldig på jobb her, som du gjør hvis du tar på deg uniformen, utenom når du er i avhør. Da er du på en måte politi, men utenom så har du på en måte ingen og være politi for». Uniformen skaper en følelse av, at den som bærer uniformen er en del av noe større, en del av politiet. Etterforskerne går i sivile klær, og de forteller at de som regel bare bruker uniformen i retten. Etterforskerne er av den grunn ikke like synlige i offentligheten, som det ordensbetjenter er. I målsettingen om et mer synlig politi, er det mer vanlig at etterforskningsledere bærer uniform (Finstad, 2003, s. 38). Det var noe jeg la merke til, da jeg var på politistasjonen. Etterforskningslederen bar ikke uniform en varm fredag i juni, men mandag morgen var uniformen på til morgenparolen.

6.4 Krav og forventninger

Politiorganisasjonen er byråkratisk sammensatt. Underordnede skal følge ordre fra overordnede, og hverdagen bygges på rutiner og kontroll. Regler skal følges og rapporter skal skrives (Granér, 2004, s. 36 og 37). I denne studien ønsker jeg også å studere hvilke forventninger og krav etterforskere har til seg selv, sine kollegaer, ledere og til sitt yrke.

6.4.1 En god kollega

I likhet med hvordan etterforskningsblikket rettes mot personer og situasjoner i etterforskernes arbeid, kan også blikket rettes mot kollegaer. I ordensbetjentenes bedømmelse av «en god kollega», viser Finstad (2003, s. 214) til at kollegaene skal være midt på tre med tanke på kriteriene aktiv, tålmodig, tolerant, bestemt, trygg, omsorgsfull og humørfyllt. En god kollega innehar alle disse kriteriene. Kollegaer som opptrer og handler på en slik måte at de forsøker å unngå konflikter med publikum, anses som «en god kollega» av ordensbetjentene (Finstad, 2003, s. 214). Hva definerer etterforskere som en god kollega, og hva forventer de av sine kollegaer? Etterforskerne vektlegger at de forventer at kollegaene er lovlidige, og mener det ligger implisitt i rollen som etterforsker og politi. Samtlige etterforskere nevner at de forventer at kollegaene kan samarbeide, er positive og villige til å hjelpe og ta i et tak. E1 sier «Være med på å gjøre hverandre litt gode. At man kan spørre om ting». E5 sier «Jeg har en forventning til at de gjør sitt beste. Også må man nesten forvente at de gjør det lovlig (ler)». Samtlige etterforskere nevner at det for dem er viktig at kollegaene er hyggelige og positive. En etterforsker sier «Vi hadde en periode på gruppen hvor det var veldig mye syting og klaging... Det tærer på hele gruppen, uten tvil... Det å være positiv og motivert for det vi jobber med, uansett om politi-Norge raser litt på ressurser». Noen av etterforskerne mener det er viktig at kollegaene har kunnskapen de trenger for å være etterforsker. E3 sier «Jeg forventer at de kan de det gjør, det de skal kunne. At de kan faget, at de kan jussen, på det nivået vi skal kunne». Etterforskerne forteller at de forventer at kollegaene gjør jobben sin. E4 forteller at vedkommende forventer at kollegaene er objektive, og sier «Jeg har ikke gått til noen større skritt enn bare sånn der: «husk at det kan hende at han ikke har gjort det da!»».

I etterforskernes beskrivelser av hva de tror kollegaene forventer av dem, forteller alle at de tror kollegaene forventer det samme av dem, som de forventer av kollegaene sine. E3 sier «Hvis jeg skal kunne forvente noe av de andre, så må de kunne forvente det av meg også. At jeg stiller opp og ikke legger ting over på de». E6 sier «At man ikke leverer noe halvveis». E5 sier «De forventer jo at jeg har kontroll på det jeg skal ha kontroll på. Og at jeg kan bistå dem, når de trenger hjelp... De forventer jo at jeg spør om det jeg skal i et avhør, og at jeg følger opp de tingene som skal bli gjort i en sak». E1 forteller at de må bidra og hjelpe til, og sier

«For vi er helt avhengige av å dra lasset sammen og bistå hverandre. Også må man bare tenke at «jaja, i dag får jeg hjelpe han eller hun, også får mine ting ligge», for nå er det pri». E1 forklarer at det ofte kan være vanskelig å legge sitt eget arbeid til side for å hjelpe andre, ettersom de har så mye å gjøre alle sammen, og sier «Det er ikke alltid lett å se det, og man kan bli «hvorfor kan de ikke bare spørre noen andre?», men man må bare, og vi har litt fleip rundt det...». I etterforskernes beskrivelser av hva de tror kollegaene forventer av dem, kan en få inntrykk av at etterforskerne tror kollegaene forventer mer enn det de forventer av sine kollegaer.

Som jeg skrev tidligere (3.5.2), er etterforskernes legitimitet knyttet til befolkningens tillit. Politiet må opptre korrekt og følge lover og regler, for at samfunnet skal kunne ha tro og tillit til arbeidet politiet gjør. Det kan derfor tenkes at handlinger utført av politibetjenter, som bryter med befolkningens forventinger, vil kunne svekke tilliten til politiet. Politiet er sårbart for overtramp begått av enkeltpersoner i politiet. Enkelte etterforskere påpeker at de krever at kollegaer opptre korrekt og lovlig, ettersom de er etatens ansikt utad. E2 sier:

Jeg forventer at de oppfører seg ordentlig. Man er en representant for hele etaten og det kjenner jeg er veldig irriterende, hvis det er noen som gjør ting som jeg tenker at «det der er ikke bra».. Det gir oss alle et dårlig rykte. Det synes jeg er det verste. Det er et maktyrke og det tiltrekker seg selvfølgelig noen råtne epler.

Begår noen overtramp i politiet, vil hele etaten bli rammet. Blir en person behandlet på en måte etterforskerne definerer som uprofesjonell, ville det slå tilbake på dem alle. Etterforskerne gir uttrykk for at avsnittets rykte bokstavelig talt hviler på deres skuldre.

6.4.2 En god leder

Etterforskerne i denne studien forholder seg til førstebetjenten i jourgruppen de tilhører, eller til førstebetjenten i familievoldsgruppen. Justis- og beredskapsdepartementet (2013b, s. 154) viser til at ledelse i politiet handler om å legge til rette for en individuell og samlet måloppnåelse. Det er lederens ansvar å endre holdning og kultur i politiet, ettersom det er lederen som tolker de

strukturelle føringene og krav og forventninger som stilles (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013b, s. 160). Etterforskerne forteller at de forventer at deres ledere har oversikt over sakene etterforskerne jobber med, og at de ser dem. E2 mener en leder må kunne kommunisere, og sier «At man har en leder som er til stedet og som ser deg, uten å være detaljstyrende».

Granér (2004, s. 54) påpeker hvordan et spenningsforhold i politikulturen kan oppstå, som følge av ulike krav som blir satt av ledere og betjenter. Politisjefer kritiseres for mangel på interesse, kunnskap og forståelse for den vanlige politibetjents kompetanse og arbeidsvilkår. Flere av etterforskerne gir uttrykk for at de forventer at deres leder jobber for at etterforskerne skal ha et godt arbeidsmiljø, og at lederen ikke stiller for store krav. E5 forventer at lederen legge til rette for at sakspresset ikke blir for stort, og sier «Hvis det settes umenneskelige krav, blir ikke jeg motivert». E1 forteller at det er viktig at lederen kan bidra når etterforskerne har for mye å gjøre, og sier «Kunne hjelpe til med små arbeidsoppgaver når vi er så presset i forhold til ressurser, så må også sjef kunne hjelpe oss med litt småtteri. Og jobbe for at vi skal ha en så god hverdag som mulig». E4 sier «Oppfølging. Oppfølging. Oppfølging... Ledere som har fokus på arbeidsmiljø, er veldig viktig. Men det å være tilgjengelig er viktig». Flere etterforskere forteller at de nesten ikke får konstruktive tilbakemeldinger på arbeidet sitt, og at det er noe de ønsker mer av. E6 mener det er viktig at en leder vet hva etterforskeren holder på med, og sier:

At de er litt kritiske til det man gjør. Det får man ikke så mye tilbakemelding på, og det er kanskje noe av det dårlige... Så de gangene jeg har gjort noe dårlig og fått kjeft for det, det setter jeg nesten mer pris på... For det er noe konkret, som jeg kan gjøre bedre neste gang.

Flere av etterforskerne gir uttrykk for at de verdsetter tilbakemeldinger på arbeidet. E3 forteller at det er viktig at ledere kan gi tilbakemelding, og sier «... og ikke er konfliktsky. At de tør å si ifra, for det er det mange som ikke gjør... Og gi tilbakemelding, for hvis du skal bli bedre på noe så er det en fordel å få vite hva du skal gjøre». Granér (2004, s. 55) påpeker at de som ble oppfattet som ledertyper, som våget å ta vanskelige beslutninger og fulgte opp disse beslutningene, var ledere som hadde høy tillit blant ordensbetjentene. Flere av etterforskerne gir uttrykk for

at det viktigste for dem, er å ha en leder som kan fatte beslutninger. E2 sier «En sjef med beslutningsvegring er veldig vanskelig i politiet.. Og hvis jeg er usikker må jeg ha en sjef som kan si at «nei, i denne saken gjør vi sånn»..». E5 sier «Når jeg ikke kan ta en avgjørelse, så forventer jeg at lederen kan ta den avgjørelsen. Hvis jeg ikke gjør jobben min, så forventer jeg at lederen kan si det». Det kan tyde på at etterforskerne er det ettertraktet å ha en førstebetjent som følger opp arbeidet deres, og som gir dem tilbakemeldinger.

Etterforskerne forteller at de tror lederen forventer at de gjør sitt beste, og følger opp sakene sine. E6 sier «At jeg gjør jobben min. Noen ganger vet jeg nesten ikke om de gjør det heller (ler). De gjør sikkert det. De er ikke alltid så flinke til å få det frem. Også ser man at man slipper unna med noe innimellom». E1 sier «Man har en forventning av at jeg skal være lojal mot de beslutninger som blir tatt, og at jeg skal gjøre jobben min så godt som mulig... Vi kan si ifra før beslutningene er tatt, men jeg tenker at med en gang beslutningen er tatt, så må vi være lojale». Flere forteller at de tror lederen forventer at de holdes oppdatert på sakene underveis, og at etterforskerne selv sier ifra om det er noe. E3 mener lederen forventer at de kan stole på at etterforskerne gjør jobben sin, og sier «...at jeg holder tidsfrister. At de vet at de kan gi meg en arbeidsoppgave, også vet de at den blir gjort. Det er ikke sånn at de trenger å mase på det, men at jeg gjør det jeg blir bedt om. Og at jeg gjør det ordentlig». Etterforskerne forteller at tilbakemeldinger fra deres leder er en stor motivasjon i arbeidet. E2 sier «Hvis jeg blir sett av lederen min, det er lederen min jeg jobber for på et vis. Hvis jeg kan få en klapp på skulderen, det er det man ønsker å oppnå. Såpass enkel er jeg. Så det å bli sett og det å bli møtt er viktig». Flere forklarer at de blir motiverte av positive og konstruktive tilbakemeldinger fra lederen. E4 sier:

Det å ha en fraværende, lite kommunikativ leder, det er lite motiverende...det er en boost hvis du har en leder som, vi har jobbet ganske selvstendig den siste tiden, hvis du har en leder som er flink til å gi deg positive tilbakemeldinger og flink til å gi konstruktiv kritikk, så er det veldig motiverende.

E6 forteller at motivasjon fra ledere og kollegaer er viktig, og sier «Hvis ikke det hadde vært til stede, så hadde det vært rimelig mørkt her, for og si det sånn. Da hadde jeg ikke orket å jobbe her rett og slett. Fordi det er så mye annet demotiverende, så hvis ikke de hadde vært bra, så hadde jeg ikke orket lenger». Etterforskerne gir uttrykk for at det er ønskelig med mer tilbakemelding på arbeidet deres. De forteller at konstruktive tilbakemeldinger på arbeidet, gir de mulighet til å se hva de gjør bra, og hva de bør jobbe videre med.

6.4.3 Etterforskningsyrket

Etterforskning er som tidligere nevnt en av politiets viktigste arbeidsoppgaver. Da jeg startet denne studien var jeg svært nysgjerrig på hvilken begrunnelse etterforskere hadde for valg av yrke. Hvor lenge har de jobbet som etterforskere, og hvilke forventninger hadde de til yrket sitt? Blikket er nå rettet mot etterforskernes yrke. Hele fem av seks etterforskere forteller at det var tilfeldigheter, som gjorde at de endte med å jobbe som etterforsker. E5 sier «Det er veldig tilfeldig... Også ble det ledig stilling som etterforsker her. Det er veldig vanskelig å få på orden, litt lettere å få på etterforskning». Flere forklarer at de opprinnelig ønsket å jobbe i ordenstjenesten, men at det var vanskelig å få fast stilling der. De forteller at det var ledige stillinger som etterforskere, og at de derfor søkte der. E4 sier «Jeg ville jo egentlig ut og jobbe i gata jeg», og forteller videre at vedkommende takket ja til tilbud om fast stilling på etterforskningsavsnittet, da vikariatet i ordenstjenesten gikk ut. E4 sier:

De fleste som går ut av PHS nå, vil jobbe på orden. De fleste vil ut og jobbe i felten, det er litt mer action og farts preget arbeid, enn det etterforskning er. Man har ikke lyst til å skyve papirer de første årene man jobber, og det forstår jeg godt. Personlig så synes jeg fordelene med etterforskningsarbeidet veier opp for de negative sidene.

Det kan tyde på at flertallet av etterforskerne idealiserer ordenstjenesten, særlig da de var nyutdannet. Enkelte påpeker at reisevei og familiesituasjon spilte inn på valg av yrke. E1 forteller at det er flere grunner til at vedkommende ble etterforsker, og sier «...jeg egner meg ikke til å jobbe natt... Jeg skjønnte det at det ikke var noe som

passet meg. Også fant jeg også en del områder innenfor etterforskning som jeg synes var spennende». E6 sier «Det var ikke et intenst brennende ønske om å drive med etterforskning. Mye av det jeg har gjort før er etterforskning». E6 forteller videre at etterforskningsyrket er interessant og lærerikt og byr på nye utfordringer. E3 sier «Jobbet litt med det før, så jeg visste hva jeg gikk til». En etterforsker forteller at det er to typer etterforskere, som jobber på avsnittet «Her på etterforskning har du på en måte to typer som jobber. Du har de som har vært på orden, som har jobbet en stund og som jobber her fordi det er praktisk. Også har du litt sånne som meg, som fikk tilbudet og som ble her». En etterforsker sier «... hvis jeg kunne velge, så ville jeg nok kanskje jobbet ute». E5 sier «Og når jeg nå er her, ser jeg at det er ganske fleksibelt. Man kan gå en time før, komme en time før». E4 forteller at vedkommende trives bedre med arbeidsmiljøet på etterforskning, og sier:

Jeg fant ut at jeg trives mye bedre med arbeidsmiljøet på etterforskning. Det er ikke så ovenfra og ned, som det ofte kan være på orden... Jeg tror at hvis man har fokus på fritid og familie og sånne ting, så er det en fordel å jobbe på etterforskning. Fordi man jobber litt mer 08-16, og jobber ikke natt.

Det kan derfor tenkes at selv om etterforskerne ikke hadde et brennende ønske om å jobbe som etterforskere, og at det var mer tilfeldigheter som førte dem inn på dette yrket, gir de fleste uttrykk for at de trives og ikke kunne tenke seg å bytte jobb. Et fåtall av etterforskerne forteller at de fortsatt ønsker å jobbe i ordenstjenesten. En etterforsker sier «Nå ønsker jeg å jobbe på orden, i den perioden jeg er i livet nå. Men jeg ser jo det at det er etterforskningsveien, som kommer til å bli det jeg kommer til å ønske å jobbe med senere». En annen etterforsker forteller at vedkommende vil jobbe i ordenstjenesten, og sier «Jeg vil jo ikke være her, jeg vil jo jobbe ute. Så det farger jo litt min arbeidshverdag». E4 forteller at hva en liker å gjøre er det viktigste å tenke på, når det gjelder valg av yrke, og sier «Så liker du å redigere saker med 600 dokumenter, eller liker du å løpe etter en fyr? De fleste vil jo si at det er mye morsommere å løpe».

Gjennomtrekk

Enkelte etterforskere forteller at det er stor gjennomtrekk av etterforskere på avsnittet, fordi det er vanskelig å få stilling i ordenstjenesten. En sier «Mange begynner på etterforskning fordi de får jobb der, også søker de seg over til ordenstjenesten så fort som mulig». E4 sier:

Det er nok litt sånn, etterforskning har nok blitt en slags pit-stop for veldig mange som går ut av PHS, fordi de får jobb der. Så kommer de seg ned på ordenstjenesten etterhvert. Mens før i tiden, i gamle dager for og si det sånn, så ble alle slengt ut på ordenstjenesten også søkte de seg over på etterforskning, når de ble litt eldre og ville ha en litt roligere hverdag.

En av etterforskerne, som vil jobbe i ordenstjenesten, sier «Det skjer litt mer der. Det blir mye inne her. Mye papirflytting. Mye mer enn det du hadde sett for deg fra før av». Samtlige etterforskere forteller at de gjerne skulle vært mer ute, istedenfor å sitte inne på kontoret. Flere forklarer at de forsøker å holde seg i aktivitet, og refererer til hvordan de utnytter gjøremålene til å være ekstra aktive i løpet av dagen. E4 forteller at det kan bli lange dager hvor en sitter mye stille, og sier «Det er viktig å være flink til å gå bort i gangen med ett og ett dokument, isteden for å ta med seg hele bunken (ler)». Enkelte etterforskere snakker positivt om lensmannskontorer, og forteller at der kan de både jobbe inne og ute. På en av de fem politistasjonene i Oslo, kan etterforskere som måtte ønske det, jobbe en helg på ordenstjenesten hver sjettede uke. Dette er et forsøk på å forhindre gjennomtrekk av etterforskere, og gi dem et tilbud om mer variert arbeid. E4 forteller om dette, og sier «... for å få komme seg litt ut, få løpt litt fra seg. For ikke å få så stor gjennomtrekk».

En etterforsker forteller om gjennomtrekken av etterforskere på avsnittet, og sier «Men i stor grad så har det ikke noe med at de ønsker å bli etterforskere, de ønsker en jobb i politiet og de fleste ønsker å komme på orden først». Etterforskeren gir uttrykk for bekymring med tanke på at det ofte tar tid før noen blir en god etterforsker, og sier «Og det er jo da, etter et år så begynner de kanskje å bli bra etterforskere, også mister du de når de er på topp». Etterforskeren forteller at det er synd at etterforskere tar med seg kompetansen et annet sted, og at politistasjonen

da må lære opp nye etterforskere. Videre sier etterforskeren «Også er det ikke noe sånn overlapping, at du får en sånn kompetanseoverføring fra de som har vært her. De er borte før de nye kommer, også begynner man på nytt da». En etterforsker sier «Jeg har brukt mye tid på å lære opp andre, og noen av de slutter og flytter til andre steder, og tar med seg all kompetansen. Også begynner man på nytt. Og det er litt synd.. Man mister masse bare der. Det er demotiverende». Igjen må politistasjonen rekruttere nye etterforskere, og lære dem opp gjennom erfaring til å bli gode etterforskere. En etterforsker gir uttrykk for bekymring for de etterforskerne som jobber på politistasjonen, men som egentlig vil jobbe andre steder. Etterforskeren mener de i noen tilfeller mangler motivasjon til å forbedre seg og sitt arbeid. En av etterforskerne, som ønsker å jobbe i ordenstjenesten, sier «Mye av den etterforskningen vi driver med, er egentlig ikke så veldig spennende. Hvis jeg skal være ærlig». En annen etterforsker forteller at det både er positive og negative sider ved gjennomtrekken av etterforskere på politistasjonen, og sier:

...fordelen vi har, er at vi får byttet ut ganske mange ofte, så man får for såvidt motiverte folk som synes det er gøy å lære nytt. De har masse energi, og de vil ut og redde verden, også har du, og du merker det fort, noen som ikke er så veldig interessert i akkurat etterforskning. Men så lenge de er hyggelige, og er ærlige på det, så er det helt greit det også. Jeg skjønner hvis noen vil et annet sted, og at noen kommer hit bare fordi det er jobb. Jobben de vil ha her, og at de vil komme seg videre etterpå. Sånn er det bare.

6.4.4 Faglig utvikling

Justis- og politidepartementet (2005, s. 103) påpeker at generalistutdanningen skal gi et grunnlag for videre læring gjennom yrkeserfaring, annen kompetanseheving og videreutdanning. Ingen av etterforskerne gir uttrykk for at de har det PHS kaller etter-og videreutdanning i etterforskning. E1 sier «...vi utdannes til å være generalister. Så vi skal kunne gjøre alle type oppgaver. Vi kan ikke være like gode på alt, og det er vi ikke heller». Samtlige etterforskere gir uttrykk for et behov og ønske om mer faglig utvikling. E4 forklarer at de har kursdager i systemer og seminardager på politistasjonen. Etterforskerne forteller at de selv må ta initiativ og ytre et ønske om å få kurs i forbindelse med jobben. Flere nevner at de måtte selv

stå på for å få kurs. Samtlige etterforskere forteller om K.R.E.A.T.I.V-kurset, og de som ikke har kurset, ytrer ønske om å få det. Enkelte forklarer at det er lang ventetid på kurset, og en av etterforskerne forteller at vedkommende hadde vært så heldig å få kurset kjapt, da vedkommende jobbet på et lensmannskontor.

Flere etterforskere forteller at de drar nytte av kompetansen til sine kollegaer. E1 sier «...du må ha en faglig tyngde innenfor det du jobber med. Og det kan man jo innhente gjennom kurs, studier og kollegaer». E2 mener kollegaer og andre personer, er gode ressurser i arbeidet, og sier:

Også føler jeg ikke at det er sånn at man sitter på sin egen tue og «nei, jeg skal ikke fortelle deg hvordan jeg gjør noe». Jeg føler det er litt motsatt. Hvis noen har kommet på noe lurt, så går det på felles mail «at dere kan gjøre sånn og sånn».

En etterforsker på familievoldsgruppen sier «Selv om vi er en nokså ny gruppe som jobber med familievold, så har vi hvert fall et lite fagmiljø. Vi begynner etterhvert å bygge oss opp en kompetanse som vi kan dra nytte av, fra hverandre og gjøre hverandre gode». De empiriske dataene gir et bilde av at det er kultur for at etterforskerne deler sin kompetanse med hverandre, og at dette bidrar til at etterforskerne utvikler seg. Bachelorgraden fra PHS, er det eneste kravet som stilles til etterforskere. Det stilles ingen kompetansekrav eller årlige krav om godkjenningssvurderinger eller obligatorisk opplæring (Riksadvokaten, 2013, s. 63). I teorien kan alle politiutdannede foreta avhør (med unntak av dommeravhør), og utføre etterforskning. Riksadvokaten (2013, s. 66) vektlegger at det kan være aktuelt å stille ulike krav til avhørspraksisen i politiet, for å avkrefte forestillingen om at «alle» politibetjenter kan foreta avhør. Riksadvokaten (2013, s. 66) viser til at det kan innføres eksamen eller arbeidskrav til avhørsutdanningen på PHS, minimumskrav til hvem som kan foreta avhør og innføres forpliktende føringer til at politidistriktene ivaretar avhørsfaget og har ansvar for kompetanseutviklingen. Flere etterforskere forteller at etterforskningstjenesten mulig ville vært mer attraktivt, om de hadde flere kurs og faglig utvikling. E2 sier «Det er litt sånn når du går ut av skolen, så er det orden som har rangen. Det er det jo». Riksadvokaten (2013, s. 62) viser til «etterforskningsfagets manglende status», og mener faget

heller i en uheldig retning fordi betingelsene i etterforskningsfaget er for dårlige. En etterforsker sier:

Så jeg tenker at man kanskje heller burde øke statusen til etterforskning. Jeg tror det nesten er viktigere. I orden har de jo godkjenning i hvert år. Mens etterforskning krever ingen godkjenning for å ta et avhør i en drapssak. Du kan gå ut av skolen og ta avhør i en drapssak. Det krever ingen spesiell utdanning... Det gjør kanskje litt med statusen også. Hvis man hadde fått etterforskerkurs, for å ta sånne typer saker, kanskje det ville fått litt mer status da?

Flere av etterforskerne forteller at om de ønsker mer utdanning, som ikke anses som «relevant», må de ta det på sin egen fritid og betale selv. De forklarer at dommeravhørkurset blir ansett som relevant. Etterforskeren, som var påbegynt kurset, forteller at vedkommende måtte lese på fritiden, men hadde fått *noe* rom for å kunne lese i arbeidstiden. En annen etterforsker tar utdanning ved siden av jobben, og må betale selv. Flere forteller at de kunne tenke seg mer utdanning for sin egen faglige utvikling, men at det ikke resulterer i høyere lønn. I tillegg til at ordenstjenesten er ettertraktet av mange, grunnet spenning og variert arbeid, forteller flere etterforskere at ordenstjenesten er bedre betalt. Etterforskerne begrunner det med at ordenstjenesten jobber treskifts turnus, og at etterforskere stort sett jobber dagtid, og noen kvelder i måneden. Etterforskerne forklarer at det ikke er pengene som appellerer til etterforskningsyrket, men den forutsigbare og fleksible arbeidshverdagen. E4 forteller at ordenstjenesten har forandret seg, og sier «Man kan spesialisere seg en god del innenfor ordenstjenesten også. Man kan bli instruktør, jobbe med hund, jobbe som innsatsleder, jobbe innenfor en del fagting innenfor orden også, og rykke oppover den veien». Det kan tenkes at det ikke bedrer etterforskningens situasjon, at det er så mange alternative veier en kan utvikle seg i innenfor ordenstjenesten.

Kapittel 7 Avsluttende refleksjoner

Etterforskningblikket er mitt begrep, og viser til hvordan etterforskerne benytter sitt blikk for å analysere, evaluere og vurdere. Utgangspunktet i denne studien var å studere etterforskere i politiet og deres arbeid. For det første ønsket jeg å belyse hva etterforskere fokuserer på i sitt arbeid, og på hvilken måte deres blikk skiller seg fra ordenstjenesteblikket. For det andre ville jeg fremstille hvilke metoder etterforskere benytter i arbeidet, og hvordan deres arbeid skiller seg fra «det egentlige politiarbeidet». Studien handler om seks etterforskere ved en politistasjon i Oslo politidistrikt, og deres oppfatninger og beskrivelser av deres blikk, kultur og arbeid. Min hensikt var å gi et innblikk i etterforskere og hva deres arbeid kan innebære.

Avslutningsvis ønsker jeg å reflektere over temaene i denne studien, samt mulige veier videre med henblikk på forskning på etterforskningsfeltet.

7.1 Etterforskningsblikket

Etterforskningblikket er mitt begrep for å favne hvordan etterforskerne i denne studien ser seg selv, sitt arbeid og yrke. Min tolkning av etterforskernes beskrivelser, tyder på at etterforskernes vurderinger av mål og midler ikke skjer tilfeldig, men har grunnlag i deres erfaring og blikk. Med utgangspunkt i etterforskernes beskrivelser, viser mine tolkninger at etterforskere fokuserer på å innhente den nødvendige informasjonen som kan belyse saken de etterforsker, og som kan avklare, bekrefte eller avkrefte deres hypoteser. I arbeidet må etterforskerne oppfylle kravene i lovteksten, innhente informasjon som kan avgjøre spørsmålet om tiltale. Etterforskningsblikket er et mistenksomt blikk, som rettes mot personer og informasjon de innhenter i arbeidet. I avhør fokuserer etterforskere på å se sammenhenger i forklaringer, og å avsløre uriktige forklaringer. I etterforskningsyrket har etterforskerne erfart hva de skal se etter i sakene, og deres fokus er av den grunn saksbetinget.

Med grunnlag i annen politiforskning og etterforskernes beskrivelser, tyder mine funn på at etterforskningsblikket skiller seg fra ordenstjenesteblikket på flere områder. Jeg vil nå ta for meg seks forskjeller mellom blikkene. *For det første* er

etterforskernes fokus saksbetinget, i motsetning til ordensbetjentes fokus som er målrettet. Med grunnlag i saken ser etterforskerne for seg ulike hypoteser og kandidater, i motsetning til ordensbetjenter som retter fokuset mot det som vekker deres mistanke i samfunnet. *For det andre* er etterforskningsblikket erfaringsbasert. Ordenstjenesteblikket er også erfaringsbasert, men bygger på andre erfaringer sammenlignet med etterforskningsblikket. Fundamentet i begge blikkene, det mistenksomme blikket, er lært gjennom utdanningen på PHS. I kraft av etterforskernes erfaring i etterforskningsyrket, har etterforskerne videreutviklet etterforskningsblikket. *For det tredje* anvender etterforskere blikket for å innhente informasjon som kan løse saken frem i tid. Dette i motsetning til ordensbetjenter, som benytter blikket for å finne akutte løsninger på situasjonene de kommer opp i. Deres blikk kan i så måte forstås som mer kortsiktig, sammenlignet med etterforskningsblikket. *For det fjerde* retter etterforskere det mistenksomme blikket mot avhørene. Etterforskerne må se informasjon og forklaringer som ikke sammenfaller i sakene, i motsetning til ordensbetjenter som kun innhenter forklaringer. *For det femte* har etterforskere blikket rettet mot hele straffesakskjeden, de ser sakene over lenger tid, ser dem helt til retten. Ordensbetjenter på den annen side, ser sakene der og da og reiser videre til neste oppdrag. *For det sjette* har etterforskerne og ordensbetjenter ulike «overblikk». Etterforskerne benytter blikket for å få oversikt over deres saksportefølje, i motsetning til ordensbetjenter som bruker sitt blikk for å få oversikt i den aktuelle situasjonen ute i feltet.

7.2 Etterforskningsarbeidet

I denne studien anvender etterforskerne som oftest metoden avhør i deres arbeid. I noen tilfeller benyttes metoder som ransaking, pågripelse og rundspørring. Gjennom avhørsmetoden innhenter etterforskerne informasjon i sakene de etterforsker.

Med utgangspunkt i hvordan annen politiforskning fremstiller «det egentlige politiarbeidet» og etterforskernes beskrivelser, viser denne studien at det er en rekke momenter som skiller de to typer politiarbeid. Jeg vil presentere ni hovedtrekk i mine funn. *For det første* forstås etterforskningsarbeidet som en

helhetlig prosess, i motsetning til «det egentlige politiarbeidet» som forstås som et bruddstykkearbeid. Etterforskere arbeider med sakene over tid, sammenlignet med ordensbetjentene som løser situasjoner der og da og reiser videre. *For det andre* skal etterforskningsarbeidet forfølge lovbrudd. «Det egentlige politiarbeidet» kontrollerer og griper inn i situasjoner, og opprettholder ro og orden i samfunnet. *For det tredje* blir etterforskningsarbeidet ansett som mer rolig, sammenlignet med «det egentlige politiarbeidet» som beskrives i sammenheng med fart og spenning. Etterforskerne jobber som regel inne på kontoret på dagtid, og ordensbetjentene er ute på oppdrag i feltet til alle døgnets tider. *For det fjerde* omhandler etterforskningsarbeidet mye dokumenter. Etterforskere skal innhente informasjon, strukturere, redigere og ferdigstille sakene. Ordensbetjenter er mer ute i feltet, og deres arbeidsoppgaver er ikke like mye preget av dokumenter.

For det femte kan etterforskere prioritere arbeidsoppgaver og strukturere sin arbeidsdag i stor grad. Dette i motsetning til ordensbetjentene som styres av oppdrag og egne initiativer, og ikke kan prioritere arbeidsoppgaver og strukturere sin egen arbeidsdag. Etterforskningsarbeidet kan av den grunn oppfattes som mer forutsigbart, sammenlignet med «det egentlige politiarbeidet». *For det sjette* anvender etterforskere ordensbetjentenes stopp og sjekk metode, for å kvalitetssikre sitt eget arbeid. Ordensbetjenter på den annen side, benytter metoden for å ta egne initiativ til å kontrollere og til å gripe inn i situasjoner. *For det syvende* er etterforskerne mer avhengig av informasjon for å drive arbeidet deres videre. Ordensbetjenter på den annen side, er ikke like avhengige av informasjon i sitt arbeid, og kan selv ta initiativ til å drive arbeidet fremover. *For det åttende* opparbeider etterforskere en mer langsiktig relasjon til menneskene de møter i arbeidet, sammenlignet med ordensbetjentene som skaper en kortsiktig og flyktig kommunikasjon. Etterforskere kan ha kontakt med de involverte i sakene over en lengre periode, og det kan tenkes at etterforskerne blir mer «kjent» med sakene og personene, sammenlignet med ordensbetjentene. *For det niende* minner den medierte fremstillingen av etterforskningsarbeidet mer om «det egentlige politiarbeidet», enn om etterforskernes arbeid. På TV og film presenteres et bilde av at etterforskere er ute i feltet, de jobber mer med etterforskning av saker enn papirarbeid, deres arbeidsdag er uforutsigbar og preges av fart og spenning. Dette er mer en beskrivelse av ordensbetjentenes arbeid, enn etterforskernes.

7.3 Mulige veier videre?

Denne studien viser at etterforskerne har høyere tanker om ordenstjenesten, enn om deres eget yrke. Noen av etterforskerne oppfatter seg selv som «mindre» politi, sammenlignet med ordensbetjenter, og mer som «saksbehandlere». For fem av seks etterforskere var det tilfeldigheter som førte dem til yrket. Flere ønsket opprinnelig å jobbe i ordenstjenesten, men grunnet mangel på ledige stillinger og personlige årsaker, søkte de etterforskning. To av seks etterforskere ønsker fortsatt å jobbe i ordenstjenesten. På bakgrunn av min erfaring med etterforskningsfeltet på politistasjonen, har jeg fått øynene opp for hvor viktig etterforskernes arbeid er i samfunnet. I kjølevannet av 22. juli har politivirksomheten skiftet sitt tyngdepunkt. Det er nå mer fokus på å ha politi i gatene, bekjempe terror og opprettholde sikkerheten, enn fokus på å oppklare lovbrudd. Etterforskningsfaget blir skadelidende under denne omprioriteringen, og fagets status gjenspeiler hvor tyngdepunktet i politiet er. Etterforskningsfaget er et viktig fag innen politiarbeidet, og det er betenkelig at det er så stor gjennomtrekk av etterforskere på politistasjonen. Det kan tenkes at dette er et resultat av etterforskningsfagets manglende status. Det å være etterforsker er likeså viktig, om ikke viktigere, enn det å være en ordensbetjent. Etterforskningsfaget må, etter min mening, prioriteres mer og gjøres mer attraktivt ved å stille mer kompetansekrav og vektlegge mer faglig utvikling. Det er et tankekors at det ikke er spesialisering i etterforskning i grunnutdanningen ved PHS, og at alle politiutdannede kan foreta etterforskning. Etterforskerne i denne studien etterlyser mer faglig utvikling i yrket.

I denne studien har jeg fått et innblikk i etterforskernes arbeid og arbeidssituasjon, ved en politistasjon i Oslo politidistrikt. Takket være etterforskernes beskrivelser, har jeg fått en verdifull innsikt i politiets etterforskningsarbeid. Det er et håp at denne studien kan bidra i en videre diskusjon av hvor veien går videre for etterforskningstjenesten.

Litteraturliste

- Alver, B. G. & Øyen, Ø. (1997) *Forskningsetikk i forskerhverdag: vurderinger og praksis*. Oslo, Tano Aschehoug.
- Ask, K. & Granhag, P. A. (2008) Psykologiske påverkansfaktorer ved utredningsarbeid. I: Granhag, P. A & Christianson, S. Å. red. *Hanbok i rettspsykologi*. Stockholm, Liber, s. 161-174.
- Bias (2014) *Store norske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://snl.no/bias>> [Lest 21.januar 2014]
- Bjerknes, O. T. & Johansen, A. K. H. (2009) *Etterforskningsmetoder – en innføring*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Bokhandlerforeningen. (2012) *Leserundersøkelsen 2012. Lesing, kjøp & handelskanaler*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.bokhandlerforeningen.no/20120320_Leserundersokelsen_2012.pdf> [Lest 02.april 2014].
- Chilton, M. (20. september 2013) NYPD Blue: A groundbreaking cop show. *The Telegraph*, 20.september, 2013 [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://www.telegraph.co.uk/culture/tvandradio/10304938/NYPD-Blue-A-groundbreaking-cop-show.html>> [Lest 02.april 2014].
- Christianson, S. Å. & Montgomery, H. (2008) Kognition i ett retspsykologisk perspektiv. I: Granhag, P. A & Christianson, S. Å. red. *Hanbok i rettspsykologi*. Stockholm, Liber, s. 87-120.
- Cockcroft, T. (2013) *Police Culture. Themes and concepts*. London, Routledge.
- Dyade (2014) *Store norske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<http://snl.no/dyade>> [Lest 23.april 2014]
- Egge, M., Strype, J. & Thomassen, G. (2012) *Tillit til politiet etter 22. juli*. PHS Forskning 2012: 5. Oslo, Politihøgskolen, s. 11-12.
- Fangen, K. (2010) *Deltaende observasjon*. 2. utg. Bergen, Fagbokforlaget.
- Finstad, L. (2003) *Politiblikket*. 2. opplag. Oslo, Pax Forlag.
- Forskrift om dommeravhør og observasjon. (1998) *Forskrift om dommeravhør og observasjon*. Fastsatt ved kgl. res. 2. oktober 1998 med hjemmel i lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) § 239 femte ledd. Tilgjengelig fra: <<http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1998-10-02-925?q=forskrift+om+dommeravh%C3%B8r>> [Lest 28.april 2014].

- Geertz, C. (1973) *Thick Descriptions: Toward an Interpretive Theory of Culture*. I: Geertz, C. red. *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*. New York, Basic Books, s. 3-30.
- Granér, R. (2004) *Patrullerende polisers yrkeskultur*. Lund, Socialhögskolan, Lunds Universitet.
- Grimen, H. (2009) *Hva er tillit*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Grunnloven (1814) *Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814*. sist endret ved Grlbest. 27 mai 2010 kunngjort ved res. 18 juni 2010 nr. 826.
- Hoel, L. (2011) *Å gjenopprette orden. En studie av politibetjentenes praktiske kunnskap - i et fenomenologisk-hermeneutisk perspektiv*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Nordland.
- Holter, H. & Kalleberg, R. (1996) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Høigård, C. (2005) *Nytt politi? En kommentert bibliografi over nyere nordisk politiforskning*. K-serien nr. 2/2005. Oslo, Universitetet i Oslo, s. 3-40 og 93-108.
- Jackson, J., Bradford, B., Hough, M., Myhill, A., Quinton, P. & Tyler, T. (2012) Why do people comply with the law? Legitimacy and the influence of legal institutions. I: *British Journal of Criminology* 52 (6), s. 1062.
- Jakobsen, K. K. (2010) *Afhøring af sigtede. En undersøgelse af dansk politis afhøringspraksis*. København, Politiets Videntcenter, Rigspolitiet. Rapporten er ikke gjort tilgjengelig for offentligheten.
- Johannessen, S. O. (2013) *Politikultur. Identitet, makt og forandring i politiet*. Trondheim, Akademika forlag, s. 29.
- Johansen, N. B. (2010) *Mysteriet med befolkningens tillit til politiet*. I: Runhovde, S. R. red. *Tillit til politiet*. PHS Forskning 2010: 4. Oslo, Politihøgskolen, s. 43-70.
- Justis- og politidepartementet. (2005) *Politiets rolle og oppgaver*. St.meld. nr. 42 (2004-2005) Oslo, Justis- og politidepartementet. Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-42-2004-2005-.html?regj_oss=1&id=199239> [Lest 23.april 2014].
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2013a) Prop. 1 S (2013-2014). *Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) For budsjettåret 2014*. Justis- og

- beredskapsdepartementet. Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/nn/dep/bld/Dokument/proposisjonar-og-meldingar/prop/2013-2014/prop-1-s-20132014.html?id=739160> [Lest 12.april 2014].
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2013b) *Ett politi - rustet til å møte fremtidens utfordringer. Politianalysen*. NOU 2013: 9. Oslo, Departementets servicesenter, informasjonsforvaltning.
- Knutsson, J. (2013) Måling av effektivitet i etterforskning. I: *Delrapport i «Etterforskningsstudien»*. PHS Forskning 2013: 3. Oslo, Politihøgskolen.
- Matassa, M. & Newburn, T. (2011) 3. Social context of criminal investigation. I: Newburn, T., Williamson, T. & Wright, A. red. *Handbook of Criminal Investigation*. 2. utg. New York, Routledge, s. 47.
- Mossin, B. Å. (2013) VGs kommentator Anders Gievær i møte med mediekritiker. *Journalisten*, 18.desember 2013 [Internett] Tilgjengelig fra:
<http://www.journalisten.no/node/41242> [Lest 04.april 2014].
- NRK (01.02.2014) *Jeg har opplevd gubbeveldet* [Internett], NRK. Tilgjengelig fra:
<http://www.nrk.no/kultur/hanne-kristin-rohde-med-krimbok-1.11511555>
 [Lest 03.april 2014]
- Oslo politidistrikt. (10. september 2012) *Politidistriktets øverste ledelse* [Internett], Politiet. Tilgjengelig fra:
https://www.politi.no/oslo/om_oss/Tema_481.xhtml [Lest 30.april 2014].
- PHS (29. januar 2014a) *Etterforskning* [Internett], Politihøgskolen. Tilgjengelig fra: <http://phs.no/politirket/etterforskning/> [Lest 30.april 2014].
- PHS (25. februar 2014b) 5. *Etterforskning* [Internett], Politihøgskolen. Tilgjengelig fra: <http://www.phs.no/studietilbud/bachelor/innhold-i-utdanningen/5-etterforskning/> [Lest 29.april 2014].
- Politidirektoratet (23. november 2009) *Ny fjernsynsserie om politiet* [Internett], Politidirektoratet. Tilgjengelig fra:
https://www.politi.no/politidirektoratet/aktuelt/nyhetsarkiv/2009_11/Nyh-et_7870.xhtml [Lest 02.april 2014].
- Politidirektoratet (2010) *Politiets behov for personell med annen kompetanse enn politihøgskole*. Rapport fra arbeidsgruppe tilknyttet driftsanalysestudien [Internett], Politidirektoratet. Tilgjengelig fra:
http://www.politilederen.no/dokumenter/Info_sentralt/Rapport%20fra%2

- [oarbeidsgruppe%20tilknyttet%20driftsanalyseprosjektet.pdf](#)> [Lest 23.april 2014].
- Politidirektoratet (2013): *Etterforskningen i politiet 2013*. Rapport. Tilgjengelig fra: <https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2439.pdf> [Lest 18.april 2014].
- Politidirektoratet (2014a): *Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2013. Kommenterte STRASAK-tall*. Tilgjengelig fra: <https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2393.pdf> [Lest 16.januar 2014].
- Politidirektoratet (02. april 2014b) *Skal måle responstid* [Internett], Politidirektoratet. Tilgjengelig fra: <https://www.politi.no/politidirektoratet/aktuelt/nyhetsarkiv/2014_04/Nyhet_13613.xhtml> [Lest 14.april 2014].
- Politiet (28.03.2013) Bli med politiet på nattevakt [Internett], Politiet. Tilgjengelig fra: <https://www.politi.no/aktuelt/nyhetsarkiv/2013_08/Nyhet_12778.xhtml> [Lest 02.april 2014].
- Politiinstruksen. (1990) *Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen)*. Fastsett ved Kronprinsreg.res. 22. juni 1990 med hjemmel i lov av 13. mars 1936 nr. 3 om politiet § 29. Fremmet av Justis- og politidepartementet. Tilgjengelig fra: <<http://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/1990-06-22-3963?q=politiinstruksen>> [Lest 23.april 2014].
- Politi. (1995) *Lov 4 august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven)*. sist endret ved lov 21 juni 2013 nr. 85 i kraft 1 juli 2013.
- Påtaleinstruksen. (1985) *Forskrift 28 juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten*. sist endret ved forskrift 14 desember 2012 nr. 1227.
- Rachlew, A. (2009) *Justisfeil ved politiets etterforskning*. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Oslo.
- Rachlew, A. (2010) Å forske på sine egne. Metodiske og etiske utfordringer knyttet til forskning på egen profesjon. I: Myklebust, T. & Thomassen, G. red. *Forskningskonferansen 2010. Arbeidsmetoder og metodearbeid i politiet*. PHS Forskning 2010: 3. Oslo, Politihøgskolen, s. 127- 50.
- Reiner, R. (2010). *The Politics of the Police*. New York, Oxford University Press.
- Riksadvokaten (1999) *Etterforskning*. Riksadvokatens rundskriv del 2 nr. 3/1999.

- Riksadvokaten (2008) *Familievold*. Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2008.
- Riksadvokaten (2012) *Krav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene*. Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2012.
- Riksadvokaten (2013) *Avhørsmetodikk i politiet*. Utredning fra arbeidsgruppen oppnevnt av Riksadvokaten 13. juli 2012. Avgitt til Riksadvokaten 08. oktober 2013. Tilgjengelig fra:
 <<http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2013/AvhrsmetodikkiPolitietmedvedlegg2.pdf>> [Lest 26.februar 2014].
- Riksadvokaten (2014) *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2014 politiet og statsadvokatene*. Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2014.
- Runhovde, S. R. (2010) Avslutning. I: Runhovde, S. R. red. *Tillit til politiet*. PHS Forskning 2010: 4. Oslo, Politihøgskolen, s. 189-199.
- Saksbehandler (2014) *Store norske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra:
 <<http://snl.no/saksbehandler>> [Lest 28.april 2014]
- Sollund, R. (2006) Racialisation in Police Stop and search practice - The Norwegian case. I: *Critical Criminology*. September 2006, Volume 14, nr. 3. s. 265-292.
- Strl. (1902) *Almindelig borgelig Straffelov (straffeloven) 22 mai 1902 nr. 10*. sist endret ved lov 16 september 2011 nr. 41.
- Strpl. (1981) *Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)*. sist endret ved lov 9 desember 2011 nr. 49.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* 3. utg. Bergen, Fagbokforlaget.
- Valland, T. D. (2011) *Nordisk politiforskning 2004 - 2009. En kommentert oversikt*. PHS Forskning 2011: 3. Oslo, Politihøgskolen.
- Wathne, C. T. (2010) Fra nyanser i grått til nyanser i blått - fri politiforskning? I: Gundhus, H. I., Hellesø-Knutsen, K. & Wathne, C. T. red. *Politivitenskap på egne ben? En essaysamling*. PHS Forskning 2010: 1. Oslo, Politihøgskolen, s. 53-80.

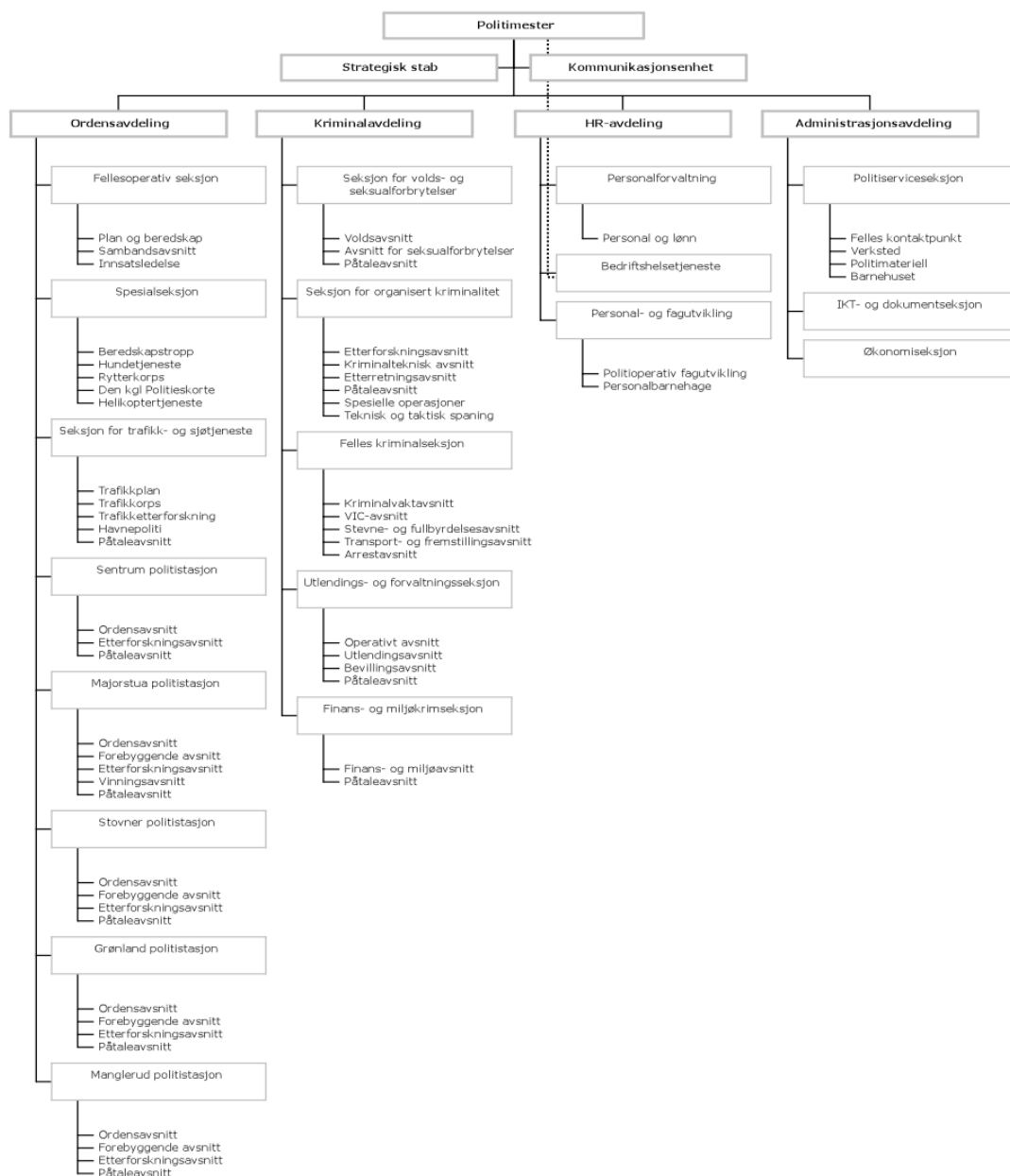
Antall ord i avhandlingen: 46 102.

Vedlegg 1 Organisasjonskart

POLITIET
OSLO POLITIDISTRIKT

OSLO POLICE DISTRICT

Vedlegg 2 Prosjektvurdering fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 25
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Liv Finstad
Institutt for kriminologi og rettssosiologi
Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 31.01.2013

Vår ref: 32535 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 26.12.2012. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 13.01.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

32535	<i>Taktisk etterforskning - en studie om etterforskningsarbeid</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Liv Finstad</i>
Student	<i>Ine Adele Brandvoll</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

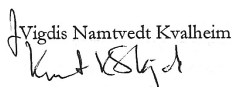
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Kjersti Håvardstun

Kjersti Håvardstun tlf: 55 58 29 53
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Ine Adele Brandvoll,

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kjerne.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uit.no

Jeg gjør oppmerksom på at kontaktopplysninger er fjernet fra dokumentet.

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 32535

Personvernombudet forutsetter at prosjektet er klarert med Kripos og at Kripos er informert om alle sider ved prosjektgjennomføringen.

Det opplyses i meldeskjema at data skal innhentes også via observasjon av etterforskerne, og studenten bekrefter per e-post den 13.01.2013 at hun vil kunne få tilgang til tredjepersonsopplysninger, også om sivile. Det legges for øvrig til grunn at det ikke vil bli registrert tredjepersonsopplysninger i forbindelse med observasjonene.

Personvernombudet forutsetter at det i den forbindelse avklares om det er behov for dispensasjon fra taushetsplikten for selve innsynet/tilgangen til opplysningene eller om en godkjenning fra Kripos er tilstrekkelig. Det er en forutsetning at taushetsplikten ikke er til hinder for den behandling som finner sted.

Personvernombudet legger til grunn at studenten etterfølger Universitetet i Oslo sine interne rutiner for datasikkerhet med hensyn til bruk av privat pc, eventuelt også mobiltelefon.

Prosjektet skal avsluttes 01.07.2014 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

Vedlegg 3 Informasjonsskriv

Forespørsel om å delta i intervju/observasjon i forbindelse med masteroppgave

Jeg er en masterstudent i kriminologi ved Universitetet i Oslo, og skriver min avsluttende masteroppgave. Temaet for studien er etterforskningsarbeid. Jeg vil undersøke hva taktisk etterforskning er og hvilke metoder som inngår i arbeidet. Det er skrevet lite om etterforskningsarbeid, og hensikten med min avhandling er å bidra til å øke kunnskapen om taktisk etterforskning og etterforskeres arbeid.

Jeg ønsker deg som informant ettersom jeg tror du har kunnskap og erfaring fra etterforskningsarbeid og kan besvare mine forskningsspørsmål. Spørsmålene vil være knyttet til taktisk etterforskning og etterforskningsarbeid, samt hvordan hverdagen som etterforsker kan beskrives.

Jeg vil benytte meg av båndopptaker og mulig ta notater under intervjuet. Dersom båndopptaker ikke er ønskelig, vil det bare tas notater. Intervjuet vil ta rundt en time, og vi vil sammen avtale tid og sted for intervjuet. Under observasjon vil jeg verken benytte meg av båndopptaker eller ta notater. Jeg vil kun være tilstede og observere. Fokuset under observasjonen er rettet mot hvordan hverdagen som etterforsker er, og hvordan etterforskere jobber.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis. Du trenger heller ikke å begrunne hvorfor du vil trekke deg. Dersom du velger å trekke deg, vil alt data som er innsamlet om deg bli anonymisert og slettet. Opplysningene vil være konfidensielle og ingen vil kunne gjenkjenne deg i avhandlingen. Alle opplysninger anonymiseres og opptak slettes når avhandlingen er ferdig våren 2014. Dersom du vil være med på intervjuet og/eller observasjon, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og gir eller sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du nå meg på... eller sende en e-post til... Du kan også kontakte min veileder Liv Finstad ved Institutt for kriminologi og rettssosiologi på telefonnummer... eller sende hun en e-post til...

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

.....

Med vennlig hilsen

Samtykkeerklæring:

Ine Adele Brandvoll

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til
å

Institutt for kriminologi

delta i studien.

og

rettssosiologi

Dato: ____/____/____ Telefonnummer.....

.....

PB 6706 St. Olavs plass

Signatur.....

0130 Oslo

Jeg gjør oppmerksom på at jeg har fjernet veilederens og mine kontaktopplysninger fra dette informasjonsskrivet.

Vedlegg 4 Intervjuguide

Bakgrunn:

- Kan du fortelle litt om din bakgrunn?
- Hvorfor ville du bli etterforsker?
- Hvilken utdanning har du?
- Hvor lenge har du jobbet som etterforsker?

Ferdigheter/egenskaper

- Hvilke ferdigheter/egenskaper mener du en etterforsker bør ha?
- Hvilke ferdigheter/egenskaper skiller en etterforsker fra en i ordenstjenesten?
- Hva vil du si skiller ditt blikk som etterforsker, fra blikket til en i ordenstjenesten?
- Mistenksomhet; etterforsker vs ordenstjeneste? Lært hvor?

Arbeidsoppgaver:

- Hva er dine arbeidsoppgaver?
- Hvilke arbeidsoppgaver prioriterer du først?
- Kan du beskrive en vanlig hverdag på jobb?
- Hva vil du si er positivt/negativt med arbeidet ditt?
- Hvordan skiller du mellom arbeid og privatliv? Har du noen metoder for å håndtere dette skillet?

Etterforskning:

- Hvor starter du i en etterforskning? Hvilke steg/ metoder benytter du?
- Hvilke tanker har du om etterforskningen på forhånd?
- Hva ser du etter under etterforskning?
- Hva tror du ordenstjenesten ser etter?
- Hva fokuserer etterforskere på? Hva tror du ordenstjenesten fokuserer på?
- Hvordan forholder du deg objektiv under etterforskning? Hvor bevisst er du på dine valg? Benytter du deg av noen tilbud/tiltak for å forholde deg objektiv til etterforskningen?

- Hvordan opplever du subjektivitet (personlig, individuell oppfatning), og hvordan håndterer du det?
- Fører du en beslutningslogg? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvordan håndteres subjektivitet på arbeidsplassen?
- Hva tenker du om kritikk som rettes mot tunnelsyn i politiet?
- Hva tenker du om kritikk som rettes mot politiets empati med mistenkte?
- Hvilken betydning har bruk av profesjonell empati for etterforskningen?

Arbeidsplassen:

- Hvordan er arbeidsdagen din organisert? Jobber du mye alene, eller i grupper?
- Hvordan opplever du samarbeidet med kolleger?
- Hvilke krav og forventninger har du til dine kolleger?
- Hva forventer og krever kolleger av deg?
- Hvilke krav og forventninger har du til ledere?
- Hva forventer og krever ledere av deg?
- Hvordan vil du beskrive miljøet på jobben?
- Hvordan vil du beskrive miljøet på de andre avdelingene? (Åpent/lukket?)

Motivasjon og faglig kompetanse

- Hva motiverer deg? Hva «driver» deg i arbeidet? Hvor finner du motivasjon?
- Hvilken betydning har motivasjon fra kolleger/ledere for deg?
- Hvilken betydning har faglig kompetanse for etterforskningen og ditt arbeid?
- Benytter du rådgivning fra spesialister? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Har du opplevd å være usikker på metoder under etterforskning? Hva var du usikker på? Hva gjorde du for å håndtere usikkerheten?
- Hvilken betydning har alderen for din usikkerhet/sikkerhet?
- Hvilken betydning har yrkeserfaringen for din usikkerhet/sikkerhet?
- Hvordan holder du deg oppdatert på nye etterforskningsmetoder?

Vedlegg 5 Taushetserklæring

POLITIET

TAUSHETSERKLÆRING

Politiet behandler store mengder informasjon som av ulike årsaker må behandles fortrolig. En rekke lover, forskrifter og instruksjoner pålegger den enkelte en plikt til å hindre at slik taushetsbelagt informasjon blir kjent for uvedkommende.

Straffeprosessloven § 61a første og annet ledd

Enhver som er ansatt i eller utfører tjeneste eller arbeid for politiet eller påtalemyndigheten, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i straffesaker får vite om:

- 1) noens personlige forhold, eller
- 2) tekniske innretninger og framgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.

Taushetsplikten gjelder også for andre opplysninger som det ut fra hensynet til etterforskningen i den enkelte sak er nødvendig å holde hemmelig.

Forvaltningsloven § 13 første ledd

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

- 1) noens personlige forhold, eller
- 2) tekniske innretninger og framgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.

Strafferegistreringsloven § 8

Offentlige tjenestemenn plikter å bevare taushet overfor uvedkommende om opplysninger fra Strafferegistret og de andre registre som er nevnt i denne lov.

Forvaltningsloven § 13 til § 13c gjelder ikke som utfyllende regler til bestemmelser om taushetsplikt i eller i medhold av loven her.

Politielloven § 24 annet og tredje ledd

Taushetsplikten gjelder også opplysninger om politiets operative virksomhet og organiseringen av den, samt opplysninger som det ut fra hensynet til spanings- og etterretningsvirksomheten er nødvendig å holde hemmelig. Taushetsplikten gjelder for enhver som utfører tjeneste eller arbeid for politiet.

Forvaltningsloven § 13a nr. 1 gjelder ikke for opplysninger som kan skade politiets arbeid med å forebygge eller avdekke lovbrudd eller opprettholde ro og orden dersom de blir gjort kjent.

Straffeprosessloven § 216i

Alle skal bevare taushet om at det er begjært eller besluttet kommunikasjonskontroll i en sak, og om opplysninger som fremkommer ved kontrollen. Det samme gjelder andre opplysninger som er av betydning for etterforskningen, og som de blir kjent med i forbindelse med kontrollen eller saken.

Alle skal bevare taushet overfor uvedkommende om opplysninger om noens private forhold som de blir kjent med i forbindelse med kommunikasjonskontrollen.

Jeg bekrefter herved at jeg er kjent med ovennevnte bestemmelser og er innforstått med disse plikter består også etter at tjeneste i eller for politiet er avsluttet, og at brudd på disse regler kan straffes etter straffelovens § 121 første ledd

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt krenker taushetsplikt som i henhold til lovbestemmelse eller gyldig instruks følger av hans tjeneste eller arbeid for statlig eller kommunalt organ, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder.

Dato _____

Fødselsnummer _____

Underskrift _____

43322/24.04.03

Jeg gjør oppmerksom på at dette er en kopi av erklæringen jeg ble tilsendt, og ikke er den opprinnelige erklæringen jeg undertegnet og som politistasjonen besitter.